T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ BİLİM DALI

KORE BUDİZMİ'NİN İNANÇ VE RİTÜELLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

RUKİYE SELVİ PARLAR

DANIŞMAN: DOÇ.DR. TOLGA SAVAŞ ALTINEL

YALOVA
EKİM 2025

T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ BİLİM DALI

KORE BUDİZMİ'NİN İNANÇ VE RİTÜELLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

RUKİYE SELVİ PARLAR
228108008

DANIŞMAN: DOÇ.DR. TOLGA SAVAŞ ALTINEL

YALOVA
EKİM 2025

ETİK BEYAN

Yalova Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kuralları'na uygun olarak hazırladığım "KORE BUDİZMİ'NİN İNANÇ VE RİTÜELLERİ" başlıklı bu tez çalışmasında; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir, aksinin tespiti halinde doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi taahhüt ve beyan ederim.

Rukiye Selvi PARLAR

ÖNSÖZ

Yüksek lisans eğitimim boyunca benden yardımlarını esirgemeyen, akademik anlamda bana destek olan sayın danışman hocam Doç. Dr. Tolga Savaş Altınel'e, her zaman yanımda oldukları ve benden desteklerini hiçbir zaman esirgemedikleri için babam M. Mücahit Parlar ve annem Felek Parlar'a, bu süreçte kaynaklara erişim noktasında çalışmama çokça katkıda bulunan değerli arkadaşım Fatma Hatun Kübra Aydın'a, düşüncelerinden istifade ettiğim ve çalışma sürecimde sağladıkları motivasyondan ötürü kıymetli arkadaşlarım Sahra Aslan ve Ayşenur Kaymak'a çokça teşekkür ederim.

Ekim - 2025 Rukiye Selvi PARLAR

İÇİNDEKİLER

ETİK BEYAN i
ÖNSÖZ ii
İÇİNDEKİLER iii
KISALTMALAR LİSTESİ v
ÖZET vi
ABSTRACT vii
1. GİRİŞ 1
1.1. Araştırmanın Konusu 5
1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi 5
1.3. Araştırmanın Yöntemi 6
2. KORE YARIMADASI VE KORE BUDİZMİ'NİN TARİHİ GELİŞİMİ 7
2.1. Kore'nin Coğrafi ve Kültürel Yapısı 7
2.2. Kore'deki Yerel Dinler ve Halk İnançları 8
2.2.1. Kore'de şamanizm (한국 무속/hanguk musok) 10
2.2.2. Kore'de konfüçyanizm (한국 유교/hanguk yugyo) 12
2.2.3. Kore'de budizm (한국 불교/hanguk bulgyo) 13
2.3. Kore Budizmi'nin Tarihsel Gelişimi 15
2.3.1. Üç krallık dönemi (삼국 시대/samguk şidae) 17
2.3.1.1. Goguryeo dönemi budizm (고구려 시대의 불교/goguryeo şidae-ui bulgyo) 18
2.3.1.2. Baekje dönemi budizm (백제 시대의 불교/baekje şidae-ui bulgyo) 19
2.3.1.3. Şilla dönemi budizm (신라 시대의 불교/şilla şidae-ui bulgyo) 22
2.3.2. Goryeo dönemi budizm (고려 시대 불교/goryeo şidae bulgyo) 26
2.3.3. Joseon dönemi budizm (조선 시대 불교/joseon şidae bulgyo) 29
2.3.4. Modern dönemde kore budizmi 32
3. KORE BUDİZMİ: GELENEKLER VE TEMEL ÖĞRETİLER 35
3.1. Seon/Zen Budizmi (선불교/seon-bulgyo) 37
3.1.1. Kore budizmi'nin başlıca mezhebi: jogye (조계종/jogyejong) 39
3.2. Won Budizmi (원불교/won-bulgyo) 41
3.3. Kore'deki Diğer Budist Mezhepler 48
3.4. Kore Budizmi'nde İman (신심/şinşim) 49
3.5. Üç Mücevher (삼보/sambo) 52
3.5.1. Buda (불/bul) 52

3.5.2. Dharma (법/beop) 53
3.5.3. Budist keşişlik geleneği: sangha (승가/seungga) 56
3.6. Bodhisattva İnancı (보살/bosal) 61
3.6.1. Avalokiteśvara inancı: gwaneum (관세음/gwanseum) 63
3.7. Nirvana (열반/yeolban) 66
3.8. Sunyata: Boşluk (공/gong) 67
3.9. Bereket Kavramı (복/bok) 68
4. KORE BUDİZMİ'NDE RİTÜELLER VE YAŞAM PRATİKLERİ 69
4.1. Günlük Yapılan Ritüeller (일상적인 의식/ilsangjeogin uişik) 70
4.2. Anma Ritüelleri 74
4.2.1. Buda'nın doğum günü/ lotus feneri festivali (연등회/yeondeunghoe) 74
4.2.2. Sekiz yemin festivali (팔관회/palgwanhoe) 78
4.3. Arınma: Yıkanma Ritüeli (관욕의식/kwanyog-uişik) 82
4.4. Buda'nın İzlerini Takip: Hac (성지순례/seongji-sunrye) 83
4.5. Yağmur Duası (기우제/kiuje) 86
4.6. Ölüm ve Yas Ritüelleri 88
5. SONUÇ 92
KAYNAKLAR 94
EKLER 101
ÖZGEÇMİŞ 114

KISALTMALAR LİSTESİ

bkz. : bakınız

çev. : çeviren

ed. : editör

h. : hüküm sürdü

MÖ : milattan önce

MS : milattan sonra

vb. : ve benzeri

KORE BUDİZMİ'NİN İNANÇ VE RİTÜELLERİ

ÖZET

Bu çalışma, Kore Budizmi'nin gelişim süreçleri ile inanç temellerini ve pratiklerini kapsamlı bir şekilde analiz etmektedir. Kore'deki Budist gelenekleri, tarihsel süreç içerisinde şekillenmiş ve toplumsal yapıya derinlemesine nüfuz etmiştir. Çalışma, Kore Budizmi'nin Mahayana Budizmi çerçevesindeki karakteristik özelliklerini ele alarak temel öğretileri incelemektedir. Bunun yanı sıra, tapınak ritüelleri, Seon/Zen meditasyonu, Won Budizmi'nin modern hareketleri ve Budist festivaller gibi pratik uygulamalar, inanç sisteminin toplumsal ve bireysel yaşam üzerindeki etkileri bağlamında değerlendirilmektedir. Bu tez, Kore Budizmi'nin inanç ve ritüellerini kültürel, tarihsel ve felsefi bağlamda irdeleyerek, Budizm'in Kore toplumundaki yeri ve dönüşümüne ilişkin bütünsel bir anlayış sunmayı amaçlamaktadır.

Bu çalışmada ulaşılan bulgular, Kore Budizmi'nin tarihsel süreç içerisinde yerel Şamanist inançlar ve Konfüçyanist ahlaki düzen ile etkileşim içinde gelişerek özgün bir dinî-sosyokültürel sentez oluşturduğunu ortaya koymaktadır. Kore Budizmi'nde ritüellerin, yalnızca ibadet niteliği taşımadığı; toplumsal aidiyet, hafıza aktarımı ve kimlik inşası gibi işlevlerle günlük yaşamın bir parçası hâline geldiği belirlenmiştir. Bunun yanında Kore merkezli Seon/Zen geleneğindeki meditasyon merkezli uygulamaların, bireyin içsel dönüşümünü hedeflediği ve zihinsel disiplin yoluyla kişisel farkındalık ve ruhsal özgürleşmeye yöneldiği tespit edilmiştir. Nihai olarak Budizm'in, tarih boyunca dönemsel devlet baskılarına rağmen toplumsal yapıda varlığını koruduğu ve modern Kore'de hem kültürel hem de sosyal ritüellerin sürdürücüsü olarak etkisini devam ettirdiği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Dinler Tarihi, Budizm, Kore, İnanç, İbadet.

BELIEFS AND RITUALS OF KOREAN BUDDHISM

ABSTRACT

This study analyzes the development, beliefs, and practices of Korean Buddhism. Buddhist traditions in Korea have developed over time and have become an important part of society. The study examines the main teachings of Korean Buddhism within the Mahayana tradition. It also looks at practical elements such as temple rituals, Seon/Zen meditation, modern movements like Won Buddhism, Buddhist festivals and discusses their effects on individual and social life. The aim of this thesis is to explain the role and changes of Buddhism in Korean society from cultural, historical, and philosophical perspectives.

The findings show that Korean Buddhism developed through interaction with local shamanistic beliefs and Confucian moral values, creating a unique religious and socio-cultural tradition. Rituals in Korean Buddhism are not only acts of worship but are also part of daily life, supporting social belonging, memory, and identity. In addition, meditation-based practices in the Seon/Zen tradition focus on inner change and encourage personal awareness and spiritual freedom through mental discipline. Finally, despite periods of state pressure throughout history, Buddhism has continued to exist and remains influential in modern Korea as a cultural and social tradition.

Keywords: History of Religions, Buddhism, Korea, Belief, Worship.

1. GİRİŞ

Buda, MÖ 6. yüzyılda Hindistan'da Kşatriya sınıfına mensup bir prens olarak dünyaya gelmiş ve doğumuna dair efsanevi anlatılar Hindu mitolojisinden izler barındırmaktadır. Babasının onu acı ve ölüm gibi hayatın gerçeklerinden uzak tutma çabalarına rağmen Siddhartha, 29 yaşında yaşlı, hasta ve ölü bir insanla karşılaşarak hayatın ızdırapla dolu olduğunu fark etmiştir. Bunun üzerine saraydan ayrılmış ve çileci bir yaşam sürerek farklı dervişlerin öğretilerini denemiş, fakat bu yöntemlerin bedeni yıprattığını ve gerçek huzuru getirmediğini görmüştür. Dolayısıyla aşırılıklardan uzak Orta Yol anlayışını geliştirmiştir. Bir incir ağacının altında nefes meditasyonu yaparak kırk dokuz gün sonra, otuz beş yaşında aydınlanmaya ulaşmış ve böylece "Buda" olarak öğretilerini yaymaya başlamıştır. Hindistan'ın kuzeyinde dolaşarak felsefesini anlatan Buda, seksen yaşında Kuşinagar'da (Hindistan) vefat etmiştir. Vefatının ardından Rajgir'de toplanan Birinci Budist Konsey, öğretilerin doğru aktarılmasını sağlamak amacıyla düzenlenmiş ve bu toplantı daha sonra Tripitaka derlemesinin temelini oluşturmuştur. Buda'nın öğretileri başlangıçta evrensel bir dinî sistemin temelini oluşturmuş, zamanla kurumsal bir yapıya dönüşmüş ve Budizm Hindistan'da zayıflasa da misyoner faaliyetlerle Güneydoğu ve Doğu Asya'ya yayılmıştır.[1] Özellikle reenkarnasyon ve karma gibi öğretileriyle Doğu toplumlarında derin bir dönüşüm yaratmıştır. Bununla beraber yayıldığı coğrafyaların kültürleri ile uyum sağlayarak farklı biçimlerde gelişmiştir. Nitekim Kore Budizmi de Hint ve Çin etkilerini sentezleyerek özgün bir kimlik kazanmıştır.

Budizm, başlangıçta Hindistan'a özgü bir inanç olarak kalabilirdi; ancak MÖ 3. yüzyılda Kral Aşoka'nın şiddet karşıtı dönüşümü ve Budist etik değerleri yayma çabası sayesinde evrensel bir misyona kavuştu. Aşoka'nın ahlaki ilkelerini taş sütunlara kazıtarak Hindistan'a ve Sri Lanka'ya yayması, Budizm'in küresel bir din hâline gelmesinde belirleyici oldu. Buda'nın ölümünden sonra ortaya çıkan çeşitli yorum farklılıkları, zamanla Theravada, Mahayana ve Vajrayana olmak üzere üç ana geleneğe evrildi. Ancak bu gelenekler tarihsel olarak çoğu zaman yan yana var olmuş, sınırları belirsizleşmiş ve kendi içlerinde de büyük çeşitlilik göstermiştir. Bu nedenle Budizm'i üç sabit dala ayırmak yerine, onu çok katmanlı ve esnek bir inançlar ailesi olarak görmek daha anlamlıdır.[2]

Budizm'in üç temel unsuru olan Buda, Dharma ve Sangha, Kore Budizmi'nin temel yapısını da şekillendirmiştir. Kore'ye giren Budizm, doğrudan Hint Budizmi'nden ziyade Çin üzerinden

[1] Bülent Şahin Erdeğer, *Bilinmeyen Peygamberler* (İstanbul: Timaş Yayınları, 2025), 311-314.
[2] Michael Molloy, *Experiencing the World's Religions: Tradition, Challenge, and Change* (New York: McGraw-Hill Higher Education, 2010), 139-142.

gelen ve Çin kültürünün etkileriyle şekillenen öğretilerden beslenmiştir. Bu süreçte Kore Budizmi, Mahayana geleneğinin yorumlarını benimseyerek Çin Budizmi'nin mezhepsel bölünmelerini aşan bütüncül bir yaklaşım geliştirmiştir. Kore Budizmi'nin karakteristik yapısı, Çin Budizmi'nin ekol çatışmalarını sistematik bir yapı içinde sentezleyerek ekoller arası karşılaştırmalı bir form ortaya koymasından ziyade mezhepsel bölünmeleri aşan "Bütünleştirici Budizm" (회통 불교/hwotong bulgyo) anlayışını benimsemesiyle özgün bir kimlik kazanmıştır. Bu yaklaşım, Budist öğretileri yalnızca felsefi bir kapsamda ele almanın ötesinde, toplumsal yaşama entegre ederek Budist pratiğinin sosyal yönünü güçlendirmiştir. Kore Budizmi, rasyonel düşünceyi merkeze alarak bireyin nihai kurtuluşunun dışsal bir güce olan inançla değil, gerçekliğin doğru kavranmasıyla mümkün olduğunu savunmuş, böylece hem metafizik hem de etik yönleri güçlü bir sistem oluşturmuştur. Çin Budizmi'nin tarihsel gelişiminde görülen mezhepsel ayrışmalar, Kore Budizmi'nde birleştirici bir perspektif ile ele alınmış ve farklı öğretiler sentezlenerek daha uyumlu bir inanç yapısı oluşturulmuştur. Kore Budizmi'nin bu sentez yaklaşımı, onun Çin ve Japon Budizmi arasında kültürel bir köprü görevi üstlenmesine de katkı sağlamıştır. [3] Kore Budizmi, sadece dini bir öğreti olarak değil, aynı zamanda sosyal yapıyı şekillendiren, politik ve kültürel gelişmelere doğrudan etki eden bir sistem olarak değerlendirilmelidir.

Kore Budizmi'nde "Buda Ülkesi" (불국토/bulgukto) inancı, Kore topraklarının öteden beri kutsal bir coğrafya olarak kabul edildiğini ifade etmektedir. Zira bu anlayışa göre ülke, Buda'nın öğretilerine uygun bir ruhani alan olarak görülmektedir. Özellikle 13. yüzyılda yaşamış olan Goryeo Hanedanlığı döneminde yaşamış keşiş ve tarihçi Iryeon (1206-1289), Kore'nin doğal olarak bir Buda ülkesi olduğuna inanmış; bu görüş, Moğol istilaları gibi dış tehditler karşısında ulusal kimliği pekiştiren ve halkın direncini artıran bir inanç işlevi görmüştür. Dahası, *Bulgukto* düşüncesi devlet koruyucu Budizm (호국불교/hoguk-bulgyo) anlayışı ile birleşerek Budist öğretilerin yalnızca bireysel kurtuluşu değil, aynı zamanda siyasal ve toplumsal korumayı da kapsadığı fikrini ortaya koymuştur.[4] Böylece Kore, yalnızca coğrafi bir bölge değil, aynı zamanda Buda'nın himayesi altında olan manevi bir alan olarak görülmektedir.

---

[3] Dae Hyun Kim (김 대 현), *Kore Hristiyanlığındaki "Bereket" Kavramına Dair Etik Bir İnceleme (한국 기독교의 '복'개념에 대한 윤리적 고찰)* (Seoul: Presbiteryen Teoloji Üniversitesi Lisansüstü Okulu, Yüksek Lisans Tezi, 2004), 16-18.

[4] Roderick Whitfield (ed.), *Korean Buddhist Culture: Accounts of a Pilgrimage, Monuments, and Eminent Monks*, çev. Matty Wegehaupt - Michael Finch - Sem Vermeersch, *Collected Works of Korean Buddhism*, c. 10 (Seoul: Compilation Committee of Korean Buddhist Thought, Jogye Order of Korean Buddhism, 2012), 61.

Budist düşünce, MÖ 6. yüzyılda ortaya çıkarken, Hint geleneklerinden belirli öğeleri benimsemesine rağmen dönemin hâkim felsefi anlayışına köklü değişimler getirmiştir. Budizm'in temel öğretileri arasında karma, reenkarnasyon ve nihai kurtuluş olan nirvana yer almakla birlikte, en önemli devrimlerinden biri insan eşitliği anlayışını geliştirmesi ve kast sisteminin adaletsizliğini reddetmesi olmuştur. Budist dünya görüşü, Tanrı merkezli bir evren anlayışından insan merkezli bir varoluş modeline dönüşerek bağımlı oluş öğretisini (연기/yeongi) benimsemiş, böylece tüm fenomenlerin karşılıklı bağımlılığı ve geçiciliği vurgulanmıştır. Ayrıca Budizm, Hinduizm'in katı çileci uygulamalarını reddederek aşırı uçlardan kaçınmayı öğütleyen orta yol (중도/cungdo) anlayışını benimsemiş, böylece ruhsal gelişimin dengeli ve sürdürülebilir bir yöntemle sağlanabileceğini ortaya koymuştur. Budist öğretinin temel yapı taşı olan dört asil gerçek (사성제/sasongce) insan yaşamının doğasında acının bulunduğunu (고제/goce), acının arzular ve cehalet nedeniyle biriktiğini (집제,cibce), bu bağlardan kurtulmanın mümkün olduğunu (멸제/myolce) ve doğru yaşam pratiği ile aydınlanmaya ulaşılabileceğini (도제/doce) ifade eder. Bu doğrultuda Budizm, bireyin içsel dönüşümünü sağlamak için sekiz aşamalı doğru yol (팔정도/paljongdo) ilkesini ortaya koymuş, bireyin doğru görüş, doğru niyet, doğru söz, doğru eylem, doğru yaşam biçimi, doğru çaba, doğru farkındalık ve doğru konsantrasyon geliştirmesi gerektiğini savunmuştur. Bu öğretilerin uygulanması bireyi karma döngüsünden kurtararak nihai hakikat olan Nirvana'ya ulaştırır. En nihayetinde Budist düşünce sistemi, bireyin bilinçlenmesi ve etik bir yaşam sürmesini temel alırken, kast sistemi ve çilecilik gibi geleneksel anlayışlardan uzaklaşarak toplumun genel iyiliğini hedefleyen kapsayıcı bir öğretiye dönüşmüştür.[5]

Bu dönüşümün önemli bir konusu da Budizm'deki tanrı anlayışıdır. Günümüzde bazı Budist mezheplerinin "ateist idealizm" felsefesini savunması, Buda'nın da Tanrı'ya inanmadığı gibi yanlış anlaşılmalara neden olmuştur. Nitekim Buda'nın ateist olarak itham edilmesinin nedeni, Vedaların otoritesini ve tanrılarını reddetmesinden kaynaklanmaktadır. Vedaların çoktanrılı yapısına ve bu tanrılara yönelik ayinlere karşı çıkan Buda, bu nedenle ateist olarak nitelendirilmiştir. Ancak bu itham, onun öğretilerinin özünü yansıtmamaktadır. Buda'nın amacı yaratıcı Tanrı'yı inkâr etmek değil, dönemin çoktanrılı ve katı kuralları olan din anlayışını sorgulayarak insanın içsel arınmasına ve evrensel hakikate yönelmesine zemin hazırlamaktır.[6]

---

[5] Dae Hyun Kim (김 대 현), *Kore Hristiyanlığındaki "Bereket" Kavramına Dair Etik Bir İnceleme (한국 기독교의 '복' 개념에 대한 윤리적 고찰)*, 20-22.

[6] Erdeğer, *Bilinmeyen Peygamberler*, 325.

Kore'deki tarihini inceleyecek olursak, Budizm özellikle Joseon Hanedanlığının kuruluşuyla birlikte ciddi bir dönüşüm geçirmiş, Konfüçyüsçü yönetim anlayışının baskıları nedeniyle Budist keşişler ve şamanlar toplumda en alt sınıfa itilmiştir. Bu süreçte, Budist tapınaklarının kapatılması ve devlet desteğinden yoksun bırakılması, Budizm'i hayatta kalabilmek için halkın dini eğilimlerine daha yakın olmaya zorlamıştır. Bunun sonucunda, Budizm yerel Şamanist ve kültürel unsurları bünyesine katmaya başlamıştır. Bu sentez en belirgin şekilde Samsunggak (삼성각) veya Samshingak (삼신각) olarak bilinen Üç Tanrı Tapınağı pratiğinde kendini göstermiştir. Buda'nın bağımsız ruhu (독성/doksong), Dağ Tanrısı (산신/sanşin) ve Yedi Yıldız Tanrısı (칠성신/çilsongşin) gibi unsurlar, Budist ritüeller içinde yer alarak Budist tapınakların Şamanist karakterler kazanmasına yol açmıştır. Zamanla, Budist metafizik ve ölüm sonrası yaşam anlayışı da Şamanist kavramlarla iç içe geçmiş, bu durum Kore Budizmi'nin hem teolojik hem de pratik düzeyde sentez bir yapıya dönüşmesine neden olmuştur. Şilla'nın Hwarang savaşçı geleneği, Goryeo'nun Sekiz Yemin Festivalleri Joseon döneminde Hyujeong'un üç öğretiyi (Konfüçyüsçülük, Budizm ve Taoizm) birleştirme çabaları, Kore Budizmi'nin çeşitli inanç sistemleriyle sentezlenerek özgün bir dini kimlik kazanmasına olanak sağlamıştır. Ayrıca, Çin'in yerel öğretileri ve ilkeleri Budist öğretilere nüfuz etmiş, Budist tapınakların mimari yapısından ritüel düzenlemelerine kadar geniş bir etkide bulunmuştur. Kore Budizmi'nin pragmatik ve gerçekçi yaklaşımı, özellikle devlet koruma ideolojisi ve siyasi güçle iç içe geçmiş dini yapıları doğurmuş, bu durum Goryeo döneminde Budizm'in politika ve yönetimle yakın ilişkiler kurmasını sağlamıştır. Bu bağlamda, Kore Budizmi geleneksel Şamanist inançların etkisiyle şekillenen bir dini sistem olarak ortaya çıkmış, halk inançlarını ve siyasi ihtiyaçları bütünleştirerek kültürel adaptasyon yeteneği yüksek inanç sistemine dönüşmüştür.[7]

Kore Budizmi, Kore Yarımadası'nın kültürel, felsefi ve dini yapısının oluşmasında merkezi bir rol oynayan bir öğreti olarak dikkat çekmektedir. MÖ 4. yüzyılda Çin ve Orta Asya üzerinden Kore'ye taşınan Budizm, Şilla Krallığı döneminde yaygınlaşmış ve kraliyet desteğiyle hızla güçlenmiştir. Bu süreçte Budizm, sadece bireysel bir inanç sistemi olmanın ötesine geçerek, toplumsal normlar ve kültürel değerlerin şekillendiricisi olmuştur. [8]

Kore Budizmi'nin temel öğretileri arasında üç mücevher, sekiz dilimli yol, karma, reenkarnasyon, nirvana ve Seon/Zen meditasyonu gibi pratikler yer almaktadır. Bu pratikler

[7] Dae Hyun Kim (김 대 현), *Kore Hristiyanlığındaki "Bereket" Kavramına Dair Etik Bir İnceleme (한국 기독교의 '복'개념에 대한 윤리적 고찰)*, 22-23.

[8] "Budizm - Kore, Japon, Gelenekler", *Britannica* (09 Ekim 2025).

aracılığıyla sosyal hayatı şekillendiren bir inanç olarak varlığını sürdürmüştür. Tapınak ritüelleri, festivaller ve anma törenleri, inanç sisteminin toplumsal yaşama olan etkisini göstermektedir. Bireylerin manevi gelişimini desteklemekle birlikte, toplumsal uyum ve etkileşimi sağlamada da önemli bir rol üstlenmiştir. Bu çalışmada tarihsel süreçteki dönüşümünü ve bu dönüşümün Kore toplumundaki yansımalarını kapsamlı bir şekilde irdeleyerek Kore Budizmi'nin modern dönemdeki yeri ve dinamikleri, tez kapsamında analiz edilerek değerlendirilmektedir.

1.1. Araştırmanın Konusu

Bu çalışma, Kore coğrafyasının kültürel yapısını ve sosyal dinamiklerini, Kore Budizmi kapsamında şekillenen düşünce akımlarını, öğretilerini sistemlerini ve pratiklerini konu almaktadır. Kore'deki Budist geleneklerin tarihsel gelişimi, günlük ibadet pratikleri, ayinler, dini törenler ve halk inançlarıyla etkileşimi çalışmanın temel odağını oluşturmaktadır. Ayrıca, Kore Budizmi'nin Mahayana geleneği içindeki yeri ve yerel kültürel unsurlarla kurduğu ilişki bağlamında, inanç ve ritüel yapılarının günümüzdeki yansımaları değerlendirilecektir.

1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Kore'de Budist akademik çalışmalar, 4. yüzyılın sonlarında Budizm'in ülkeye girişiyle başlamış; Goguryeo'da Seungnang'ın üç öğreti okulunu sistematize etmesi ve Şilla'da Wonhyo gibi alimlerin metin üretimiyle gelişmiştir. Goryeo sonrası Joseon döneminde Konfüçyüsçü politikalar nedeniyle bu çalışmalar azalmıştır. Modern dönemde 1906'da Myungjin Akademisi ve 1953'te Dongguk Üniversitesi ile akademik ilgi yeniden canlanmıştır. Başlangıçta Hint, Çin ve Kore Budizmi şeklinde üç inanç temelli alana ayrılan araştırmalar, 1990'lardan itibaren yapılan seminerlerle yeniden değerlendirilmiş ve Budist felsefe, tarih ve uygulamalı çalışmalar şeklinde üç kategoriye ayrılmıştır. Uygulamalı alanda Budist ekoloji gibi çağdaş konular da ele alınmış; böylece Kore'de Budist akademik çalışmalar hem geleneksel hem de güncel meseleleri kapsayan çok yönlü bir yapı haline gelmiştir.[9]

Kore Budizmi, Kore kültürü ve toplumsal yapısının şekillenmesinde köklü bir etkiye sahip olan kadim bir inanç sistemidir. Bu araştırma, Kore Budizmi'ni yalnızca bir dini gelenek olarak değil, aynı zamanda kültürel bir yapı ve toplumsal normların oluşumunda belirleyici bir unsur olarak ele almayı amaçlamaktadır. Çalışma, ritüeller ve temel öğretiler üzerinden dini

[9] Kyoung Joon Park (박 경 준), "Kore'de Budist Ekoloji Araştırmalarının Eğilimleri (한국의 불교생태학 연구 동향)", *Bulkwang Araştırma Enstitüsü, Seul Ulusal Üniversitesi Felsefi Düşünce Araştırma Merkezi* 152-174 (2011), 152.

uygulamaların gündelik yaşamla nasıl bütünleştiğini ortaya koyarak, Kore toplumunun kimliği ve geleneklerinin anlaşılmasına katkı sunacaktır. Bununla birlikte, tarihsel süreçte yaşanan dönüşümler ile günümüz pratiklerinin akademik bağlamda değerlendirilmesi hem Dinler Tarihi disiplinine hem de Kore kültürü araştırmalarına özgün bir perspektif kazandırmaktadır. Bu yaklaşım, mevcut literatürdeki sınırlı çalışmaların ötesine geçerek Budist öğreti ve pratiklerin toplumsal yapı ile etkileşimini daha kapsamlı biçimde görünür kılmaktadır. Tarihsel süreklilik ve değişim dinamiklerinin sistematik biçimde çözümlenmesi ise Kore Budizmi'nin modern dönemdeki kültürel ve dini konumunun anlaşılmasına yönelik yeni bir referans noktası sağlamaktadır. Böylece, karşılaştırmalı din araştırmaları ve Kore kültürünü inceleyen çalışmalar için kullanılabilecek özgün bir kaynak zemini oluşturulmaktadır.

1.3. Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırmada, Kore Budizmi'nin temel öğretileri ve hayata dönük uygulamaları doküman analizlerinden faydalanarak nitel bir yöntemle ele alınmıştır. İlk olarak, konuya ilişkin akademik Kore dijital kütüphanelerinin literatürü detaylı bir şekilde taranmış ve Mahayana Budizmi, karma, reenkarnasyon, üç mücevher, sekiz dilimli yol, nirvana ve sunyata gibi temel öğretiler ile Seon/Zen geleneği adı altında yapılan uygulamalar üzerine yazılmış kaynaklar titizlikle incelenmiştir. Ardından, tarihsel analiz yöntemi ile Kore Budizmi'nin farklı dönemlerdeki dönüşüm süreçleri göz önünde bulundurularak toplumsal yapıya etkileri kapsamlı bir şekilde değerlendirilmiştir. Bununla birlikte, Kore Budizmi'nin Mahayana Budizmi içindeki konumu, zaman zaman diğer Budist geleneklerle karşılaştırmalı bir çözümleme yapılarak açıklığa kavuşturulmuş ve Kore'nin kültürel, dini ve toplumsal yapısına katkısı sosyolojik bir kapsamda analiz edilmiştir. Bu çalışma, elde edilen verileri inanç ve pratikler ekseninde sistematik olarak değerlendirerek, Kore Budizmi'nin özgün yönlerini ve modern dönemdeki etkilerini bütüncül bir yaklaşımla ortaya koymayı amaçlamaktadır.

2. KORE YARIMADASI VE KORE BUDİZMİ'NİN TARİHİ GELİŞİMİ

2.1. Kore'nin Coğrafi ve Kültürel Yapısı

Kore, kendi dilinde Daehan/대한 (Büyük Hanlık), Joseon (Sabah Dinginliği Ülkesi) ya da Hanguk/한국 (Han Milletinin Ülkesi) olarak bilinen bir Doğu Asya ülkesidir.[10] Kuzeyde Çin ve Rusya, doğu ve güneyde Japon Denizi, batıda Sarı Deniz ile çevrili bir yarımadadır. Alanı yaklaşık 85,000 mil kare olan Kore yarımadasının üçte biri tarıma elverişli toprak yapısına ve değerli maden kaynaklarına sahiptir.[11] Genellikle dağlık bir araziye sahip olup ılıman iklim kuşağında yer almaktadır. Çevresinde yaklaşık 200 ada bulunmasıyla beraber yarımada olmasının etkisiyle kıyı bölgeleri, limanlar açısından büyük önem taşımaktadır. Bunun neticesinde coğrafi yapı, denizcilik faaliyetlerinin gelişmesini desteklemiş ve bölgenin ekonomik dinamiklerinde belirleyici bir rol oynamıştır.[12] Bu iklimsel, coğrafi ve stratejik özellikler, Kore'nin ekonomik, kültürel ve sosyal gelişiminde bölgeyi tarih boyunca önemli bir merkez haline getirmiştir.

Kore bayrağı, yalnızca tarihsel bir sembol değil, aynı zamanda Kore halkının kültürel inanç sistemini ifade eden bir simgedir. Bayrağın merkezindeki kırmızı ve mavi daire, Yin ve Yang olarak bilinen dinamik karşıt güçleri temsil etmektedir. Bu simge, ışık ve karanlık, pozitif ve negatif gibi zıtlıkların birleşmesiyle ortaya çıkan uyum ve birlik idealini ifade etmektedir. Kore'nin tarihsel ve kültürel mirasında, karşıt güçlerin uyum içinde bir araya gelmesi önemli bir tema oluşturmuştur.[13] Bu bağlamda, Kore bayrağı yalnızca estetik bir unsur değil, aynı zamanda derin bir felsefi ve kültürel anlam taşımaktadır. Zıt güçlerin uyumu ve birlik idealini yansıtması, Kore'nin tarihsel ve toplumsal değerlerini somutlaştırarak, halkın kimlik ve dayanışma duygusunu güçlendiren bir sembol haline gelmiştir.

Medeniyet olarak Kore, Çin, Moğolistan ve Japonya'dan gelen unsurlarla şekillenmiştir.[14] Uzun yıllar Çin alfabesini kullanan Kore toplumu, Joseon döneminde Kral Se Jong'un yönlendirmesiyle kendi ulusal fonetik alfabeleri olan *Hangıl* yazı sistemini icat etmiştir. Bu ıslahat aynı zamanda Koreliler ile Koreli olmayanlar arasındaki kültürel sınırları belirlemiştir. Kore toplumu sadece alfabe değil kıyafette de Doğu Asyalı komşularından farklı bir tarz geliştirerek kendi özgün kültürünü oluşturma noktasında çaba göstermiştir. Hatta bir zamanlar

[10] Nurefşan Nur Aytop, *Modern Kore'deki Yeni Dini Hareketlerden Won Budizmi ve Cheondogyo* (Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 3.
[11] K. Sarwar Hasan, "Korea", *Pakistan Horizon* 3/3 (1950), 148-149.
[12] R. Malcolm Keir, "Modern Korea", *Bulletin of the American Geographical Society* 46/10 (1914), 759.
[13] Edward J. Shultz, "Korean History: An Introduction", *Manoa* 14/2 (2002), 14.
[14] Hasan, "Korea", 149.

Kore sanat, edebiyat ve müziğinin büyük bir kısmı Çin'den alınmış olsa da zamanla daha özgün Kore formlarına dönüşmüştür.[15] Ancak kültürel değerler korunmaya çalışılsa da siyasi çalkalanmalardan uzak kalamamıştır. Özellikle 1910'da Japonya'nın Kore'yi ilhak etmesiyle büyük sarsıntılara uğrayan Kore yarımadası, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ABD ve Rusya'nın çekişmeleri sonucunda 38.paralelden kuzeyde Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti, güneyde Kore Cumhuriyeti olarak suni bir çizgi ile ikiye bölünmüştür. Ancak 38. paralel, Kore'nin doğal ve tarihi sınırlarını da keserek bölünmeyi derinleştirmiştir. Bu sınırın uzun süre varlığını sürdürmesi, Kore'nin bölgesel farklılıklarını daha belirgin bir hale getirmektedir.[16] Kore'nin kültürel gelişimi, yabancı unsurların özgün bir şekilde etkileşmesiyle yapılanmış ve bu süreç, toplumun kendi kimliğini koruma ve geliştirme konusunda güçlü bir irade kazandırmıştır. Bir diğer taraftan coğrafi ve siyasi bölünmüşlük, Kore'nin tarihsel ve sosyal yapısında derin izler bırakmış, bölgenin birleşme umutları ile kalıcı farklılıklarını da şekillendiren bir görünüm kazanmıştır.

2.2. Kore'deki Yerel Dinler ve Halk İnançları

Kore dilinde din, (종교/jonggyo) kelimenin tam anlamıyla "insan yaşamındaki temel öğretiler" manası taşımaktadır. Bu bakımdan Kore dini, Korelilerin inandıkları, buna göre hareket ettikleri ve yaşamlarını sürdürdükleri temel öğretilerin sembolik sistemi olarak anlaşılabilmektedir.[17] Her ne kadar güncel olmasa da 2005 yılı Kore nüfusuna göre, Korelilerin %53,1'i kendilerini bir dinin müntesibi olarak gördükleri veriler ile desteklenmiştir. Modern Kore, dini çeşitlilik açısından zengin bir toplum olarak "dinlerin mağazası" şeklinde tanımlanmıştır. Bu benzetme, farklı dini geleneklerin bir alışveriş merkezindeki çeşitli ürünler gibi bir arada bulunmasını ifade etmektedir. Bu çeşitliliğin içerisinde günümüzde dini bağlılık açısından Budizm ve Hristiyanlık en baskın iki dini gelenek olarak öne çıkmaktadır. Bu iki cemaat de dini geleneklere bağlı olduğunu belirtenlerin %98,1'ini oluşturmaktadır. Bu oran Kore'deki dini çeşitliliğin yanı sıra Budizm ve Hristiyanlığın halk nezdinde güçlü etkisini göstermektedir.[18] Fakat göze çarpan başka bir nokta da Kore'de Budizm'e inananların sayısı uzun yıllar birinci sıradayken son yıllarda ikinci sıraya düşmesi olmuştur. İstatistiklerdeki 1995-2015 yılındaki oranlarda dine

[15] Michael J. Seth, *Kısa Kore Tarihi*, çev. Ali Nalbant (Say Yayınları, 2023), 15-55.
[16] Shannon Mccune, "Geographic Regions in Korea", *Geographical Review* 39/4 (1949), 658-660.
[17] Chongsuh Kim, "The Concept of 'Korean Religion' and Religious Studies in Korea", *Journal of Korean Religions* 1/1-2 (Eylül 2010), 23-41.
[18] Park Hyondo (ed.), *Islam and Its Challenges in Contemporary Korea*, Globalization and the Ties that Bind: (Asan Institute for Policy Studies, 2015), 41.

mensup olanlar ve olmayanlar arasındaki farka bakıldığında sürekli gelişip büyüyen Kore'nin dini inancında düşüş yaşandığı görülmüştür.[19]

Batı'da din, genellikle kurumsal yapılar, vaazlar ve teolojik çalışmalar çerçevesinde şekillenirken, Kore'de dini gelenekler daha çok günlük yaşamın içine entegre edilmiş, kültürel uygulamalar ve felsefi temellerle zenginleşmiştir. Bu farklı yaklaşım, Batılıların Kore'nin dini geleneklerini alışılmadık ya da batıl inanç olarak değerlendirmelerine yol açmıştır. Batı'da dinin belirli bir teolojiye, kutsal metinlere ve ibadet sistemine dayanması gerektiği düşüncesi, Kore'deki Şamanizm, Konfüçyüsçülük ve Budizm gibi inançların din olarak algılanmasını zorlaştırmıştır. Halbuki Kore'de din, ritüeller, toplumsal normlar ve kültürel uygulamalar aracılığıyla şekillenmiş, katı bir sistem yerine bireylerin günlük yaşamına derinlemesine nüfuz eden bir yapı oluşturmuştur. Koreliler için din, günlük yaşamın ayrılmaz bir parçası iken inanılan farklı gelenekler birbiri ile etkileşime girmiştir.[20]

Kore'de din, Batı'da gelişmiş "religion" kavramıyla doğrudan örtüşmemekte olup Korelilerin Tanrı (하느님/Haneunim) tasavvurları Batılı dinsel imgelerden belirgin şekilde farklılaşmaktadır. Bu durum Kore'de dini anlayışın Batılı kategorilerle tam olarak açıklanamayacağını göstermektedir. Koreli akademisyenler, Kore dinini, bireyin yaşamını yönlendiren ve temel öğretileri içeren sembolik bir sistem olarak tanımlamaktadır. Bu bağlamda Kore dini yaşantısının en belirgin özelliklerinden biri, bireylerin aynı anda birden fazla dinsel geleneğe ait pratikleri benimseyebilmesidir. Koreliler, yaşamın zorluklarıyla karşılaştıklarında Şamanist çözümler arayabilir, Konfüçyanist ideallere başvurabilir, Budist perspektifle yaşamı bir yanılsama olarak görebilir veya Hristiyan eskatolojik umutla teselli bulabilmektedirler. Bu dinî çeşitlilik, Kore'de birden fazla inancın bir arada var olabileceğini ve hepsinin geçerli görülebileceğini savunan *Plüralizm* anlayışını yansıtmaktadır. Bununla beraber din olgusunun kabul edilme biçimi, kişinin deneyimlerinden kaynaklanan bilişsel bir çerçeveden bilinçli veya bilinçsiz olarak etkilenmektedir; Koreliler dindar olup olmamalarına bakılmaksızın yüce tanrıyı genellikle beyaz giysili, beyaz sakallı yaşlı bir adam olarak, gökyüzünden inen biri şeklinde hayal ederler. Siyah bir adam olarak tasvir edilmesi neredeyse imkânsızdır ve Koreliler, daha önce deneyimlemedikleri bir ortamın tanrısını zihinsel olarak canlandırmakta zorlanırlar. Bu nedenle, Batı dünyasında gelişmiş "din" kavramının Kore'ye doğrudan uygulanması güçtür; zira Batı'nın din anlayışı Kore'deki dini olguları tam olarak açıklayamaz. Kore dininin temel

[19] Ayça Magargle, *Kore'de Milliyetçilik, Din ve Ekonomik Büyüme* (Bursa: Bursa Teknik Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 17-18.
[20] Kim, "The Concept of 'Korean Religion' and Religious Studies in Korea", 24.

yapısını, Kore halkının tarihsel ve kültürel bağlam içindeki dinsel deneyimlerinden ortaya çıkan öğretiler belirlemektedir. Eğer Korece'deki "din" kelimesi insan yaşamındaki temel öğretileri ifade ediyorsa, "Kore dini", Korelilerin inandıkları ve yaşamlarını ona göre düzenledikleri öğretilerin sembolik sistemi olarak anlaşılması gerekmektedir.[21]

Ancak modernleşmeyle birlikte dinin toplumdaki yerinde önemli dönüşümler yaşanmıştır. Eğitim kurumlarının sekülerleşmesi, tıbbın bilimselleşmesi ve siyasetin dinden ayrılması, dinin kamusal işlevlerinin zayıflamasına ve daha bireysel, içsel bir yapıya evrilmesine neden olmuştur. Bu süreçte din, bireyin iç dünyasında anlam arayışına hizmet eden bir sistem haline gelmiştir.[22]

2.2.1. Kore'de şamanizm (한국 무속/hanguk musok)

Mircea Eliade, Kore Şamanizmi'nin kökeninin belirsiz olduğunu, bu durumun temelinin Şamanist uygulamaların karmaşıklığına ve farklı bölgelerdeki çeşitliliğe dayandığını ileri sürmüştür. Kore Şamanizmi, Taoizm ve Budizm ile iç içe geçmiş, Ural-Altay etkileri taşıyan ve mitolojik kökenleri güçlü olan bir inanç sistemidir. Kraliyet ailesi, dağ kültü ve kadın şamanların önemi, Kore Şamanizmi'nin temel unsurlarını oluşturmaktadır.[23] Kore'de hâlâ yaygın olarak uygulanan "Gut-Kut"[24] adı verilen şaman ritüelleri, iş açılışları, film prodüksiyonları önemli törenlerde düzenlenmektedir. Üç milyon Koreli düzenli olarak şamanlara danışmakta ve ülke genelinde 600.000'den fazla şaman falcı bulunmaktadır.[25]

Şamanizm'in kökeni belirsiz olsa da tarihsel belgeler ve mitler, bu inancın Kore kültürüyle derin bir bağa sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Nitekim Kore kraliyet ailesi ile Şamanizm arasındaki ilişki, bu bağın önemini ve tarihsel sürekliliğini anlamak açısından önem arz etmektedir. Eski Kore krallarının mezarlarında bulunan altın taçlar ve süslemeler, Orta Asya ve Sibirya'daki Şaman gelenekleriyle büyük benzerlikler taşımaktadır. Taçlar üzerindeki motifler, gök gürültüsü sembolleri, yeşim damlaları ve metal çubuklar, şamanların ruhlarla iletişim kurarken kullandıkları simgelerle benzerlik göstermektedir. Bu benzerlik, kralların sadece politik liderler değil aynı zamanda şaman gücüne sahip kişiler olduğunu ortaya koymaktadır.[26]

[21] Kim, "The Concept of 'Korean Religion' and Religious Studies in Korea", 24-27.
[22] Kim, "The Concept of 'Korean Religion' and Religious Studies in Korea", 28-29.
[23] Jung Young Lee, "Concerning the Origin and Formation of Korean Shamanism", *Numen* 20/2 (1973), 135-137.
[24] *Kut* kelimesi Türkçedeki "kutlamak" fiiliyle etimolojik olarak bağlantılıdır.
[25] Andrew Eungi Kim, "Characteristics of Religious Life in South Korea: A Sociological Survey", *Review of Religious Research* 43/4 (2002), 292.
[26] Elemire Zolla, "Korean Shamanism", *RES: Anthropology and Aesthetics* 9 (1985), 101.

Tarihte Kore Budizmi ve Şamanizm'in etkileşimi kaçınılmaz olmuştur. Budist biyografilerde görülen mistik anlatılar, özellikle Şilla dönemi seçkin genç erkeklerden oluşan, hem askeri hem kültürel eğitim veren bir örgüt olan ve Maitreya'ya[27] adanmış Çiçek çocuklar tarikatı (화랑/hwarang) ve Şamanist öğelerle iç içe geçmiş ezoterik Budizm, Kore'deki dini dönüşümün önemli bir parçası olmuştur. Çiçek çocuklar tarikatının İran kökenli Mithras kültüyle bağlantısı, Kore Budizmi'nin farklı inançlar ile olan etkileşimini ve Şamanizm'in Budizm içinde varlığını sürdürdüğünü ortaya koymaktadır. Özellikle Kore'deki şamanların, ritüeller sırasında kadın kıyafetleri giyerek şaman rahibelerinin yardımcıları biçiminde hareket etmeleri, toplumsal cinsiyet rollerini esnettiğini ve Budist manastır sistemine nüfuz ettiğini göstermektedir. Yine benzerlik taşıması bakımından *ilahi hastalık* kavramı, Kore Şamanizmi'nin temel unsurlarından biri olarak öne çıkmaktadır. Şaman olmak için kişinin tanrılar tarafından çağrılması gerektiği inancı, Budist keşişlerin mistik deneyimleriyle benzerlik taşımaktadır. Öte yandan Şilla Kralı Hon Gang'ın dönemi (h. 875-886), mistik deneyimler ve ritüellerle dolu olmuştur. Bu da Kore'deki yöneticilerin manevi aracılar olarak görüldüğü Şamanist dünya görüşünü yansıtmaktadır. Ancak ilerleyen dönemlerde Budizm'in yükselişi ile Şamanizm ikinci plana itilerek Kore'nin dini yapısı yeniden şekillenmiştir.[28]

Şamanizm'de mitlerin önemli bir yeri bulunmaktadır. Bu mitler, Şamanist inanç ve ritüellerin temel dayanaklarını oluştururken aynı zamanda kültürel kimliği ve toplumsal hafızayı şekillendirmede de kritik bir rol oynamaktadır. Paridegi'nin hikâyesi, Kore Şamanizm'inin en değerli mitlerinden biri olarak kabul edilir. Dokuz kız kardeşin en küçüğü olarak ailesi tarafından hor görülen ve sürgüne gönderilen Paridegi, ebeveynleri hastalandığında onları iyileştirmek için dağdan yaşam suyunu getirmek için gönüllü olmuştur. Çıktığı bu dağ yolculuğu, onun şaman olarak dönüşümünü simgelemekte ve Kore'deki şaman geleneğinin temelini oluşturmaktadır. Bu mit, şamanların ruhlar dünyasına geçişini anlatan evrensel bir motif içermektedir. Şamanlar, ritüeller aracılığıyla bu dünyalar arasında köprü kurarak hem bireysel hem de toplumsal dönüşüm sağlamaktadır. Kore'de kut adı verilen büyük Şamanist törenler, bu geçişleri kutlamak ve ruhsal dengeyi sağlamak için düzenlenmektedir. Aynı zamanda ilginç bir şekilde, *kut* kelimesi Türkçedeki "kutlamak" fiiliyle etimolojik olarak bağlantılıdır.[29]

[27] Maitreya, Budist inanç sisteminde önemli bir figür olan Geleceğin Buda'sı olarak bilinir. Budist öğretilere göre, Siddhartha Gautama'nın öğretilerinin unutulduğu bir dönemde dünyaya geleceği ve yeniden Dharma'yı (Budist yasaları) öğreteceği öngörülür. Bu, insanlara doğru yolu göstererek aydınlanmalarına yardımcı olacak bir dönemi başlatacağı anlamına gelmektedir.
[28] Zolla, "Korean Shamanism", 102.
[29] Zolla, "Korean Shamanism", 106.

Kore'de şamanların konumu, Budist yönetim altında zaten ikincil bir statüye sahipken, 14. yüzyılda Konfüçyüsçülüğün yükselişiyle daha da gerilemiştir. Konfüçyüsçü bilginler, şamanları aşağı bir sosyal sınıf olarak görmeye başlamış ve şaman ritüellerini batıl inanç olarak değerlendirmişlerdir. Bu durum, şamanların toplum içindeki rolünü büyük ölçüde sınırlamıştır. Ancak, Şamanizm tamamen yok olmamıştır. Konfüçyüsçü düzenin katı sosyal hiyerarşisine rağmen, özellikle kadınlar ve alt sınıflar arasında şamanlara olan ilgi devam etmiştir. Şamanların, halkın manevi ve pratik ihtiyaçlarını karşılamaya devam etmesi Konfüçyüsçü sistem içinde bir tür çatışmalı varoluş sürdürmelerine neden olmuştur. Günümüzde Kuzey Kore'de, şamanlar tanrısal bir çağrı alarak bu geleneğe katılırken, Güney Kore'de Şamanizm daha çok aile içinde aktarılan bir gelenek olarak devam etmiştir.[30] Kore Şamanizmi, Budizm ve Konfüçyüsçülük gibi büyük dini geleneklerle etkileşime girerek zamanla yeni bir kimlik kazanmış, ancak özündeki mistik ve toplumsal işlevini muhafaza etmiştir.

2.2.2. Kore'de konfüçyanizm (한국 유교/hanguk yugyo)

Kore Konfüçyanizmi, Joseon Hanedanlığı boyunca yaşanan bilginlere yapılan zulümler, dış saldırılar ve sosyal adaletsizliklere karşı geliştirilen ahlaki direniş ruhuyla temellendirilmiştir. "yi" (doğruluk) kavramı, bireysel erdemin ötesinde ulusal sadakat, adalet ve bağımsızlık idealiyle bütünleşmiştir; Kore Konfüçyanizmi özellikle adalet ve bağımsızlık vurgusuyla ayırt edici bir karakter kazanmıştır.[31]

Buradan hareketle Konfüçyüsçülük Kore'ye giriş yaptıktan sonra halk arasında sadakat, düzen ve itaati teşvik eden bir düşünce sistemi oluşturmuştur.[32] Konfüçyüs felsefesi, tarihsel deneyimlerin edebi ve dini geleneklerle ilişkilendirilerek öğrenilmesini vurgularken, öğretmen-öğrenci ilişkisini hem hiyerarşik hem ahlaki örneklerle yönlendiren bir model üzerine inşa etmiştir. Devlet yönetimi ve toplum yapısı, ataerkil aile modeline dayanarak şekillenmiş, ancak zamanla bu öğretiler karmaşık kurallara dönüşerek yozlaşmıştır. Cinsiyet rolleri bağlamında, Konfüçyüsçü toplumlarda erkekler ve kadınlar arasındaki ilişkiler genellikle çarpık bir yapı sergileyerek neredeyse totaliter bir ataerkil düzenin oluşmasına yol açmıştır. Kore, Japonya ve Çin gibi ülkelerde Konfüçyüsçülüğün etkisi farklı geleneklerle birleşerek çeşitlenmiş, özellikle Kore'de Joseon Hanedanlığı döneminde aile, statü ve hiyerarşi gibi değerler yerel Konfüçyüsçü normlara dönüşmüştür. Bununla birlikte, 6. yüzyılın sonlarından itibaren Kore'de Batı

[30] Zolla, "Korean Shamanism", 104.
[31] Chen Lai, "Historical and Cultural Features of Confucianism in East Asia from Confucianisms for a Changing World Cultural Order", *Confucianisms for a Changing World Cultural Order*, 2018, 107-109.
[32] James I. Matray, *Korea Divided: The 38th Parallel and the Demilitarized Zone* (New York: Infobase Publishing, 2004), 19.

kültürünün etkisiyle geleneksel değerler yeniden şekillenmiş ve modernleşme sürecinde dramatik toplumsal değişimler meydana gelmiştir.[33]

Modern Kore'de, Konfüçyüsçülüğün resmî devlet ideolojisi olarak sona ermesinden onlarca yıl geçmiş olmasına rağmen, düşünce sisteminin aile yapılarından siyasal tutumlara, gündelik yaşam pratiklerinden sorun çözme biçimlerine kadar pek çok alanda dolaylı ama güçlü etkiler bırakmıştır. Ancak daha az bilinen bir gerçek ise, Konfüçyüsçü kurumların Yi Hanedanı'nın (Joseon Krallığı) çöküşüyle tamamen ortadan kalkmadığı, aksine törensel ve eğitsel işlevlerini sürdüren temel yapılar hâlinde günümüzde de varlıklarını korumuş olmasıdır. Bugün hâlâ kırsal Kore'deki küçük kasaba ve köylerde Konfüçyüsçü okullar eğitim vermekte, atalara saygı törenleri düzenlenmekte ve yerel topluluklarda Konfüçyüsçü unsurlar sosyal hayatta etkili roller üstlenmektedir. Bu kurumların incelenmesi yalnızca tarihsel bir bakış açısıyla değil, aynı zamanda modernleşme sürecinde geleneksel yapının nasıl dönüştüğünü anlamak açısından da önemli olmuştur. Zira bu "yaşayan müze" niteliğindeki yapılar, Kore'nin tarihsel sürekliliğini ve kültürel belleğini hem muhafaza etmekte hem de geleceğe dair ipuçları sunmaktadır.[34]

2.2.3. Kore'de budizm (한국 불교/hanguk bulgyo)

Budizm, genellikle coğrafi olarak Kuzey ve Güney okulları şeklinde sınıflandırılmaktadır. Güney Budizmi, ağırlıklı olarak Sri Lanka, Myanmar ve Tayland'da yaygın olan biçimi ifade ederken, Tibet Budizmi ile Çin, Kore ve Japon Budizmi Kuzey okuluna dahil edilmiştir. Ancak, bu coğrafi bölünmenin pek doğru ve geçerli olmadığı öne sürülmektedir. Tibet Budizmi'nin Japon Budizm'inden önemli ölçüde farklı olması gibi, Japon Budizmi'nin de Sri Lanka ve Myanmar Budizm'inden farklıdır. Hem öğretileri hem de uygulamaları açısından bu farklar gözle görülür şekilde belirginleşmesinden kaynaklı farklı bir sınıflandırma ortaya çıkmıştır. Budizm, Arhat Budizmi ve Bodhisattva Budizmi olarak ayrılmaktadır. Arhat Budizmi, bireysel kurtuluşu hedefleyen öğretileri kapsarken, Bodhisattva Budizmi, Bodhisattva olma fikrini vurgulayarak toplumsal fayda ve evrensel kurtuluşu ön plana çıkarmaktadır.[35]

Budizm'in tarihsel gelişim süreci, özellikle Mahayana ve Hinayana olarak anılan iki ana ekolün ortaya çıkışıyla belirgin bir çoğulculuk kazanmıştır. Bu ayrışma, yalnızca bilgisel düzeyde değil aynı zamanda uygulamalar, kutsal metin anlayışı ve kurtuluş modeli gibi temel alanlarda da

[33] Sang Yee Cheon - Kevin Kim, "Teaching Korean Culture with Advertisements: Change and Persistence in Family Values and Gender Roles", *The Korean Language in America* 15 (2010), 2.
[34] Key P. Yang - Gregory Henderson, "An Outline History of Korean Confucianism," *The Journal of Asian Studies* 18/1 (1958): 43.
[35] Daisetz Teitaro Suzuki, "The Development of Mahayana Buddhism", *The Monist* 24/4 (1914), 565.

kendisini göstermiştir. Sanskrit dilinde "Mahayana" (büyük araç) ve "Hinayana" (küçük araç) terimleri, tarihsel olarak Mahayana Budistleri tarafından ortaya konmuş ve erken dönem Budizm okullarını nitelemek üzere kullanılmıştır. Hinayana terimi sıklıkla aşağılayıcı bir anlam taşıdığı için çağdaş akademide eleştirel bir mesafeyle kullanılmaktadır. Bunun yerine, "Nikaya Budizmi" veya "Erken Budizm" gibi daha nötr ifadeler tercih edilmektedir.[36]

Hinayana Budizmi, bireysel kurtuluşu esas alır; ideal figür, zihinsel kirlerden arınarak Nirvana'ya ulaşan Arhat'tır. Mahayana ise bu anlayışı aşarak, tüm canlıların özgürleşmesini hedefleyen bir etik yaklaşım geliştirir. Bodhisattva, kendi aydınlanmasını erteleyerek başkalarının acılarını hafifletmeye adanır. Bu özverili tutum, Mahayana'nın Parināmanā kavramıyla daha da derinleşir: bireysel erdemler başkalarına aktarılabilir, böylece onların olumsuz karmaları hafifletilebilir. Bu yaklaşım, bireysel sınırları aşan ve kolektif kurtuluşu amaçlayan bir Budist etik anlayışını ortaya koyar.[37]

Öte yandan Mahayana Budizmi, Dharma'nın felsefi boyutunu derinleştirerek daha entelektüel ve metafiziksel bir yönelim sergilerken, Theravada Budizmi ahlaki disipline odaklanmış ve Buda'nın öğretilerinin özünü korumaya gayret göstermiştir. Mahayana'nın bu kapsayıcı yönü, Kore Budist geleneğinin oluşum sürecinde de önemli bir rol oynamıştır. Kore Budizmi bağlamında Mahayana'nın etkisi, özellikle Wonhyo'nun Ekayana (tek araç) felsefesi ve Uisang'ın Avatamsaka (Huayan/Hwaom) yorumları ile belirginleşmiştir. Bu etkiler, Kore Budizmi'nin hem kuramsal çerçevesini hem pratik yapısını şekillendirmiştir.[38]

Kore Budist düşüncesi, Çin Budizmi ile yakın felsefi bağlantılara sahip olmakla birlikte zamanla kendine özgü bir kimlik kazanmıştır. Özellikle Li T'ung-hsuan'ın Avatamsaka teorisi, Çin'deki Huayan okulunun geleneksel yorumlarından farklı bir perspektif sunarak Kore Budizmi'nin bağımsız kurumsal yönlerini ortaya koymuştur. Kore Budizmi, bu süreçte meditasyon, sutraların çalışılması ve ilahi okuma olmak üzere üç temel uygulama ile kendine özgü bir yol tayin etmiştir. Meditasyon, Zen geleneğiyle içsel farkındalığı derinleştirirken, sutraların çalışılması, metinlerin akademik ve felsefi analizini içermekte ve Budist öğretilerin entelektüel yorumunu güçlendirmektedir. İlahi okuma ise ritüel uygulamaları ve topluluk bağlarını pekiştirerek Budist pratiğin kolektif yönünü ön plana çıkarmaktadır. Koreli ustalar, Çin'den gelen Budist öğretileri yerel kültürel unsurlarla bütünleştirerek Çin ve Hint

[36] Hüsamettin Karataş, "Sakyamuni Buda'nın Tarihsel Kişiliği Ve Öğretisinin Yeni Bir Din Haline Geliş Süreci", *Dini Araştırmalar* 16/42, 137-138; Akira Hirakawa vd., *A History of Indian Buddhism: From Śākyamuni to Early Mahāyāna* (Honolulu: Univ. of Hawaii Pr, 1997), 223-256.
[37] Hirakawa vd., *A History of Indian Buddhism*, 296-312.
[38] Suzuki, "The Development of Mahayana Buddhism", 568-570.

Budizm'inden farklılaşan özgün bir yorum geliştirmiş ve böylece Kore Budizmi, hem pratik hem de teorik açıdan bağımsız bir kimlik kazanmıştır.[39]

Kore Budizmi, Hindistan menşeli Budist öğretilerin Çin aracılığıyla Kore yarımadasına ulaşması sonucu MS 4. yüzyıldan itibaren yerli kültürle etkileşime girerek özgün bir kimliğe sahip olmuştur. Temel öğretiler kapsamı Mahayana Budizmi'ne dayanmakla birlikte, Kore Budizmi özellikle Bodhisattva ideali, şefkat (karuṇā) ve bilgelik (prajñā) gibi etik ilkeleri ön plana çıkarmaktadır. Koreli düşünürlerin geliştirdiği Seon (Zen) geleneği, sezgisel bilgi ve doğrudan deneyim aracılığıyla aydınlanmayı hedefleyen özgün bir pratik alanı sunmaktadır. Bununla birlikte Kore Budizmi, yalnızca bireysel aydınlanmayı amaçlayan bir sistem olmanın ötesine geçerek tarihsel süreçte sosyal işlevler de üstlenmiştir. Sosyolojik açıdan değerlendirildiğinde, Kore Budizmi özellikle Goryeo ve erken Joseon dönemlerinde yalnızca dini değil, kamusal bir araç olarak da işlev görmüş; devletin meşruiyetini halk nezdinde pekiştirme amacıyla kriz dönemlerinde Budist ritüellere başvurulmuştur. Halkın ihtiyaçlarını gözeten politikalar ve dini ritüellerin bir arada uygulanması, Budizm'in sosyal dayanışma mekanizmalarının bir parçası hâline geldiğini göstermektedir. [40] Bu bağlamda Kore Budizmi, pratikleri üzerinden yalnızca manevi kurtuluşu değil, aynı zamanda kamusal huzuru ve toplumsal bütünlüğü amaçlayan ve birçok dinamiğe temas eden bir inanç sistemi olarak gelişmiştir.

2.3. Kore Budizmi'nin Tarihsel Gelişimi

Budizm'in Çin'de yaygın olan kolu Mahayana Budizmi, Kore'ye Çinli keşişler vasıtasıyla Üç Krallık Dönemi'nde gelmiştir. Mahayana Budizmi, kişinin kendini mükemmelleştirmesini amaçlayan ve bireysel kurtuluşu hedefleyen Hinayana Budizmi'nin aksine, tüm canlıların kurtuluşunu konu edinen bir ekoldür. Mahayana Budizmi, kısa zamanda kraliyet ailesinden başlayarak ülke geneline kadar Kore toplumunda tanınan ve benimsenen bir inanç sistemi haline gelmiştir. Mahayana Budizmi, tarihsel süreç içerisinde Kore halkının kültür ve değerlerini özümsemiş ve siyasete dahil olmasıyla özgün bir anlayış sergilemiştir. Zamanla Kore'ye özgü Ulusal Budizm (Hogukbulgyo/호국불교) denilen bir Budizm felsefesi oluşmuştur. Ancak Konfüçyanizm'in gelmesi ile Kore siyasetinin birçok olumsuz etkisi altında kalmıştır. Kore Budizmi'nin varlığını sürdürmesi adına din adamlarının önderliğinde reformlar

[39] Hong Bae Yi, Taehan Pulgyo Chogyejong, *What Is Korean Buddhism?* (Seoul, Korea: Korean Buddhist Chogye Order, 2004), 55.

[40] Han Sang Gil (한상길), "Kore Budizmi'nde Yağmur Duası Üzerine Bir Araştırma (한국불교 기우제 연구)" 89 (2020), 171-180.

gerçekleştirilmiştir. Kore Budizmi, Kore'nin yerel inançlarına saygı duyan, Kore geleneğinden izler taşıyan ve ulusal siyasi sorunları konu edinen bir kimlikle gelişen bir perspektife sahiptir.[41]

Kore, Şamanizm, Budizm, Hristiyanlık ve çok sayıda yeni dini hareketlerinin bir arada bulunduğu senkretik toplum yapısına sahip bir ülkedir.[42] Bu inançların içerisinde Kore'de köklü bir kültürel geçmişe ve etkileşime sahip olan Budizm, günümüzde Güney Kore'de en yaygın dindir.[43] Dördüncü yüzyılda Kore'ye girişinin ardından Budizm, Kore toplumu, kültürü ve siyasetini oldukça etkilemiştir.[44] Aynı zamanda Kore halkı, Budizm'den en çok etkilenen milletlerden biridir. Budizm, Kore'de bir inanç sistemi ve toplumsal ahlaki sistemin kuruluşunda etkili yardımcı olmuş bir felsefe olarak görülmektedir.[45] Nitekim Kore, dünyanın Budist ülkelerinden biri olarak anılmaktadır.[46]

Kore tarihsel olarak üç dönemde incelenebilmektedir. Birincisi, Üç Krallık Dönemi (삼국시대), Goguryeo (고구려), Baekje (백제) ve Şilla(신라) olarak bilinen bir dönemdir ve 918 yılında sona ermiştir. Üç Krallık Dönemi, Budizm'in krallık yapısını desteklediği ve sosyal düzeni meşrulaştırdığı bir dönemi yansıtmaktadır. Kore tarihinin ikinci dönemi Goryeo (고려) Hanedanlığı Dönemi olarak bilinmektedir. Goryeo Hanedanlığı, Şilla'nın oluşturduğu Budizm felsefesini devam ettirerek Budizm'in Kore halkı üzerindeki etkisini daha da artırmıştır.[47] Bu dönem 918 yılında başlamış ve 1392 yılında sona ermiştir. Kore tarihinin üçüncü dönemi, Joseon (조선) ya da Yi Hanedanlığı Dönemi olarak bilinir. Bu dönem 1392'de başlamış ve Kore'nin bağımsızlık tarihinin Japonya tarafından sona erdiği 1910 yılına kadar devam etmiştir.[48] Japonya'nın Kore'yi işgal ettiği bu yıllarda, özellikle 1592-1598 yılları arasındaki Japon istilaları sırasında ve sonrasında, birçok dini grup baskı ve zulme maruz kalmıştır. Bu dönemde Budizm, Konfüçyanizm, Hristiyanlık ve yeni dini hareketler çeşitli baskılara uğramış ve birçok dini mezhep yasaklanmıştır.[49] Bu dini baskı ve yasaklamalara rağmen Budizm,

---

[41] Lee Eun Soo (이 은 수), *Kore'nin Ulusal Savunma Budizmi'nin Niteliği Üzerine Araştırma (한국 호국불교의 성격 연구)* (Seoul: Dongguk Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2012), 5-6; Kevin N. Cawley, "East Asian Buddhism and Korea's Transnational Interactions and Influences", *Religions* 14/10 (2023), 1-5.
[42] Kim, "Characteristics of Religious Life in South Korea292.
[43] Cengiz Erengil, *Budizm* (İnsan Yayınları, 2004), 70.
[44] Sem Vermeersch, "Buddhism in Korean History", *The Wiley Blackwell Companion to East and Inner Asian Buddhism*, ed. Mario Poceski (Wiley, 2014), 63.
[45] Hatice Köroğlu Türközü - Sümeyra Saraçoğlu, "Kore Budizm Geleneğinin Kurucusu Jinul'un Hayatı ve Felsefi Kişiliği", *Temaşa Erciyes Üniversitesi Felsefe Bölümü Dergisi* 19 (2023), 101.
[46] Frederick Starr, "Korean Buddhism", *The Journal of Race Development* 9/1 (1918), 71.
[47] S. göksel Türközü - Ahmet Kopar, "Günümüz Kore'sinde Budizm'in Etkileri", *Temaşa Erciyes Üniversitesi Felsefe Bölümü Dergisi* 16 (2021), 68.
[48] Vermeersch, "Buddhism in Korean History", 63.
[49] Aytop, "Modern Kore'deki Yeni Dini Hareketlerden Won Budizmi ve Cheondogyo", 6.

Kore'de köklü bir inanç olarak varlığını sürdürmüş ve sosyal yapıyı etkilemeye devam etmiştir. Kore Budizmi, tarihsel gelişimi boyunca felsefi reform ve sabit kavramların aşılması üzerine yoğunlaşmış, doktrinel ve pratik açıdan sürekli yenilenmeyi hedeflemiştir. Üç Krallık Dönemi'nden itibaren Budist düşünce, akademik araştırmalara açık bir yapı sergileyerek, felsefi ve teolojik gelişmelere uyum sağlamıştır. Bu reformist eğilim, Kore Budizmi'nin Çin Budizm'inden aldığı öğretileri kendi kültürel bağlamında yeniden yorumlamasına olanak tanımış, Budist öğretilerin Konfüçyüsçülük, Şamanizm ve yerel ritüellerle etkileşime girmesi sonucunda özgün bir Budist kimlik oluşturmuştur. Kore Budizmi'nin bu dönüşüm süreci, yalnızca felsefi yaklaşımların çeşitlenmesiyle sınırlı kalmayıp, aynı zamanda metinsel çalışmalar, pratikleri ve keşiş organizasyonu gibi alanlarda da kurumsal bir yapı kazanmasını sağlamıştır. Bu bağlamda, Kore Budizmi, klasik Mahayana öğretilerini ideolojik, ritüel ve epistemolojik açılardan yeniden şekillendirerek hem Doğu Asya Budizmi içerisinde hem de modern araştırmalar açısından kendine özgü bir konuma ulaşmıştır.[50]

2.3.1. Üç krallık dönemi (삼국 시대/samguk şidae)

Budizm'de, MÖ 6. yüzyılda ortaya çıkışının ardından, Buda'nın "dünyanın refahı ve iyiliği için dolaşın" çağrısı üzerine bir misyonerlik hareketi başlamıştır. Bu hareket, Budizm'in Hazar Denizi'nden Japon adalarına, İç Asya bozkırlarından Endonezya takımadalarına kadar geniş bir alana yayılmasını sağlamıştır. Budist misyonerler, Asya'nın ticaret yollarını takip ederek Budizmi MS 1. Yüzyılda Çin'e getirmiştir ve Budizm'in Doğu Asya'daki gelenekleri, birbirleriyle sürekli etkileşim halinde olmuştur.[51] Budizm, resmî olarak Çin'in Kuzey eyaletlerinden birinde hüküm süren Eski Jin İmparatoru Fu qian (h. 357-385) tarafından 372 yılında Goguryeo Kralı So Su Rim'in (h. 371-384) sarayına gönderilen din görevlisi Sundo'nun kutsal metinler ve Budist imgeler getirmesi ile tanıtılmıştır. Sundo, günümüz Kuzey Kore başkenti Pyongyang'da iyi karşılanmış ve prensin eğitiminden sorumlu tutulmuştur. Birkaç yıl içinde başka bir din görevlisi olan Ado, bölgeye gelerek Budizm'in yayılmasına katkı sağlamıştır.[52] Bu süreçte Çinli Budistler sadece dini öğeleri değil, Çin yazı sistemi, takvimler ve mimari gibi birçok Çin kültür öğesini de tanıtarak Kore halkını etkilemişlerdir.[53] Aynı zamanda Kore Budizmi de Çin, Japonya ve diğer Asya bölgelerine katkıda bulunmuştur. Koreli

[50] Yi, Taehan Pulgyo Chogyejong, *What Is Korean Buddhism?*, 56.
[51] Robert E. Buswell, "Thinking about 'Korean Buddhism': A Continental Perspective", *Journal of Korean Religions* 1/1-2 (2010), 45.
[52] Starr, "Korean Buddhism", 72.
[53] Robert E. Buswell, *The Zen Monastic Experience: Buddhist Practice in Contemporary Korea* (Princeton (N. J.), 1993), 22.

Budistlerin Çince dini yazılı eserleri Çin'de ve Doğu Asya'da önemli bir etki yaratmıştır. Nitekim bu eserler, Çinliler tarafından kısa sürede kendi yerel eserleri gibi benimsenmiştir. Bununla beraber Koreli Budistler, Çin ana karasına hac yapmak için sık sık ziyaretlerde bulunmuş ve Çin Budist geleneğinde aktif katılımcılar olmuşlardır. Bu hacıların birçoğu sonunda Kore yarımadasına geri dönse de bazıları Çin'de uzun süre kalmış ve Çin Budist okullarında aktif rol almışlardır. Ayrıca Çin İmparatoru, Budizm'in devlet koruması sağlayabileceğini vurgulamış ve Budizm'in bir kültürel güç olarak Kore toplumunda aktif bir rol oynamasını desteklemiştir. O hem iç hem de dış tehlikelere karşı devleti koruyabilecek etkili bir araç olduğunu belirtmiştir. Bu tutum Kore halkı tarafından da olumlu karşılanmıştır. [54]

Kore'nin yerli dini, Kuzeydoğu Asya Şamanizmi'nden türeyen geniş bir dini gelenek ailesine aittir. Şamanist pratiklerin çoğu, modern Kore halk dini ve Sibirya Şamanizmi ile benzerlik göstermektedir.[55] Kore Budizmi, bu yerel dinler ile iyi ilişkiler kurmuş ve Şamanizm'in unsurlarını benimsemiştir; Budizm, Şamanizm'in Dağ Tanrısı (Sanşin) ve Yedi Yıldız Ruhu (Çilsung) gibi figürlerini tanrılaştırmış ve tapınaklarda onlara adanmış kutsal alanlar oluşturmuştur. Ayrıca Koreli Budist rahipler, meditasyon ve çilecilik gibi uygulamalar yerine şamanlara özgü kehanetlerde bulunma ve çocuk sahibi olma, refah ve ölenlerin ruhani huzurunu sağlama gibi ritüellerde yer almışlardır.[56]

2.3.1.1. Goguryeo dönemi budizm (고구려 시대의 불교/goguryeo şidae-ui bulgyo)

Üç krallığın en güçlüsü olan Goguryeo Krallığı bu yeni dini de benimseyen ilk krallık olmuştur.[57] Başlangıçta yalnızca saray kültü olarak uygulanan Budizm, zamanla Goguryeo toplumunda kökleşmiş ve 5. yüzyılın başlarından itibaren Güney Kore'de Çinli misyonerler aracılığıyla yayılmaya başlamıştır.[58] Özellikle bu dönem içerisinde Kore Yarımadası'nı yöneten üç krallığın siyasi anlamda korunmasına yardımcı olacağı düşüncesi, Budizm'in büyük ölçekte benimsenmesine olanak sağlamıştır.[59] Bunun neticesinde de 375 yılında Çomunsa ve İbullansa adında iki önemli tapınak inşa edilmiştir.[60] Buradan hareketle, Mahayana Budizmi, Kore'de kutsal-siyasi otorite anlayışını şekillendirmeye başlamıştır. Kralların, halkın manevi lideri olarak Budizmi benimsediği ve bu dinin, sosyal uyumu ve devlet otoritesini güçlendirmek

[54] Buswell, "Thinking about 'Korean Buddhism'", 46-50.
[55] James Huntley Grayson, "Religious Syncretism in the Shilla Period: The Relationship between Esoteric Buddhism and Korean Primeval Religion", *Asian Folklore Studies* 43/2 (1984), 186.
[56] Kim, "Characteristics of Religious Life in South Korea 296.
[57] Cho Eun Su (ed.), *Korean Buddhist Nuns and Laywomen: Hidden Histories, Enduring Vitality*, (Albany: State University of New York Press, 2011), 16.
[58] Grayson, "Religious Syncretism in the Shilla Period", 185.
[59] Molloy, *Experiencing the World's Religions,* 157.
[60] Türközü - Kopar, "Günümüz Kore'sinde Budizm'in Etkileri", 68-69.

için bir araç olarak kullanıldığı ifade edilebilmektedir. Netice itibariyle Kore, Çin'deki Budistlerin ürettiği dini, kültürel, mimari materyalleri dengeli bir şekilde ele alarak Asya'nın en geniş kapsamlı ve kucaklayıcı Budist geleneğini oluşturmaya başladığı bir sürece girmiştir.[61]

Goguryeo keşişleri, Samnon doktrinini[62] Japonya'ya taşıyarak Budizm'in bölgede yayılmasında önemli bir rol oynamıştır.[63] Bu bağlamda, Kore Budizmi Çin ile Japonya arasında bir köprü olması bakımından da önemli olmuştur. Japonya'ya aktarılmış olması bölgedeki Budist düşüncenin şekillenmesinde etkili olmuştur. Bu dönemde Kore öğretisinde ciddi bir gelişme ve yenilik görülmemekle beraber gösterişin ve törenlerin önem kazandığı görülmektedir. Ülkenin maddi kaynakları manastırlara, gösterişli dini törenlere ve görkemli yapılara harcanmıştır.[64] Goguryeo Hanedanının son dönemlerinde, Kral Pojang (h. 642-668) Taoizm'i benimsemiş ve Budizmi reddetmiştir. Bu durum, Budizm'in Goguryeo'daki etkisinin azalmasına neden olmuştur. Ne yazık ki bu dönemdeki Budizm hakkında yazılı belgelerin eksikliği, Goguryeo dönemi Budizm hakkındaki bilgilerimizi sınırlamaktadır.[65]

2.3.1.2. Baekje dönemi budizm (백제 시대의 불교/baekje şidae-ui bulgyo)

Kore'nin güneyindeki zengin tarım arazilerinde kurulu olan Baekje, kuzeydeki savaşçı komşusuna kıyasla daha kentleşmiş ve okuryazar bir toplum olarak bilinmektedir. Bununla birlikte Baekje'nin yönetici ailesi Buyeo Hanedanı, kökeninin Mançurya'ya dayandığını iddia etmiştir. Bu devletin, zırh giyen, ata binen ve yetenekli okçuluklarıyla tanınan savaşçı aristokrasisinin hakimiyetinde olduğu ifade edilmiştir.[66] Goguryeo'da olduğu gibi Budizm, Baekje'ye de Çin aracılığıyla ulaşmıştır. Buna göre 384 yılında Doğu Jin hanedanından (317-420) bir Hintli ya da Orta Asyalı tam olarak bilinemeyen kavruk tenli bir keşiş olan Mālānanda, Budizmi Baekje sarayına tanıtan ilk kişi olmuştur. Kral, Mālānanda'yı olumlu karşılamakla beraber onun için bir tapınak inşa ettirmiştir. Mālānanda, keşişleri din görevlisi olarak vazifelendirmek, atama yapmak gibi ayrıcalıklı yetkilere sahip olmuştur.[67] Bu dönemde Kral, Budizmi yalnızca bir dini öğreti olarak değil, aynı zamanda devlet otoritesini pekiştirmek için etkili bir araç olarak değerlendirmiş; dini metinleri ve anıtsal yapıları, siyasi istikrarı

[61] Buswell, "Thinking about 'Korean Buddhism'", 46-47.
[62] Samnon doktrini, Çin'de "Sanlun" olarak bilinen ve Madhyamaka felsefesine dayanan bir Budist öğreti okuludur. Bu öğreti, özellikle Mahayana Budizmi'nin temel kavramlarından biri olan "orta yol" anlayışını vurgular. Madhyamaka, gerçekliğin doğasını anlamak için aşırı uçlardan kaçınmayı ve her şeyin boşluğunu (śūnyatā) kabul etmeyi öğretir.
[63] Vermeersch, "Buddhism in Korean History", 66.
[64] Edward Conze, Ömer Cemal Güngören, *Kısa budizm tarihi* (İstanbul: Yol Yayıncılık, 2005), 139-140.
[65] Vermeersch, "Buddhism in Korean History", 66.
[66] Michael J. Seth, *Kısa Kore Tarihi*, çev. Ali Nalbant (Say Yayınları, 2023), 24.
[67] Vermeersch, "Buddhism in Korean History", 66.

desteklemek amacıyla kullanmıştır.[68] Baekje döneminde Budizm, 6. yüzyılın ikinci yarısında Doğu Asya Budist okullarına ilişkin kendi yorumlarını geliştirmeye başlamış ve bu dönemde Japonya'ya misyonerler göndererek Budizmi yayma çalışmalarına başlamıştır. Bu durum, Baekjeli din görevlisi Hyeongwang'ın biyografisinde görülmektedir. Kendisi Lotus Sutra'ya dayalı meditasyon uygulamalarında bir usta olarak tanınmış ve bu uygulamaları ülkesi Baekje'de yaymakla görevlendirilmiştir. Bazı Baekjeli din görevlilerinin, Samnon Okulu gibi önemli Budist akımlarını da içeren Doğu Asya Budizmi'nin temel prensiplerini ustaca öğrendikleri bilinmektedir. Ayrıca, Budist kurumların ve sanat ile mimarinin gelişimi açısından Japonya'daki Budizm'in ilk yüzyılının büyük ölçüde Baekje Krallığı'nın etkisiyle oluştuğu belirtilmektedir. Bu da Baekje dönemindeki Budizm'in gücüne ve etkisine işaret etmektedir.[69] Budizm'in Baekje'de yükselen politik rolü, altıncı yüzyılda, yönetimin yeniden yapılandırılması ve merkezi otoritenin güçlendirilmesi ile bağlantılı olmuştur. Bu bağlamda, Budizm yalnızca dini bir uygulama olarak değil, aynı zamanda devlet dini olarak kullanılmıştır.[70] Ayrıca bu dönemde, kadın din görevlisi düzeninin yaygın bir biçimde var olduğu vurgulanmıştır.[71] Böylece kadınların, Baekje toplumunda sosyal hayatın içinde olduğunu ve din görevliliği pozisyonuna getirilerek erkek din görevlilerine denk konumlarda bulunabildikleri gözlemlenebilmiştir.

Kral Song (h. 523-554), Budizm'i krallığını güçlendirmek için kullanmış ve Taetong-sa adlı büyük bir tapınak inşa ettirmiştir. Bu tapınak, Çin'deki Liang İmparatoru Wu Di'ye ithaf edilmiştir ve mimarisi sonraki dönemlerde Şilla ve Japonya'daki tapınaklara ilham vermiştir.[72] Çinli Liang İmparatoru Wu Di (h. 502-549) ise 524'te Kral Song'a prestijli bir askeri unvan vermiş ve Baekje'yi resmi bir devlet olarak tanımıştır. Bu da Baekje ve Güney Çin arasındaki güçlü diplomatik ve kültürel bağların bir kanıtıdır.[73] Bu gelişmelerin neticesinde Baekje Krallığı, Kral Song'un ideal Büyük Budist Ülke (대통불국토/Daetongbulgukto) vizyonundan etkileniştir.[74] Bu başarılı politikaların arkasından 538 yılında Kral Song, başkenti Gongju'dan Puyo'ya (Sabi olarak da bilinir) taşımış ve bu değişiklik ile yeni başkentte saraylar ve Budist

[68] Jongmyung Kim - Kim Chongmyŏng, "Kings and Buddhism in Medieval Korea", *Korean Studies* 41 (2017), 128-151.
[69] Vermeersch, "Buddhism in Korean History", 2014, 66.
[70] Jonathan W. Best, "Buddhism and Polity in Early Sixth-Century Paekche", *Korean Studies* 26/2 (2002), 174.
[71] Cho (ed.), *Korean Buddhist Nuns and Laywomen,* 18.
[72] Vermeersch, "Buddhism in Korean History", 2014, 66.
[73] Best, "Buddhism and Polity in Early Sixth-Century Paekche", 177-200.
[74] Jo Kyung Cheol (조경철), *Baekje Budizm Tarihi'nin Gelişimi ve Siyasi Değişimler (百濟佛教史의 展開와 政治變動)* (Seongnam: Kore Ruhsal Kültür Araştırma Enstitüsü, Doktora Tezi, 2005), 166.

tapınakların inşası için Liang zanaatkarlarını[75] talep etmiştir. Bu yapıların, Çin çağdaş normlarına uygun olarak tasarlandığı vurgulanmıştır. Budist tapınakların inşası ve saray dekorasyonları, Baekje'nin Çin kültürü ve uygulamalarıyla uyumlu bir imaj oluşturma çabası olarak yorumlanabilmektedir. Buna binaen Budizm'in diplomatik iletişimde ilk kez resmi olarak yer aldığı bir kayıt olarak öne çıkmaktadır. Kral Song'un, 545 yılında yaklaşık 4.8m ayak uzunluğunda bir Buda heykeli yaptırması da mimari noktada Budizm'e katkı sağladığını kanıtlar niteliktedir. Yine Baekje'nin ilk başkenti çevresinde bulunan Buda'nın sembolü olarak kabul edilen lotus çiçeği ile süslenmiş çatı kiremitleri, Budist bir varlığın göstergesi olarak değerlendirilmiştir. Bu kiremitler, Goguryeo üzerinden Baekje'ye ulaşan Kuzey Çin etkilerini yansıtmaktadır. Baekje, 562'den önce Japonya ile siyasi noktada ilişkilerini geliştirmek adına Budizm'i bir araç olarak kullanmıştır. Kore'nin Üç Krallık dönemini anlatan en eski tarih kroniği olan Samguk Sagi ve Japonya'nın erken tarihini ve mitolojisini günümüze aktaran eser Nihon Shoki'ye göre, 5. yüzyılın başlarından itibaren Baekje Kralları, Japonya'ya kıta kültürünü temsil eden çeşitli mallar, bilginler, sanatçılar ve zanaatkarlar göndermişlerdir. Buna karşılık, Japon hükümdarları, Baekje'ye siyasi nüfuzlarını ve zaman zaman askeri güçlerini kullanarak destek vermiştir. Bu adımlar hem Japonya'da hem de Kore'nin güney topraklarında Şilla'nın genişlemesine karşı destek toplama çabalarının bir parçası olarak görülmektedir.[76]

Budizm'in Japonya'ya resmî olarak tanıtılma tarihi olarak 552 yılı verilse de bazı kaynaklar 538 yılını işaret etmektedir. Ancak, Baekje din görevlilerinin 552'den önce Japonya'ya gittiği tartışılma konusudur.[77] Erken Kore Krallığı Baekje, Budist kültürünü Japon adalarına aktaran önemli bir köprü olmuştur. Bu kültürel etki, 6. yüzyılın ortalarından 7. yüzyılın sonlarına kadar Japonya'daki kültürel üretime egemen olmuştur. Koreli bilginler, Japonya'ya Konfüçyüs klasikleri ve Budist metinleri dışında tıbbi bilgileri, manastır mimarisi, inşaat teknikleri ve terzilik gibi konularda Çin kültürel unsurlarını tanıtmışlardır. 7. yüzyılda yaşamış Koreli keşiş Kwalluk'un, Mahayana Budizmi'nin Madhyamaka okulunda uzmanlaşmış bir karakter olmuş ve astronomi, geometri, kehanet ve falcılık gibi konularda Japonya'ya değerli belgeler getirmiştir. Bunlar da Kore'nin Doğu Asya tarihindeki kültürel bir taşıyıcı ve yenilikçi olarak kritik rolüne işaret etmektedir.[78]

[75] Çin'in Liang Hanedanı döneminde (502-557) faaliyet gösteren zanaatkarları ifade etmektedir. Bu dönemde, zanaatkarlar özellikle seramik, metal işçiliği ve ahşap oymacılığı gibi alanlarda büyük bir ustalık sergilemişlerdir. Liang Hanedanı, sanat ve zanaatın gelişimine önem veren bir dönem olarak bilinmektedir.
[76] Best, "Buddhism and Polity in Early Sixth-Century Paekche", 175-182.
[77] Vermeersch, "Buddhism in Korean History", 66.
[78] Buswell, "Thinking about 'Korean Buddhism'", 47-48.

1959 yılında, Seul'deki Han Nehri'nin kuzey kıyısında Tokto adı verilen bir bölgede, oturan bir Buda figürüne ait küçük bir bronz heykel bulunmuştur. Bu heykel, Hanseong'da Budizm'in tanındığı döneme ait tek bilinen Budist ikonudur. 4,9 cm yüksekliğindeki bu heykel, stilistik olarak yalnızca Baekje'de keşfedilen en eski Budist heykel değil, aynı zamanda Kore yarımadasında bulunan en eski örnektir. Heykelin Çin'den ithal edilmiş olduğu genel kabul görmektedir.[79] Ancak heykellerden en önemlisi Amita Budha Heykelidir. Baekje'nin eski başkenti günümüzdeki Gongju yakınlarında Beomam Tapınağı'nda bulunmuştur. Aslında bu heykelin, Baekje'nin yıkıldıktan sonra yapıldığı iddia edilmektedir. Ancak heykelin üzerindeki Baekje kraliyet unvanlarının oluşu, heykelin Baekje Krallığı ile ilişkisini öne çıkarmaktadır.[80] Baekje din görevlilerinin misyonerlik faaliyetleri hakkında detaylı bilgiye sahip olunmasa da altıncı yüzyılın ikinci yarısında Baekje döneminde Budizm'in, yurtdışına misyonerler gönderebilecek ve Doğu Asya Budist düşünce okullarının kendi yorumlarını sunmaya başlayabilecek kadar kurumsallaştığı görülebilmektedir. Japonya'daki Budizm'in ilk yüzyılındaki girişimleri, bu dönemdeki Budist kurumların yapılanması, Budist sanat ve mimarideki gelişimin olgunlaşması Baekje dönemindeki Budizm algısını ön plana çıkarır niteliktedir.

2.3.1.3. Şilla dönemi budizm (신라 시대의 불교/şilla şidae-ui bulgyo)

Kore yarımadası, kültürel ve siyasi olarak Çin'den etkilenmiştir. Yarımadanın büyük bir kısmının birleşmesini sağlayan da Çin'in yarımadaya etkili müdahaleleri olmuştur. Üç Krallıktan biri olan Şilla, MS 660'ta Baekje'yi ve MS 668'de Goguryeo'yu fethederek Kore'de birleştirici bir güç haline gelmiştir. Bunu, Çin'deki Tang İmparatorluğu (h. 618-907) ile yaptığı askeri ittifaktan faydalanarak başarmıştır. Şilla Krallığı, MS 676'da Tang İmparatorluğu'nun işgalci askeri güçlerini başarılı bir şekilde mağlup ettikten sonra bağımsız Birleşik Şilla dönemi (MS 676-936) başlamıştır. Birleşik Şilla Krallığı, MS 936'da Goryeo Hanedanına barışçıl bir şekilde teslim olduğunda sona ermiştir.[81] Bu süreç içerisinde Kore yarımadasında tam bağımsız ve güçlü bir yapıya sahip olan Birleşik Şilla Hanedanı tek devlet olarak hüküm sürmektedir.[82] Tek bir devletin Kore yarımadasına hükmetmesi, Taoizm, Konfüçyüsçülük, Şamanizm ve Budizm gibi farklı dinlerin etkileşimine yol açmıştır.[83]

---

[79] Best, "Buddhism and Polity in Early Sixth-Century Paekche", 179.

[80] Jo Kyung Cheol (조경철), *Baekje Budizm Tarihi'nin Gelişimi ve Siyasi Değişimler (百濟佛教史의 展開와 政治變動)*, 12-13.

[81] Bong W. Kang, "Large-Scale Reservoir Construction and Political Centralization: A Case Study from Ancient Korea", *Journal of Anthropological Research* 62/2 (2006), 197.

[82] Seth, *Kısa Kore Tarihi*, 24.

[83] Molloy, *Experiencing the World's Religions*, 157.

Şilla'nın idari yapısı, Goguryeo'nun etkisiyle şekillenmiştir. Şilla'nın resmî unvanları ve bölgesel ofisleri, Goguryeo'dan alınmış ve uyarlanmıştır. Ayrıca, Kuzey Çin Budizmi de yıkılmadan önce Goguryeo aracılığıyla Şilla'ya aktarılmıştır,[84] Budizm'i direkt Şilla'ya getiren bir Çin elçisi olmamıştır. Bu yönüyle Şilla Krallığı, diğer iki krallıktan ayrılmıştır. 1280 yıllarında derlenen ve Üç Krallığın Hatıraları olarak bilinen Samguk Yusa'ya göre, en azından 5. yüzyılda din görevlileri ülkeye gizlice girerek dinlerini yaymaya çalışmış, ancak saray tarafından kabul görmeyerek yer altına çekilmek zorunda kalmışlardır. Budistler yer altında toplumdan ve hayatın dinamikliğinden uzak kalmışlardır.[85] Ancak 527 yılında meydana gelen efsanevi bir olay, Şilla Krallığı'nda Budizm'in resmî olarak kabul edilmesini sağlayarak Kore tarihinin dönüm noktalarından biri haline gelmiştir. Saray görevlisi Ichadon (Lee Cha Don), Kral Pophung'un gizli desteğiyle bir Budist tapınağı inşa etmeye girişmiş, ancak aristokrat ailelerin tepkisiyle karşılaşarak ihanetle suçlanıp idam edilmiştir. Efsaneye göre, kafası kesildiğinde beyaz kan akmış, güneş kararmış, yer sarsılmış ve gökten çiçekler yağmıştır; bu mucizeyi gören muhafazakâr bakanlar, Budizm'in kutsal bir güç taşıdığına inanarak direnişlerinden vazgeçmişlerdir. Böylece 527 yılında Budizm resmî din olarak kabul edilirken, 535 yılında ilk Budist tapınak kurulmuş ve din görevlileri devlet tarafından atanmıştır. Şilla Krallığı, Budizm'i Kore kültürüyle en etkin şekilde bütünleştiren hanedan olup, günümüz Güney Kore'sinin kökenleri 7. yüzyılda kurulan Şilla Krallığı'na dayanmaktadır. Lee Cha Don'un fedakârlığı Budizm'in devlet desteğiyle yayılmasını hızlandırmış, Kral Pophung 528 yılında halkın hayvan öldürmeyi bırakmasını emretmiş ve Hungnyun-sa Tapınağı'nın inşasına başlamıştır. Tapınağın tamamlanmasının ardından kral Popkong (Dharma Boşluğu) adıyla inzivaya çekilmiş, kraliçe ise Myobop (Muhteşem Dharma) ismini almıştır. Samguk Sagi ve Samguk Yusa gibi tarihî kaynaklarda anlatılan Lee Cha Don'un hikâyesi, Kore Budizmi'nin resmîleşmesinde kritik bir dönüm noktası olarak kabul edilmiş ve Budizm'in Şilla Krallığı'nda derin bağlar geliştirerek Kore tarihindeki yerini sağlamlaştırmasına öncülük etmiştir.[86]

Bu bağlamda Şilla Krallığı'nın, Kore tarihi açısından ne denli ehemmiyetli olduğundan söz edilebilmektedir. Bu dönemde hayata geçirilen pratikler, Şilla dönemine özgü Şamanizm'e benzer nitelikte vücut bulmuştur.[87] Şilla dönemi Budizmi ön planda tutan ritüellerden biri devlet

[84] Tae Don Noh, "A Study of Koguryŏ Relations Recorded in the Silla Annals of the 'Samguk Sagi'", *Korean Studies* 28 (2004), 112-113.
[85] Sem Vermeersch, "Buddhism in Korean History", *The Wiley Blackwell Companion to East and Inner Asian Buddhism* (John Wiley & Sons, Ltd, 2014), 66.
[86] Molloy, *Experiencing The World's Religions,* 157; Hong Bae Yi, Taehan Pulgyo Chogyejong, *What Is Korean Buddhism?*, 18; S Göksel Türközü - Ahmet Kopar, "Günümüz Kore'sinde Budizm'in Etkileri", (2021), 69; Seth, *Kısa Kore Tarihi*, 12.
[87] Grayson, "Religious Syncretism in the Shilla Period", 190.

koruma ritüelidir. Bu dönemde sık sık uygulanan İnsanî Krallar Sutrası'nın (인왕호국반야바라밀다경/inwang-hoguk-banyabaramilda-kyeong) Okunması Toplantısı, genellikle devletin refahı, halkın huzuru ve doğal afetlerin önlenmesi gibi amaçlarla gerçekleştirilmiştir. Bu tür toplantılar, Budist din adamları öncülüğünde sutra okuması, meditasyon ve dualar gibi ritüelleri içermiştir. Din adamları, sutrayı okuyarak Buda'nın ve Bodhisattvaların koruyucu güçlerini çağırmış ve devletin korunması için manevi destek sağlamıştır. Toplantılar genellikle birkaç gün süren ritüeller, af ilanları ve halka açık dini etkinliklerle zenginleştirilmiştir. Hatta bu dönemde üç tapınak devlet koruma Budizmi ile doğrudan bağlantılı görülmüştür. Aralarından August Dragon Manastırı, devletin koruyucu merkezi olarak görülmesinden kaynaklı özel bir yere sahip olmuştur. Bu dokuz katlı pagodaya sahip olan yapının inşaatı 553 yılında başlamış 645 yılında tamamlanmıştır. Ancak 1238 yılında Moğollar tarafından kültürel bir terör eylemi olarak yakılmıştır.[88]

Şilla Krallığı, Budizmi resmî din olarak kabul ettikten sonra Sekiz Yemin Festivali (팔관회/palgwanhoe), Lotus Feneri Festivali (연등회/yeondeunghoe) gibi önemli festivaller oluşturup Budizm için önemli olan günleri kendi bayramları hâline getirmiştir. Kore'ye özgü Ulusal Budizm (호국불교/hogukbulgyo) denilen bir Budizm felsefesi oluşturmuştur. Kore'nin elit askerî birlik sistemi olan Çiçek çocuklar (화랑도/hwarangdo) da bu felsefeden yola çıkılarak inşa edilmiştir. Bu felsefe kısaca, devlet tehlikeli bir duruma düştüğünde yani düşmanlar vatan topraklarına saldırdığında gerekirse topraklarını silah kullanarak savunmayı kabul etmektedir.[89] Zamanla Budist ritüeller, Şilla krallarının hem kendi hükümdarlıklarını meşrulaştırmaları hem de ulusal birliği sağlamaları için kullandıkları önemli bir araç haline gelmiştir.[90] Savaş ve siyasi çalkantılara rağmen, Budizm gelişmeye devam etmiş ve daha yapılandırılmış ve bir gelenek haline gelmiştir. Birleşik Şilla dönemi, Kore Budizmi'nin altın çağı haline gelmekle beraber sonraki hanedanlarda gelişmeye devam etmesi için bir zemin hazırlamıştır. Ancak Budizm, devlet ideolojisi olarak önemli bir yer tutarken, ilerleyen zamanlarda Konfüçyüsçülük Şilla'nın politik reformlarında etkili olmaya başlayacaktır.[91]

Şilla'da Budizm, 5. yüzyılda resmi olarak tanınmadan önce bile var olduğu bilinmektedir. Şamanist uygulamaların Budizm ile birleşimi, bu dinin idari alanda ve halk nezdinde kabulünü kolaylaştırmıştır. Saray görevlisi Lee Cha Don'un şehitliği gibi olaylar, Budizm'in resmi din

[88] Richard D. McBride, "King Chinhŭng Institutes State-Protection Buddhist Rituals", *Buddhist Statecraft in East Asia*, ed. Stephanie Balkwill - James A. Benn (Brill, 2022), 57.
[89] Türközü - Kopar, "Günümüz Kore'sinde Budizm'in Etkileri", 69.
[90] McBride, "King Chinhŭng Institutes State-Protection Buddhist Rituals", 50.
[91] Kidong Lee, "The Indigenous Religions of Silla: Their Diversity and Durability", *Korean Studies* 28 (2004), 50.

olarak kabulünde etkili olmuştur. Şilla hükümdarları, Budizm'i sadece destekleyici bir din değil, aynı zamanda devletin korunması ve gelişimi için etkili bir araç olarak görmüşlerdir. Şamanizm kökenli ritüeller Budist çerçevede yeniden yorumlanmıştır. Şilla'nın dini yapısında, Budizm'in ve Şamanist sembollerin sentezi görülmüştür. Şilla döneminde Budizm ve yerel Şamanist geleneklerin birleşimi, benzersiz bir Kore Budizmi formu yaratmıştır. Bu sentez hem Kore'nin dini hem de kültürel kimliğini şekillendiren önemli bir faktör olmuştur.[92] Çin'den gelen Budist rahipler üç devletin yöneticilerine din değiştirtmiş ve yöneticiler kraliyetin koruyucu kültü olarak Budizm'i benimsemiştir. Goguryeo, Baekje ve Şilla, Çin ana karasındaki çeşitli devletlerle dini, diplomatik ve ticari alışverişlerde bulunarak, onların bürokrasi ve hukuk sistemlerini kullanmışlardır. Her biri kayıt tutmak için Çinceyi kullanmıştır.[93] Ancak Şilla dönemi bununla kalmayıp Mahayana Budizmi'ne kendi yorumlarını katan rahipler ve devlet yöneticileri sayesinde otantik Kore Budizmi'nin temelini atmıştır. Gyo okulları Budizmi sadece ulusal olarak yaşamayıp misyonerlik faaliyetlerinde de bulunmuştur. 669-702 yılları arasında Japonya, Şilla ile özel ve sıkı diplomatik ilişkiler kurmuştur. Bu dönemde Budist keşişler ve sanatçılar, Japonya'ya giderek kültürel ve sanatsal alışverişin temelini oluşturmuştur.[94] En nihayetinde Şilla dönemi, tam anlamıyla Kore Budizmi'nin bir misyonu haline gelmiştir.

Öte yandan bu dönemlerde Kore yarımadası Müslüman âlimler tarafından da ilgi çekmiştir. Şilla, İslam dünyasında genellikle Çin'in doğusunda yer alan bir ülke olarak tanımlanmış, bazı kaynaklarda ada devleti olarak betimlenmiştir. El-İdrîsî başta olmak üzere birçok Müslüman coğrafyacı, Şilla'nın iklimi, doğal kaynakları ve özellikle altın zenginliğiyle ilgili bilgiler aktarmış; bu bölgeyi adeta bir doğu ütopyası olarak tasvir etmiştir. El-İdrîsî'nin 1154'te tamamladığı coğrafya kitabında Şilla'ya dair kayıtlar yer almakta, bu da Kore'ye İslamî bilginin ulaştığını ve Müslüman tüccarların Çin üzerinden Kore ile temas kurduğunu göstermektedir. Müslüman âlimlerin Şilla'yı tanımlarken kullandıkları ifadeler, Kore'nin İslam dünyasında bilinen ve ilgi gören bir bölge olduğunu; El-İdrîsî gibi bilginlerin çalışmalarıyla bu bilginin yazılı kültüre aktarıldığını ortaya koymaktadır.[95]

[92] Grayson, "Religious Syncretism in the Shilla Period", 190-191.
[93] Seth, *Kısa Kore Tarihi*, 23.
[94] Yoko Hsueh Shirai, "The Amitābha 'Senbutsu' Unearthed in Japan: Close Interactions with Unified Silla Korea in the Late Seventh Century", *Artibus Asiae* 74/1 (2014), 170.
[95] Lee Hee Soo (이희수), "Early Korea-Arabic maritime relations - Silk Roads Programme" (2025), 3-10.

2.3.2. Goryeo dönemi budizm (고려 시대 불교/goryeo şidae bulgyo)

10. yüzyılda Şilla Krallığı'nın parçalanmasıyla, Goguryeo ve Baekje isimlerini yeniden canlandırılan Goguryeo lideri Wang Geon (왕건), yarımadayı tekrar bir krallık altında topladığında devleti Goryeo olarak isimlendirmiştir. Goryeo, modern dünyada "Korea" olarak bilinen ismin temelidir.[96] Budizm, Kore'de Goryeo Hanedanlığı ilk dönemlerinde en güçlü dönemini yaşamıştır. Goryeo Hanedanlığının kurucusu Kral Tejo (태조, 877-943), tahta çıkışını Buda'nın lütfuyla gerçekleştiğine inanmış ve bu nedenle gelecek kuşakların Budizm'e olan bağlılıklarını sürdürmelerini istemiştir.[97] Bu arzuyla tapınakların inşası için vakıflar kurulmuş ve Şilla döneminin birtakım uygulamalarını devam ettirilmiştir.[98] Birleşik Şilla döneminden sonra, Goryeo Hanedanı da Budizm'i bir devlet dini haline getirmiş, Goryeo'nun seçkin aileleri, tapınakları güç üsleri olarak kullanarak Budizm'in sosyal yapıya entegrasyonunu sağlamış ancak Budist düzen daha sonraları yerini laikliğe bırakmıştır.[99] Joseon hanedanının kurucusu Tejo, Budizmi desteklemeye çalışsa da oğlu Tejong, Budizm'e karşı sert önlemler alarak tapınak topraklarına el koymuştur. Sonraki hükümdar Kral Sejong döneminde ise Budist okulları birleştirilmiş ve tapınak sayısında ciddi şekilde azalma görülmüştür. Öte yandan Kral Sejong (세종대왕), Kore tarihinin en önemli figürlerinden biri olarak, 15. yüzyılda Hangıl (한글) alfabesini geliştiren liderdir. 1443 yılında, halkın okuma-yazma oranını artırmak ve kendi dillerini kolayca öğrenmelerini sağlamak amacıyla bir alfabe oluşturulmasını emretmiştir. O dönemde Koreliler, Çince karakterleri kullanmışlar ancak bu karakterlerin karmaşıklığı halkın büyük bir kısmı için okuma-yazmayı zorlaştırmıştır. Kral Sejong'un bu reformu, halkın dilini öğrenmesini kolaylaştırmış ve okuryazarlık oranını büyük ölçüde artırmıştır. Hangıl, bugün Güney Kore ve Kuzey Kore'nin resmî yazı sistemi olarak kullanılmaktadır.[100]

Goryeo toplumunun, çok dinli bir yapıya sahip Budizm, Konfüçyüsçülük, Taoizm, Şamanizm gibi gelenekler ile astroloji ile geomansi gibi türlü felsefi öğretileri bir arada bulundurduğu bilinmektedir. Bu çoğulcu yapı, Goryeo Krallığı'nın başlangıcından itibaren benimsenmiş ve birlik içinde çeşitlilik anlayışıyla şekillenmiştir. Goryeo'da resmî bir devlet dini bulunmamaktadır. Bu yönüyle Hristiyan ve İslam krallıklarından farklı olmuştur. Ayrıca bu yönüyle Konfüçyüsçü Joseon Hanedanlığından (1392-1910) da ayrılmaktadır. Goryeo'nun

[96] Kyung Moon Hwang, *Past Forward: Essays in Korean History* (London: Anthem Press, 2019), 2-3.
[97] Türközü - Kopar, "Günümüz Kore'sinde Budizm'in Etkileri", 101.
[98] Seth, *Kısa Kore Tarihi*, 34.
[99] Vermeersch, "Buddhism in Korean History", 75; Cho (ed.), "*Korean Buddhist Nuns and Laywomen*", 20.
[100] Vermeersch, "Buddhism in Korean History", 79-80.

kurucusu Kral Taejo, modern anlamda dini çoğulculuğu benimsemiş ve sonraki Goryeo kralları da bu politikayı sürdürmüştür. Budizm ve Konfüçyüsçülük, Goryeo'daki en önemli iki gelenek olmuştur. Ancak hiçbiri devlet dini olarak kabul edilmemiştir. Orta çağ Kore'sinden önce Budizm, devlet yönetiminde Konfüçyüsçülük'ten daha önemli görülmektedir. Ancak Goryeo döneminde bu durum tersine dönmüş; Budizm, baskın dini güç olarak kalmıştır. Konfüçyüsçülük, resmî devlet ideolojisi olarak kabul edilmiştir. 11. yüzyıla kadar önde gelen Budist keşişler, Budizm'in Konfüçyüsçülük'ten üstün olduğunu savunmuşlardır. Ancak Konfüçyüsçü bilginler ve devlet adamları, Budizm'e karşı eleştirel bir tutum sergilemişlerdir.[101] Ayrıca Goryeo döneminde keşişlik sınavı uygulaması da hayata geçirilmiştir. Bu sınavı başarıyla geçen keşişler, devlet yapısında etkili bir rol oynayarak yüksek mevkilere ulaşabilmiş hatta kraliyet ailesine kadar nüfuz edebilmişlerdir. Ancak, kraliyet ailesi tarafından himaye edilen Budistlere tanınan vergi muafiyetleri ve tapınaklardan kazanç sağlamaya yönelik müsamahalar, keşişlerin bu ayrıcalıkları kötüye kullanmalarına zemin hazırlamıştır. Bu durum, Budizm'in siyaset dünyasının karmaşık ve yozlaşmış sularına sürüklenmesine neden olmuştur. Bunun neticesinde, keşişler geçici arzuların etkisine kapılarak manevi yollarından sapmaya başlamışlardır.[102] Bu hadiselerin akabinde Budist faaliyetler devlet desteğinden yoksun kalsa da bireysel tapınaklar ve halk uygulamaları yoluyla devam etmiştir. Tapınaklar, hem Seon/Zen (meditasyon) hem de Gyo (doktrinsel) uygulamalarını sürdürmüştür. 17. ve 18. yüzyıllarda Budizm'in yeniden canlandığı, birçok tapınağın inşa edildiği ve Budist metinlerin yayımlandığı bir dönem yaşanmıştır.[103] Kore Budizmi'nin zirveye ulaştığı bu dönemde, Budist kutsal yazıları içeren Kore Tripitaka'sını (팔만대장경/palmandaejangkyeong) basmak için seksen bin ahşap blok oyulmuştur; bu eser dünyanın en eski ahşap baskı koleksiyonudur. İlk set Moğol istilası sırasında yakıldıktan sonra 1251'de yeni bir set tamamlanmıştır. Bu dönemde keşiş Jinul (지눌/1158-1210) öne plana çıkmıştır. Çocuk yaşta manastıra alınan Jinul, Mahayana yazıtlarını okuyarak üç büyük aydınlanma deneyimi yaşamış ve prensipler ile meditasyonu birleştiren Jogye Tarikatı'nı kurmuştur. Bu tarikat günümüzde hâlâ etkilidir ve modern Kore Budizm'in temellerini oluşturmuştur.[104]

Keşiş Jinul'un üç aydınlanma deneyimi Kore Budizmi için önemli bir süreçtir: İlk olarak Buda doğasının farkına varması, daha sonra içsel ve dışsal gerçeklik arasındaki farkın yanıltıcı

[101] Jongmyung Kim, "Interactions between Buddhism and Confucianism in Medieval Korea" in *Korean Religions in Relation: Buddhism, Confucianism, Christianity*, ed. Anselm K. Min (Albany: State University of New York Press, 2016), 21.
[102] Köroğlu Türközü - Saraçoğlu, "Kore Budizm Geleneğinin Kurucusu Jinul'un Hayatı ve Felsefi Kişiliği", 101.
[103] Vermeersch, "Buddhism in Korean History", 79-80.
[104] Molloy, *Experiencing The World's Religions*, 159.

olduğunu anlaması ve nihayetinde hwadu meditasyonu (zihni dışsal düşüncelerden arındırarak doğrudan gerçekliğin özüne ulaşmayı amaçlayan bir Zen ritüelidir) yöntemini benimsemesiyle son bulmuştur. Jinul'un hwadu meditasyonunu sistemleştirmesi, Kore Budizmi'nde bir dönüm noktası olmuştur. Ancak o dönemde bu yöntem, yalnızca radikal uygulayıcılar için uygun görülmüştür.[105]

Budizm'e yaptığı büyük katkılar nedeniyle Kore'nin en önemli keşişlerinden biri olarak kabul edilen Jinul, siyaset ve arzularla yozlaşmış Kore Budizm'ini yeniden düzenlemiştir. Uzun süredir çatışma içinde olan iki ayrı Budist okulunu tek bir çatı altında birleştirerek, "Meditasyon ve Bilgelik Topluluğu" (정혜결사/jeonghye-gyeolsa) adlı hareketin öncülüğünü yapmıştır. Bu topluluk, Budist olmayanlar da dahil olmak üzere hakikati arayan herkese kucak açmıştır. Goryeo döneminde Jinul'un geliştirdiği Budist felsefe, günümüz Kore Budizmi'nin temellerini atması açısından büyük bir öneme sahiptir. Jinul, keşişlere dünyalık hırslarını terk ederek dağlarda bilgelik ve benlik doğasını beslemeye yönelik yeni bir hareket başlatmayı önermiştir. Bu bağlamda kendisi, "Kore Budizm'inin dik duruşlu ve erdemli ölümsüz lideri" olarak anılmıştır. Jinul, gerçek Budizm'i tanımlarken Budizm'in nihai gerçekliği olan zihni ön plana çıkararak, zihinsel gelişim yoluyla zenginliği, hırsı ve geçici zevkleri terk etmeyi ve mutlak mutluluğu aramayı vurgulamıştır. Jinul'un düşünceleri, yalnızca Kore Budizmi'nin temellerini oluşturmakla kalmamış; 1860 yılında kurulan Donghak (동학) dini ve 1916 yılında ortaya çıkan Won Budizm (원불교/wonbulgyo) gibi hareketleri de etkilemiştir. Jinul ayrıca, Kore Budizmi'nin önde gelen temsilcisi olan günümüz Jogye Tarikatı (조계종/Jogyejong)'nın kurucusu olarak da kabul edilmektedir.[106]

Goryeo döneminde, kralların ülkenin dört bir yanında tapınaklar inşa etmesi ve verdikleri destek sayesinde Budizm en parlak dönemini yaşamıştır. Ancak ritüellere aşırı derecede odaklanılması, manevi ve ruhsal gelişim için elverişsiz bir ortam yaratmıştır. Uicheon (의천) ve ardından Jinul gibi keşişler, Budizm'in öz karakterini kaybetmeye başladığını görerek onu yenilemek ve dönüştürmek için büyük mücadeleler vermişlerdir. Goryeo Krallığı, 918 yılında Wang Kŏn tarafından kurularak Şilla'nın yönetimini devralmış ve Budist inancın Kore toplumunun tüm katmanlarına köklü bir şekilde yerleştiği bir dönem başlatmıştır. Birleşik Şilla döneminde (668-918), Budist tapınaklar ve manastır toplulukları ülke çapında yayılmış, dindar halk büyük törenlere ve ibadetlere katılmıştır. 11. yüzyılda ve ardından 1237-1251 yılları

[105] Vermeersch, "Buddhism in Korean History", 78-79.
[106] Köroğlu Türközü - Saraçoğlu, "Kore Budizm Geleneğinin Kurucusu Jinul'un Hayatı ve Felsefi Kişiliği", 101-102.

arasında, Budist kutsal metinleri olan Tripitaka büyük bir özenle ahşap bloklara kazınarak basılması hem bir adanmışlık eylemi hem de kuzeyden gelen istilalara karşı Buda'nın korumasını dilemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Dini topluluklar büyük servetler biriktirmiş, tapınak avlularına yerleştirilen bronz çanlar, törenlerde kullanılan yeşil sırlı seramikler ve kutsal metinleri saklamak için sedef kakmalı lake kaplı ahşap sandıklar yaptırmıştır. Maitreya ve Avalokiteśvara (Gwaneum) gibi Budist tanrılarının büyük ölçekli ibadet resimleri, tapınak salonlarına asılmak üzere canlı mineral renklerle ipek üzerine işlenmiş, ayrıca vaaz veren Buda'nın melekler ve öğrencilerle çevrili küçük ölçekli tasvirleri de üretilmiştir. Bu sahneler, Korece'de *pyŏnsang* (dönüşüm imgeleri) olarak adlandırılmış ve Lotus, Elmas ve Garland Sutraları gibi kutsal metinlerin önüne yerleştirilmiştir. Heykel ve seramik gibi sanat dallarıyla ortak bir ruh taşıyan bu resimler, kraliyet ve soyluların himayesinde üretilmiş olup, bir tanrı portresi veya kutsal metin kopyası oluşturmanın manevi kazanç sağladığına inanılmıştır. Pyonsang resimleri genellikle tapınak kütüphanelerinde saklanmış ve keşiş kütüphaneciler tarafından korunmuş olduğundan, günümüze kadar ulaşan önemli örnekler Kore Orta Çağ sanatına dair değerli bilgiler sunmaktadır.[107]

Nihai olarak Goryeo'nun bir Budist devleti olduğu iddia edilmekle beraber herhangi bir devlet dini bulunmadığı da tartışılan konular arasındadır. Ancak Budizm, baskın bir inanç olarak varlığını sürdürmüş ve Konfüçyüsçülük, Taoizm ve Şamanizm gibi diğer gelenekler de Goryeo devleti içinde barındırılmıştır. Konfüçyüsçülük Goryeo'da devlet yönetimi ideolojisi olarak benimsenirken, Budizm manevi eğitim için bir rehber olarak görülmüştür ve ritüellerle ifade edilen bir dünya görüşüne sahip olmuştur. Ancak, bu ritüellerin temelinde Çin'den gelen atalara tapınma ve kehanet gibi geleneksel düşünce sistemleri hâkim olmuştur.[108] Goryeo Budizmi, devletin resmi dini olarak büyük bir etkiye sahip olmuş; Krallar, Budist tapınaklar inşa ederek Budizmi hem dini hem de siyasi bir araç olarak desteklemiştir. Hem doktrinsel hem de meditasyon okulları gelişmiştir. Ancak bu dönemde ritüellere aşırı odaklanma manevi yönün zayıflamasına neden olmuş ve Keşiş Jinul'u, bu durumu dengelemek için harekete geçirmiştir.

2.3.3. Joseon dönemi budizm (조선 시대 불교/joseon şidae bulgyo)

Goryeo döneminin sonunda bilginler, toplumsal düzeni yeniden sağlamayı amaçlayan bir ideoloji olarak Budizm'i reddedip Neo Konfüçyüsçülüğe yönelmiştir. 1392'de Joseon'un

[107] Beth McKILLOP, "A Korean Buddhist Illuminated Manuscript", *The British Library Journal* 24/1 (1998), 158-159.
[108] Jongmyung Kim, "The State and Eminent Monks in Medieval Korea", *Fudan Journal of the Humanities and Social Sciences* 7/4 (2014), 654-656.

kuruluşuyla bu ideoloji devletin temel yönetim ilkesi haline gelmiş ve toplumun tüm kesimlerini dönüştürmeye başlamıştır.[109] Joseon'un kuruluşu, yozlaşmış ve halkın refahı ile ilgilenmeyen Budizm'e bir tepki olarak, Neo Konfüçyüsçülüğün benimsenmesiyle ön plana çıkmıştır. Bu geçiş, Budist tapınakların Kore yarımadası üzerindeki etkisini zayıflatmış ve Budist geleneklerin yerini Konfüçyüsçü değerler almıştır.[110] Bununla birlikte, soylular Konfüçyüsçülüğü benimserken, halkın büyük bir kısmı Budist olarak kalmıştır.[111] Joseon Hanedanlığının Budizm'e yönelik kısıtlayıcı politikaları Korelilerin, ulusu koruma ve mutluluk ile refah getirme amacıyla dinlerini yaşamaya devam etmesine engel olamamıştır.[112] Joseon Hanedanlığı, Goryeo Hanedanlığının uygulamalarını bir kenara bırakıp Çin aracılığıyla gelen ilkeler doğrultusunda Neo Konfüçyüsçü bir devlet ve toplum oluşturmayı amaçlamıştır. Bu hedefler doğrultusunda Budizm, resmi felsefeye karşıt olarak görülüp kamusal alandan dışlanırken, bireysel olarak; kraliyet ailesi içinde canlılığını korumuştur.[113] Budizm gerilemiş ama yok olmamıştır. Dağ manastırları hayatın stresinden uzaklaşmak için güvenli bir sığınak olarak görülmeye devam etmiş ve Budist rahipler sık sık cenaze törenlerini yönetmeye çağrılmıştır.[114] Goryeo ve Joseon hanedanlıklarının geçiş sürecinde, sosyal veya ekonomik yapılarda büyük değişiklikler yaşanmamış olsa da felsefe ve kültür açısından iki hanedan arasında belirgin farklılıklar bulunmaktadır.[115] Goryeo döneminde Budizm, ölüm sonrası yaşamla ilgilenen bir inanç olarak karşımıza çıkarken, Joseon dönemi resmî ideolojisi olan Konfüçyüsçülük, günlük yaşam ve pratikliğe odaklanmıştır. Bu özellik, dönemin sanatına da yansımış; sanat, ölçü ve işlevselliğe verilen yüksek değeri gözler önüne sermiştir.[116] Zamanla Neo Konfüçyüsçü düşünce, törenler ve aile sistemi sadece aristokrat sınıfı değil, kırsal bölgeleri de etkilemiş ve sosyal hayatın her alanında yayılmıştır.[117] Buradan aldığı destekle Joseon hanedanlığı, dinin devlet işlerine olan etkisini ortadan kaldırmayı amaçlamıştır. Konfüçyüsçü bilginler, Budizm ve Şamanizm gibi halk dinlerini siyasetten ayrı tutmaya çalışarak şehir merkezlerindeki Budist tapınaklarını yıkmış ve Budist din adamlarını başkentten uzaklaştırmıştır.[118] Bu tutum Joseon Hanedanlığının Neo Konfüçyüsçülük devlet ideolojisinin

[109] The Organization of Korean Historians, *Everyday Life in Joseon-Era Korea: Economy and Society*, ed. Michael D. Shin (Leiden ; Boston: Brill Academic Pub, 2014), 147.
[110] Historians, *Everyday Life in Joseon-Era Korea*, 3.
[111] Molloy, *Experiencing the World's Religions*, 159.
[112] Insoo Cho vd., *Treasures from Korea: Arts and Culture of the Joseon Dynasty, 1392-1910*, ed. Hyunsoo Woo (Philadelphia : Los Angeles : Houston : Seoul : New Haven: Philadelphia Museum of Art, 2014), X.
[113] James Clifton, review of *Review of Art of the Korean Renaissance, 1400-1600*, sad. Soyoung Lee vd., *The Sixteenth Century Journal* 43/1 (2012), 307.
[114] Seth, *Kısa Kore Tarihi*, 51-52.
[115] Cho vd., *Treasures from Korea*, 1.
[116] Cho vd., *Treasures from Korea*, 37.
[117] Historians, *Everyday Life in Joseon-Era Korea*, 1-2.
[118] Hwang, "Past Forward", 16-17.

benimsenmesini beraberinde getirmiştir. Siyasi ve idari alanda da kabul gören etik, sosyal ve siyasi bir düşünce sistemi olan Konfüçyüsçülük, aslında Kore için yeni bir inanç sistemi olmamıştır. Üç Krallık döneminden beri yarımadaya ulaşan Çin öğretilerinden oluşan karışımının bir parçası olmuştur.[119]

Geleneksel Kore toplumunda Budizm, Şamanizm, doğaya tapınma, Taoizm unsurları ve Konfüçyüsçülük bir arada var olabilmiş, hatta bu inanç sistemleri zamanla birbirinden öğeler ödünç almıştır. Bazı bireyler, tüm bu inanç sistemlerine aynı anda bağlılık gösterebilmiştir. Ancak Neo Konfüçyüsçü reformcular, Budizm'i kişinin topluma karşı görevlerinden çok bireysel arayışlara odaklanan, benmerkezci bir sistem olarak görmüş ve şiddetle eleştirmişlerdir. Keşişleri, topluma hiçbir katkı sunmayan asalaklar olarak nitelendiren bu reformcular, Budizm'e karşı keskin bir tavır almışlardır. Neo Konfüçyüsçülüğün Koreli savunucuları özellikle dogmatik bir yaklaşım sergilemiş, farklı görüşlere karşı hoşgörüsüz davranmış ve toplumu kendi ilkeleri doğrultusunda yeniden şekillendirme konusunda ısrarcı olmuşlardır. Nihai hedefleri, Konfüçyüs ilkelerine dayalı olarak büyük, erdemli ve uyumlu bir toplum yaratmak olmuştur. Bu reformcuların vurguladığı temel ilkeler; sadakat, hiyerarşi, geleneğe saygı, ailenin önemi ve toplumun tüm üyelerinin doğa kanunları tarafından belirlenen rollere bağlı kalması yeni kavramlar olmamıştır. Ancak diğer inanç sistemlerine yönelik hoşgörüsüzlükleri, Kore'nin geleneksel olarak farklı maneviyat biçimlerini bir arada kabul etme anlayışından ayrılmalarına neden olmuştur.[120]

Reformcuların baskıları sonucunda devlet, başkentteki Budist tapınaklarını kapatmış, keşişleri kamu alanlarından menetmiş ve çoğu tapınağın mülklerine el koymuştur. Budizm, Neo Konfüçyüsçüler ve onların giderek daha fazla kontrol altına aldığı devlet tarafından gerçekleştirilen amansız saldırılarla, Kore toplumunun merkezinden çekilmek zorunda kalmıştır. Her ne kadar Budizm uygulamaları halk arasında varlığını sürdürmüşse de artık kamusal yaşamın merkezinde barınamamıştır.[121] Böylece Budist kurumlar giderek siyasi ve sosyal etkilerini yitirmiş ve dinin rolü bireysel ruhsal yaşamla sınırlandırılmıştır. Hükümetin anti-Budist kampanyaları, Budist tapınakların ekonomik temellerini zayıflatmış ve Neo Konfüçyüsçü soylular dini sınırlayıcı politikaları desteklemiştir.[122] Joseon Hanedanlığında başlangıçta baskı altında tutulan Budizm'e yönelik tutumlar, 1592'deki Japon istilası sonrasında değişmeye başlamıştır. Bu değişim, Japon askerlerine karşı silahlanarak savaşan

[119] Seth, *Kısa Kore Tarihi*, 42.
[120] Seth, *Kısa Kore Tarihi*, 42-44.
[121] Seth, *Kısa Kore Tarihi*, 43.
[122] Cho vd., *Treasures from Korea*, 53.

rahiplerin katkılarının tanınmasıyla gerçekleşmiştir.[123] 1392'den 1800'lerin sonunda modern emperyalizmin gelişine kadar geçen beş yüzyıl boyunca Kore, Joseon devleti ve onun Yi yönetici ailesi altında sürekli bir kültürel değişim ve entegrasyon süreci geçirmiştir. Devletin toprak sınırları bu günkü halini almış, nüfusu etnik olarak homojen hale gelmiş ve kültürleri derinlemesine Konfüçyüsçü olmuştur. Yarımada sakinlerinin bugün açıkça "Koreli" olarak tanınan ortak bir kültür ve kimliğe sahip tek bir halk haline gelme süreci çok daha önce başlamıştır. Joseon döneminde bu süreç büyük ölçüde tamamlanmıştır.[124]

2.3.4. Modern dönemde kore budizmi

Joseon yıkılma sürecindeki siyasi çalkantılar ve başarısız diplomasi Kore Budizmi'ni bu dönemde olumsuz etkilemiştir. 1894'teki Çin-Japon ve 1904'teki Rus-Japon savaşları, Kore'nin jeopolitik önemini artırmış ve Budizm'in neredeyse cansız bir inanç olarak görülmesine yol açmıştır. Budist rahiplerin Kore Budizmi'ni yeniden canlandırma girişimi başarısız olmuştur. Ancak rahiplerin ve halkın bu baskılara direnç gösterdiği de aşikardır. 1902'de, Budist rahipler ve tapınaklar için merkezi bir manastır ve organizasyon kurma girişimi olmuştur. 1910'larda ise 30 büyük manastır, iş birliğine dayalı bir sistem oluşturmuş ve her yıl bir başkan seçerek çalışmalarını koordine etmeye başlamıştır. Eğitim alanında, Seul'de Budist ilahiyat semineri açılmış ve öğrenci sayısı zamanla artmıştır. Ayrıca, Budizmi tanıtmayı amaçlayan bir dergi yayını başlatılmıştır. Toplumda, Budist manastırları yerel halkın dini kutlamalarına ev sahipliği yapmış; özellikle dağlarda düzenlenen festivaller binlerce katılımcıyla coşkulu bir şekilde gerçekleştirilmiştir.[125] Ancak yoğun siyasi baskılar, zamanla bu uygulamaların önüne geçmiş ve Budizm Kore'de güçsüz bir inanç haline gelmiştir. Batı'da Budizm'in tanıtımı, yeni akademik yaklaşımlar ve modern formlar kazanırken Asya'da Budizm, milliyetçilik, sömürgecilik ve komünizm gibi siyasi dinamiklerle etkileşime girmiştir. Budist din adamları tarafından sürece dahil edilen sosyal reformlar, laik Budist hareketler ve kurumsal dönüşümlerle modernleşme sürecinde Budizm'in topluma entegre olması sağlanmıştır. Kore Budizmi, moderniteyle karşılaşırken üç ana unsurla şekillendirilmeye çalışılmıştır; Budist reform hareketleri, Zen/Seon prensiplerinin canlanması ve yeni entelektüel etkileşimler. Bu amaçlar doğrultusunda Won Budizmi gibi yeni hareketler ortaya çıkmış ve Budist öğretiler günlük hayata entegre edilmiş, siyasi baskı ve sosyal eşitsizliklere karşı bir duruş sergilemiştir. Bu anlayış, Budist değerlerin modern dünyaya uygun şekilde yorumlanmasını ve unutulmuş

[123] Cho vd., *Treasures from Korea*, 250.
[124] Seth, *Kısa Kore Tarihi*, 41.
[125] Starr, "Korean Buddhism", 81-84.

unsurların yeniden keşfedilmesini amaçlamaktadır. 19 ve 20. yüzyılda Budist reformlar, eğitim merkezli yaklaşımları ve kurumsal yenilikleri öne çıkarmıştır. Japon sömürge dönemi, Budist reform çabalarını karmaşıklaştırsa da modernleşme uygulamaları ve Budist metinlerin Korece'ye çevrilmesi gibi yenilikler bu dönemde önem kazanmıştır. Geleneksel dağ manastırları yerine şehirlerde toplanma yerleri oluşturulmuş ve Budizm'in toplumla iç içe olması gerektiği savunulmuştur.[126] Bu bağlamda, Kore Budizmi'nin tarih boyunca hem zorluklarla karşılaşıp değişim geçirdiği hem de modern dünyada yeniden canlanma çabalarıyla halk arasında yayılmaya çalıştığı anlaşılmaktadır.[127]

1945'te Japon işgalinden kurtulduktan sonra, Güney Kore'de seküler bir devlet yeniden kurulmuştur. Bu dönemden sonra devlet-din ayrımı korunmuş ve dini çoğulculuk teşvik edilmiştir.[128] Güney Kore bu dönemde, modern bir siyasi düzenin, özellikle ilkel davranışlara dayanan popüler dini uygulayıcılar tarafından etkilenmemesi gerektiği görüşünü benimsemiştir. Ancak devlet başkanının kişisel dini inançlarını uygulaması yasadışı veya yanlış olarak görülmemektedir ve kişinin inisiyatifine bırakılmıştır.[129] Güney Kore'deki bu hızlı modernleşme ve şehirleşmenin etkisiyle dini yapılar ülkenin en güçlü sivil toplum kuruluşları haline gelmiştir. Budist, Katolik ve Protestan yapılar; eğitim, sosyal hizmet ve ticaret gibi alanlarda faaliyet göstermekte, altmıştan fazla kolej ve üniversite işletmektedir. Bu kurumlar ayrıca kablolu televizyon, radyo ağları, dergi ve gazete yayınlarıyla topluma katkı sunmaktadır. Zira Budist televizyon ağı, bu alanda dünyada bir ilk olmuştur. Hastaneler, rehabilitasyon ve dua merkezleri gibi hizmetlerle, dini kuruluşlar hem manevi hem de ekonomik destek sağlamaktadır.[130] Koreli Budistler hem coğrafi hem de tarihsel olarak Doğu Asya Budist geleneği üzerinde geniş kapsamlı bir etki yaratmayı başarmışlardır. Bunun sebebi, din adamlarının kendilerini belirli bir ulusal kimliğin temsilcileri olarak değil, zaman ve ulus kavramlarını aşan evrensel bir dini geleneğin destekçileri olarak görmeleridir. Bu geniş perspektif, Budist rahiplerin bireysel kimlikten ziyade düşünce okulu, manastır soyu ve uygulama geleneği ile tanımlanmasına olanak sağlamıştır.[131] Rahiplerin bu çabaları karşılıksız kalmamış, Budist manastırları yerel halkın dini kutlamalarına ev sahipliği yapmış; özellikle dağlarda düzenlenen festivaller binlerce katılımcıyla gerçekleştirilmiştir. En önemli Budist festivaller, Buda'nın doğumu, aydınlanışı ve ölümü üzerine yoğunlaşmıştır. Bunlar farklı

[126] Jin Y. Park (ed.), *Makers of Modern Korean Buddhism* (Albany, N.Y: State University of New York Press, 2010), 1-13.
[127] Starr, "Korean Buddhism", 81-84.
[128] Hwang, "Past Forward", 9.
[129] Hwang, "Past Forward", 17.
[130] Kim, "The Concept of 'Korean Religion' and Religious Studies in Korea", 294-295.
[131] Starr, "Korean Buddhism", 80.

tarihlerde kutlanır; doğumu dördüncü ayın sekizinci günü, aydınlanışı Bodhi Günü olarak kış aylarında ve ölümü ikinci ayın on beşinci günü anılmaktadır.[132]

Doğu Asyalılar, Budizm'i saf ve evrensel bir din olarak görmüş; metinler ve uygulamalar arasındaki çeşitliliği ise uyumlu bir bütünün parçaları olarak değerlendirmişlerdir. Hatta içerik açısından zıtlık gösteren Budist metinlerin bile aynı evrensel öğreti çerçeve içerisinde bir bütün olduğu düşünülmüştür.[133] Bu da Budizm'in, Asya'da kolay yoldan geniş coğrafyalara yayılmasını sağlamış ve birçok mezhep öğretilerini bir arada tutabilmektedir.

Kore toplumuna entegre olan Budizm, Kore halk dininden çeşitli unsurları bünyesine katmıştır.[134] Pratikler bakımından Kore Budizmi, meditasyon ve inzivadan ziyade, Maitreya (Miruk) ve Avalokitesvara (Gwanseum) gibi prensiplere odaklanmıştır. Ayrıca, dinin sosyal sınıf, siyaset ve sosyal değerlere etkisi incelendiğinde, Budistlerin genellikle Hristiyanlara kıyasla daha düşük eğitim seviyesine, daha düşük ekonomik statüye ve daha muhafazakâr siyasi görüşlere ve sosyal değerlere sahip oldukları görülmektedir. Bu da Kore Budizmi'nin imajına zarar vermektedir. Kore Budizmi'nin gücü son yıllarda zayıflamış olsa da etkisi devam etmiştir. Dini organizasyonlar, toplumda eğitim, ticaret ve hayırseverlik alanlarında aktif şekilde yürütülen çalışmalar etkisini artırmaktadır. Diğer geleneksel dinler gibi halkın düşünce ve davranışları üzerinde güçlü bir etkiye sahip olmayı sürdürmektedir.[135]

[132] Molloy, *Experiencing The World's Religions*, 158.
[133] Buswell, "Thinking about 'Korean Buddhism'", 53.
[134] Cho vd., *Treasures from Korea*, 256.
[135] Kim, "Characteristics of Religious Life in South Korea", 293-304.

3. KORE BUDİZMİ: GELENEKLER VE TEMEL ÖĞRETİLER

Kore Budizmi, MS 372 yılında Çin üzerinden Kore yarımadasına gelmiş ve yerel inanç sistemi olan Şamanizm ile uyum içinde etkileşerek benzersiz bir biçim kazanmıştır. Bu yeni sentez, hem doğa ruhlarına tapınmayı sürdüren yerel geleneklerini hem de Mahayana Budizmi'nin karma, yeniden doğuş (samsara), boşluk (śūnyatā) ve bodhisattva ideali gibi temel öğretilerini bünyesinde barındırır. Budizm, erken dönemde aristokratlar arasında devlet dini olarak benimsense de halk arasında da hızla yayılmış, hem bireysel kurtuluş hem de toplumsal düzen açısından bir rehber olmuştur. Felsefi açıdan bakıldığında, Kore Budizmi özellikle Keşiş Wonhyo'nun geliştirdiği birliğin uyumu anlayışıyla öne çıkmaktadır. Bu anlayış farklı öğretileri çelişmeden bütünleyen bir sistem önermektedir. Zamanla Çin'den gelen Zen etkisiyle Seon adı verilen meditasyon geleneği güç kazanmış ve "dokuz dağ okulu" olarak örgütlenmiştir. Böylece ritüel ve metin bilgisinden çok doğrudan deneyime dayalı bir uygulama vurgulanmıştır. Goryeo Hanedanlığı döneminde ise Keşiş Uichon, metin çalışması ile meditasyon uygulamasını birleştirerek "ikili yol" anlayışını geliştirirken, Keşiş Jinul bu yaklaşımı daha da derinleştirerek hem öğreti hem sezgiye dayanan özgün bir pratik zemini oluşturmuştur. Kore Budizmi bu yönüyle Çin Budizm'inden metin merkezli yapıyı halk pratikleriyle dengelemesiyle, Japon Budizmi'nden ise Seon pratiğini daha bütüncül ve kurumsallaşmış biçimde sürdürmesiyle ayrılmaktadır. Sonuç olarak, Kore Budizmi hem felsefi derinlik hem de halkla iç içe geçmiş manevi pratikleriyle Doğu Asya Budizmi içinde özgün ve zengin bir geleneği temsil eder.[136]

Kore Budizmi'nin gelişimi önemli adımlar atan Şilla keşişi Wonhyo, teoriler ile gündelik fenomenler arasındaki ayrımı ortadan kaldırarak Mahayana Budizmi içindeki farklı öğretileri uzlaştırmaya çalışmıştır. Ayrıca, Mahayana'nın iki büyük felsefi ekolü olan Madhyamaka'nın boşluk (śūnyatā) öğretisi ile Yogacara'nın varlık anlayışını Tek Zihin (Ekayana) kavramı çerçevesinde birleştirmiştir. Kore Budizm'indeki bu uzlaştırıcı eğilim, Wonchuk'un Yogacara, Uisang'ın Avatamsaka (Hwaeom) yorumları ve Uichon'un öğreti ile meditasyonu birleştiren ikili uygulama modeli gibi çeşitli düşünce sistemlerinde kendini göstermektedir. Özellikle keşiş Jinul, Zen okulunun geleneksel metin çalışmalarına mesafeli duruşunu değiştirmiş ve Hwaeom öğretilerini meditasyon pratiğiyle bütünleştirerek Kore Budizmi'ne yeni bir yön kazandırmıştır. Joseon Hanedanlığı döneminde So San, Konfüçyanizm, Taoizm ve Budizmi bir araya getiren eklektik bir düşünce geliştirmiş ve bu sentez Kore Budizmi'nin yapısal dönüşümüne katkı

[136] Sümeyra Saraçoğlu, *Jinul ve İbn-i Arabi'nin Varlık ve Zihin Anlayışlarının Üzerinden 12. Yüzyıl Kore Budizm Felsefesi ile İslam Felsefesinin Karşılaştırılması* (Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2023), 2; Köroğlu Türközü - Saraçoğlu, "Kore Budizm Geleneğinin Kurucusu Jinul'un Hayatı ve Felsefi Kişiliği", 104; Yi, Taehan Pulgyo Chogyejong, *What Is Korean Buddhism?*, 39-46.

sağlamıştır. Bu uyum ve bütünleşme geleneği, Kore Budizmi'nin ideolojik temellerini güçlendirmiş ve hem tarihsel hem de kültürel gelişiminde önemli bir rol oynayarak günümüze kadar süregelmiştir. 16 yüzyıllık tarihi boyunca Kore Budizmi, yalnızca dini bir öğreti olarak kalmayıp, Kore toplumunun felsefi ve kültürel temel taşlarından biri haline gelmiştir. Günümüzde, Kore Budizmi'nin modern toplumla bütünleşerek yeni felsefi açılımlar ve uygulamalar geliştirmesi gerektiği yönünde talepler konuşulmaktadır.[137]

Kore Budizmi'nde öğretiler, Buda, Dharma ve Sangha'ya sığınarak ruhsal gelişimi biçimlendiren temel ilkeleri içerir. Beş temel eğitim ilkesi, canlıları öldürmemek, çalmamak, cinsel suistimalden kaçınmak, yalan söylememek ve zihni bulanıklaştıran maddelerden uzak durmak olarak özetlenir. Bunlar yemin değil, bireyin ahlaki gelişimi için tavsiye niteliğindeki kaidelerdir. Koreli Budist düşünürlerin kaleme aldığı keşiş Wonhyo'ya atfedilen ve halk arasında da büyük bir yankı uyandıran *Kraliyet Meditasyonunun İlkeleri* (보왕삼매론/Powang Sammaeron) metni, mücadelenin bilgeliğe ulaşmada temel bir esas olduğu fikrini vurgularken, Seon Budizmi'nin 20. yüzyıldaki etkin isimlerinden Seon Ustası Ven. Songchol'un (1912-1993) öğretileri insanları din, milliyet ve kimlik ayrımlarının ötesinde birlik ve uyum içinde yaşamaya teşvik etmiştir. Budist etik anlayışı, hırs ve bencilliği bırakma, zorlukları ruhsal gelişim fırsatı olarak görme ve krizi fırsata çevirerek kolektif aydınlanma idealine dayanmaktadır. Kore Budizmi'nde, bu ilkeler doğrultusunda hareket eden bireyler, kişisel farkındalık ve toplumsal uyum arayışıyla Budist öğretileri takip ederken, etik ve ahlaki gelişimlerini sürdürmeyi amaçlamaktadır.[138]

Budist öğretide açgözlülük, öfke ve cehalet, zihni kirleten üç temel unsur olarak tanımlanır. Bu zihinsel engelleri aşmak için geliştirilen üç temel eğitim, Budist pratiğin özünü oluşturmaktadır:

- Śīla (ahlâk ve disiplin), bireyin davranışlarını denetleyerek açgözlülüğü kontrol altına alır,

- Samādhi (meditasyon), zihinsel dinginlik sağlayarak öfkeyi yatıştırır,

- Prajñā (bilgelik) ise doğru kavrayış geliştirerek cehaleti ortadan kaldırır. Kore Budizmi'nde bu üç eğitim, hem bireysel dönüşüm hem de toplumsal uyum açısından temel yaşam ilkeleri olarak benimsenmiş; ruhani gelişimin dengeli bir biçimde sürdürülmesi için vazgeçilmez bir çerçeve sunmuştur.[139]

[137] Yi, Taehan Pulgyo Chogyejong, *What Is Korean Buddhism?*, 57.
[138] Yi, Taehan Pulgyo Chogyejong, *What Is Korean Buddhism?*, 211-213.
[139] Whitfield (ed.), *Korean Buddhist Culture*, i.

3.1. Seon/Zen Budizmi (선불교/seon-bulgyo)

Kore'de "Seon" adıyla bilinen Zen Budizmi, tarihsel olarak Hindistan'daki dhyāna (meditasyon) öğretisinden köken alır ve Çin'deki Chan geleneği aracılığıyla Kore'ye aktarılmıştır. Bu aktarım, özellikle 7 ve 8. yüzyıllarda Tang Hanedanı döneminde, Çinli Chan ustalarının etkisiyle gerçekleştirilmiştir. Kore'ye ulaşan meditasyon temelli öğretiler, yerel Budist geleneklerle birleşerek zamanla kendine özgü bir kimlik kazanmıştır. Kore Budizmi'nde Zen geleneği, 7. Yüzyılda Çin'deki Chan Budizmi üzerine temellendirilmiştir ve Kore'de Seon adıyla anılmaktadır.[140]

Ancak Kore Seon'u, yalnızca Çin kaynaklı bir aktarımın ürünü olmaktan çıkarak, zamanla özgünleşmiş ve kendi dinamiklerini geliştirmiştir. Bu dönüşümde, metin merkezli öğretiden ziyade bireysel ve sezgisel deneyime, yoğun meditasyon pratiğine ve sıkı manastır disipliniyle şekillenen bir yapıya evrilmiştir. Kore Seon Budizmi, böylece hem tarihsel kökenlerine sadık kalmış hem de Kore kültürel bağlamında yeniden yorumlanarak özgün bir meditasyon geleneği hâline gelmiştir. Kore Budizmi'ne akademik çalışmalarıyla katkıda bulunan Robert Buswell'in gözlemlerine göre Kore manastırlarında Zen pratiği gündelik yaşamla iç içedir; sabahın erken saatlerinden gece geç saatlere kadar süren ritüeller, meditasyonlar ve toplu yapılan uygulamalar, sadece bireysel gelişim değil, ruhsal bir cemaat içinde dönüşüm olarak algılanır. Kore Seon'u, Japon Zen'inden farklı olarak estetik ve törensel unsurlardan uzak, doğrudan meditasyon ve inzivaya odaklanan bir yönelim sergilemiştir. Çin Chan Budizm'inden ayrıştığı temel nokta ise Kore'de erken dönemlerden itibaren metinsel öğreti ile meditasyonun birlikte yürütülmesidir. Bu yaklaşım, mitsel anlatılardan çok doğrudan pratikle örülmüş bir Zen anlayışını yansıtmaktadır. Bu bağlamda "Zen, Budizm midir?" sorusu hem olumlu hem de olumsuz biçimde yanıtlanabilir. Tarihsel olarak Zen, Hintli misyoner bir keşiş olan Bodhidharma'nın (440-528) 6. yüzyılda Chan/Zen/Seon okulunun kurucu piri olarak, zamanla aydınlanmış kişi (arhat) ve hatta Bodhisattva Avalokiteśvara'nın bir tezahürü olarak görülmeye başlanmıştır. Nihayetinde, neredeyse Buda'nın bir ikizi gibi saygı görmüştür. Bodhidharma sayesinde bu ekol Çin, Kore ile Japonya'da kurumsallaşmış bir dini gelenek hâline gelmiştir. Tendai, Kegon, Shingon ve Jōdo gibi mezheplerin yanında, ritüelleri, tapınakları ve kıyafetleriyle tanımlanabilir bir Budist mezhep olarak yer almaktadır. Bu yönüyle "geleneksel Zen" olarak adlandırılabilir. Ancak daha kapsayıcı bir bakış açısıyla Zen yalnızca Budizm'in bir biçimi

[140] Juhn Y. Ahn, "Pure Rules and Public Monasteries in Korea", , *Approaches to Chan, Sŏn, and Zen Studies: Chinese Chan Buddhism and Its Spread throughout East Asia*, Jin Y. Park (ed.), Albany: State University of New York Press, 2022, 213-214.

değil, onun özüne açılan bir yoldur. "Zen, Buda-dharma'nın bütünleştirici deposudur." ifadesinde açıkça dile getirilmektedir. Buradaki ima, Zen'in kendisinin kapsayıcı boyutudur. Bir anlamda Zen'in bizzat Budizm olduğunu iddia etmektedir. Zen'in, Budizm'in tüm biçimlerinin kök kaynağı olduğunu ileri süren bu anlayış, şu klasik Zen formülasyonlarında da görünür hale gelmektedir:

- Yazıya ve söze dayanmamak
- Kutsal metinlere dayalı olmayan bağımsız aktarımlar
- İnsanın zihnine doğrudan yönelmek
- Kişinin öz doğasını idrak ederek Budalığını gerçekleştirmesi.

Bu dört ifade, Zen'i diğer Budist geleneklerden ayıran temel ilkeleri ortaya koymaktadır.[141]

Kore Budizmi'nde Ganhwa Seon (간화선), meditasyon yoluyla derin sorgulama ve farkındalık geliştirmeye yönelik temel bir yöntem olup, son sekiz yüzyıldır Seon geleneğinde baskın bir pratik olarak varlığını sürdürmektedir. Keşiş Jinul tarafından Kore Budist meditasyon sistemine dahil edilen ve ardından Jingak Hyesim (1178-1234) tarafından geliştirilen bu yol, günümüzde Kore'deki meditasyon salonlarında en yaygın öğretilen yöntemlerden biridir ve binlerce keşiş ve rahibe tarafından günlük bir disiplin olarak uygulanmaktadır. Ganhwa Seon terimi, kelime anlamıyla bir konunun (화두/hwadu) soruşturularak (간, gan) meditatif şekilde incelenmesi şeklinde tanımlanabilir. Seon geleneğindeki klasik sorgulama konularının derinlemesine düşünerek incelenmesini ifade etmektedir. Bu teknik, Japon Rinzai Seon okulunun *koan* (공안) pratiğiyle benzerlik gösterse de Japon Budist geleneklerinden bağımsız olarak gelişmiştir. Ganhwa Seon takipçilerine, "Anne ve babanız sizi doğurmadan önceki gerçek yüzünüz nedir?" veya "Bu bedeni sürükleyen kimdir?" gibi sorular yöneltir ve zamanla bu sorular çok daha temel ve yoğun bir düşünsel sürece dönüşerek "Bu nedir?" sorusuna indirgenir. Meditasyon süreci ilerledikçe zihin, Seon ustalarının paradoksal ifadelerini anlamaya çalışırken yoğun bir sorgulama ve derin bir şüphe hali olan *şüphe (wijeong/의정)* hissi içine girer. Bu şüphe zamanla o kadar güçlenir ki hem beden hem de zihin tamamen hwaduya odaklanarak varoluşsal soruların bütüncül bir farkındalık sürecine dönüşmesine neden olur. Şüphe hali, meditasyonun ilerleyişiyle nihai bir noktaya ulaştığında bir anda patlayarak çözülür. Bu da kişinin benlik algısını aşmasını ve doğuştan gelen hakikate tamamen açık bir zihin geliştirmesini sağlar. Bu

[141] Abe Masao, "Zen and Buddhism", *The Eastern Buddhist* 26/1 (1993), 26-27; Buswell, *The Zen Monastic Experience*, 21-37; Ahn, *Approaches to Chan, Sŏn, and Zen Studies*, 214-220; Bernard Faure, "From Bodhidharma to Daruma: The Hidden Life of a Zen Patriarch", *Japan Review* 23 (2011), 47-48.

süreç, bireyin kendilik ve başkaları arasındaki ayrımı aşarak tüm varlıklara karşı derin bir şefkat beslemesini ve Mahayana Budizmi'nin temel ahdi olan tüm duyarlı varlıkları acıdan kurtarma idealine ulaşmasını mümkün kılmaktadır. Böylece Seon geleneği, dünyaya yönelik tamamen yeni bir algı geliştirme ve bireysel arzuların mutlak belirleyici olduğu geleneksel düşünce sistemlerinden sıyrılma olasılığını sunmaktadır. Kesin bilgiye ulaşmak için öncelikle şüpheye sahip olma zorunluluğu, Seon geleneğinin en büyük paradokslarından biri olarak değerlendirilmektedir.[142]

Kore'de Seon Budizmi, tarihsel süreç içerisinde Goryeo (918-1392) ve Joseon (1392-1897) dönemleri boyunca çeşitli yapısal ve kurumsal dönüşümler geçirmiştir. Goryeo döneminde çoklu ekollerden oluşan Seon pratiği, zamanla kurumsal bir bütünleşme sürecine girerek Jogye (조계) okulu çatısı altında birleşmiş ve böylece daha merkezi bir yapıya kavuşmuştur. Joseon döneminde ise Konfüçyanizm'in devlet ideolojisi olarak yükselmesiyle Budizm genel olarak, Seon özelinde ise özellikle kamusal alandan dışlanmış; bu durum Seon pratiğinin dağlık bölgelerdeki manastırlara çekilerek daha içe dönük ve münzevi bir biçimde sürdürülmesine yol açmıştır. Modern dönemde ise şehirleşme ve modernleşme dinamikleri karşısında Seon Budizmi, geleneksel yapısını koruyarak kendini yeniden yapılandırmış; toplumsal hizmet alanlarında aktif rol üstlenmiş ve modern eğitim kurumları aracılığıyla hem kurumsal hem de entelektüel düzeyde yeni işlevler kazanarak çağdaş Kore toplumunda yeniden görünürlük elde etmiştir.[143]

Nihai olarak Kore Seon Budizmi, Mahayana çerçevesinde gelişmiş olsa da kendine özgü sentez yapısıyla hem meditasyonu hem de öğretiyi birleştiren, tarih boyunca baskılara rağmen canlılığını koruyan ve modernleşme sürecinde toplumsal işlevler üstlenen bir Budizm yapısı olarak öne çıkmaktadır.

3.1.1. Kore budizmi'nin başlıca mezhebi: jogye (조계종/jogyejong)

Jogye Tarikatı, Kore'deki Seon/Zen Budizmi'nin ana temsilcisi olup kökenlerini 9. yüzyılda Çin'den gelen Chan pratiğine dayandırır. Mezhebin adı, Çin'de Altıncı Patriğin (Hui-neng, 638-713) yaşadığı Jogye Dağı'ndan alınmış ve 820 yılında Usta Toui tarafından Kore'ye aktarıldığı tahmin edilmektedir. Bu aktarım sürecinde Chan Budizmi'nin meditasyon temelli yapısı Kore'de kurumsallaşmıştır. Zamanla farklı Seon gelenekleri ortaya çıkmış olsa da Usta Tae

[142] Gou vd., "Great doubt, great enlightenment : The Tradition and Practice of Ganhwa Seon in Korean Buddhism" (2014), 7-9; Ahn, *Approaches to Chan, Sŏn, and Zen Studies*, 228-229; Whitfield (ed.), *Korean Buddhist Culture*, iv-vi.
[143] Ahn, *Approaches to Chan, Sŏn, and Zen Studies*, 221-223; Park, *Makers of Modern Korean Buddhism*, 5-7.

Go'nun (1301-1382) 1346 yılında Çin'den dönüşüyle birlikte tüm keşişler tek bir çatı altında birleştirilmiştir. Tarikatın tarihsel özü, "ani aydınlanma, tedrici uygulama" öğretisine dayanmaktadır. Bu öğreti, ilerleyen dönemlerde daha da geliştirilmiştir. Ancak 20. yüzyılda bazı keşişler bu geleneğe karşı çıkarak "ani aydınlanma, ani uygulama" anlayışını merkezî öğreti olarak savunmuş ve Jogye Tarikatı'nın modern meditasyon çizgisini oluşturmuştur. Joseon döneminde Budizm kamusal alandan dışlanmış, Seon pratiği dağlardaki manastırlara çekilerek münzevi bir biçimde sürdürülmüştür. Bu dönemde keşişlerin evlenmelerine izin verilmiş olsa da 1945'te Kore'nin bağımsızlığını kazanmasının ardından Budizm'de arındırma süreci başlamış ve büyük tapınaklar yeniden bekâr keşişler tarafından yönetilmeye başlanmıştır. Jogye Tarikatı, günümüzde Kore Budizmi'nin en büyük ve en etkili mezhebi olarak hem tarihsel mirasını hem de modern meditasyon pratiğini bir arada sürdürmektedir.[144]

Joseon döneminde Kore'deki manastır topluluğu (Sangha), kurumsal kimliğini yeniden inşa etmek amacıyla kesintisiz bir Dharma aktarımına dayanan silsile iddiası geliştirmiştir. Bu iddia, Konfüçyanist silsile anlayışına karşı Budist geleneğin meşruiyetini savunmak için kullanılmıştır. Modern dönemde ise Dharma ve Sangha kavramları, Jogye Tarikatı'nın merkezî otoritesi altında kurumsal olarak sürdürülmekte ve Kore Budizmi'nin yapısal sürekliliğini temsil etmektedir.[145]

1945 sonrası Modern Cumhuriyet Dönemi'nde, Kore'nin bağımsızlığıyla birlikte Budist rahipliğin yeniden yapılandırılması yönünde çeşitli girişimler başlatılmıştır. Bu süreçte Kore Budizmi'nin ana temsilcisi konumundaki Jogye Tarikatı, kurumsal bir eğitim modeli geliştirerek Sangha eğitiminin temelini oluşturmuştur. Model; aday rahiplerin temel eğitimi, bölgesel Sangha kolejleri, Dongguk Üniversitesi gibi akademik kurumlar ve meditasyon merkezleri arasında bütüncül bir yapı kurmayı hedeflemiştir. Böylece geleneksel öğretiler olan Vinaya disiplini ve Seon pratiği ile modern üniversite tarzı pedagojik yaklaşımlar bir araya getirilerek karma ve sistematik bir eğitim düzeni oluşturulmuştur.[146]

Ancak Modern Kore toplumunda, Budist keşiş kimliği kamuoyunda önemli bir itibar kaybı yaşamaktadır. Özellikle Jogye Tarikatı etrafında medyada sık sık gündeme gelen ahlaki yozlaşma, şiddet vakaları ve iç çatışmalar, Budist ruhban hayatının saygınlığını derinden

---

[144] Seong Su Park, *Modern Kore Budist Rahipliğinin Geliştirilmesi Üzerine Bir Çalışma (現代 韓國佛教 僧伽教育體系의 改善方案 研究)* (Seoul: Dongguk Üniversitesi, 1998), 27-29; Yi, Taehan Pulgyo Chogyejong, *What Is Korean Buddhism?*, 58; Ahn, *Approaches to Chan, Sŏn, and Zen Studies,* 345-347.

[145] Ahn, *Approaches to Chan, Sŏn, and Zen Studies*, 363-364.

[146] Park, *Modern Kore Budist Rahipliğinin Geliştirilmesi Üzerine Bir Çalışma (現代 韓國佛教 僧伽教育體系의 改善方案 研究)*, 34-40.

sarsmıştır. Bazı keşişlerin alkol ve kumar görüntülerinin medyaya yansıması ya da cinsel istismar iddialarının ulusal televizyon kanallarında işlenmesi, tarikatın meşruiyetini ve halktaki dini saygıyı ciddi anlamda zayıflatmıştır. Kamuoyunda keşişlere yönelik güvenin azalmasının arkasında, yalnızca bireysel skandallar değil, tarikatın bu krizlere karşı etkisiz ve tepkisiz kalışı da yatmaktadır. Bu durum, halkın Budist keşişliğe yönelik saygı, güven ve dini bağlılık noktasında ciddi bir kopuşa neden olmuştur.[147]

Aynı zamanda Jogye Tarikatı, günümüzde kimliksel bir gerilim yaşamaktadır. Bir yandan kendisini Jinul'un öğretilerine dayanan özgün bir Seon geleneği olarak tanımlamaya çalışırken, diğer yandan çağdaş Kore toplumunda Hristiyanlık, sekülerleşme ve yeni dinî hareketlerle rekabet etmek zorundadır. Tarikat, manastır ağı ve takipçi kitlesi bakımından ülke genelinde en büyük yapıyı oluştursa da keşiş, rahibe ve laik takipçi sayısında belirgin bir artış değil, durağanlık gözlemlenmektedir. Bu yapısal sıkışma, yaşanan yolsuzluk ve etik skandallarla daha da derinleşmiş; kamuoyundaki güven ve itibarı ciddi biçimde zedelenmiştir. Jogye Tarikatı, bu çok yönlü baskılar karşısında hem tarihsel mirasını koruma hem de toplumsal meşruiyetini yeniden inşa etme arayışındadır.[148]

Bu bağlamda, Kore Budizmi'nin geleceği için rahipliğin sadece ritüel icra eden bir sınıf olmaktan çıkıp modern toplumun ihtiyaçlarına cevap veren, eğitimli ve halkla ilişkili bir manevi liderlik üstlenmesi gerektiği vurgulanır. Sangha eğitiminin reformu bu bağlamda en temel meseledir.

3.2. Won Budizmi (원불교/won-bulgyo)

Budist gelenek, tarihi boyunca önemli gelişmeler göstermiştir. Her gelişme, belirli bir tarihsel dönemdeki yeni bir meydan okumaya verilen bir yanıt olarak karakterize edilebilir. Dünya üzerindeki sosyopolitik koşullar değiştikçe Budizm'in de değişmesi gerekli hale gelmiştir. Özellikle Kore Budizmi, uzun süre Yi Hanedanı'nın (1392-1910) Konfüçyanizm'i devlet ideolojisi olarak benimsemesi nedeniyle yaşadığı baskının ardından Batı uygarlığıyla karşılaştığında acil bir değişim ihtiyacıyla yüzleşmiştir. O dönemdeki birçok Koreli Budist, Kore Budizmi'nin dönüştürülmesi gerektiği görüşünü paylaşmış ve bu dönüşümün, kurucusu Siddhartha Gautama'nın özgün ruhunu yeniden yakalamaya yönelik olması gerektiğini savunmuştur. Reformun temeli, Budizm'in, özellikle Kore Budizmi'nin, geçmişteki hatalarının tespit edilmesi ve bu hatalara çözüm önerileri sunularak kurucunun ruhunun değişen koşullar

[147] Kyung Rae Kim vd., "Some Contemporary Dilemmas of Korean Buddhism: A Critical Review of the Jogye Order's 2018 Periodic Report", *Religions* 10/4 (2019), 1-2.
[148] Ahn, *Approaches to Chan, Sŏn, and Zen Studies*, 345-347.

içinde yeniden yorumlanması olmuştur. Won Budizmi *(원불교/wonbulgyo)*, 20. yüzyılın başlarında Kore'de ortaya çıkan önemli yeni dini hareketlerden biri olup Mahayana Budizmi'nin reformist ve modernize edilmiş bir yorumu olarak tanımlanmaktadır. Bu hareketin kurucusu Park Chung Bin (1891-1943), dini adıyla So Tae San *(소태산)*, 1916 yılında derin bir aydınlanma deneyimi yaşayarak kendi dini vizyonunun temellerini atmış ve bu deneyimini ilk başta klasik Budist öğretilerle bağlantılandırmıştır. Ancak bu aydınlanma hem onun hem de izleyicileri için bağımsız bir hakikat kavrayışı olarak görülmüş, klasik Budizm'in ötesinde kendi özgün kapsamıyla ele alınmıştır. Park, bu deneyimden sonra çevresinde bir topluluk oluşturup öğretilerini "Buddhadharma Research Society" adıyla sistemleştirmiş, ölümünden sonra ise bu yapılanma "Won Budizmi"[149] adını alarak kurumsal bir dini hareket hâline gelmiştir. Hareketin gelişim süreci, Kore'nin sömürge dönemi ve modernleşme çabalarının toplumsal ve politik dönüşümleriyle paralel şekilde ilerlemiş, bu durum Won Budizmi'nin tarihi konumunu daha da önemli kılmıştır. Günümüzde tarihî ve toplumsal etkisiyle Won Budizmi, yalnızca çağdaş Kore dini sahnesi için değil, Budizm'in 20. yüzyıldaki yeniden yorumlanma ve uyarlanma biçimleri için de dikkate değer bir örnek teşkil etmektedir.[150]

Aynı zamanda Won Budizm'in, bazı batılı düşünürler tarafından "ortodoks bir Budist akım" olarak tanımlaması, bazı araştırmacılar tarafından eleştirilmiştir.[151] Park, 1916'da "aydınlanma" deneyimini yaşadıktan sonra Budizm'in özünü günlük yaşamda uygulanabilir bir sistem hâline getirme amacıyla Won Budizmi'ni kurmuştur. Budist gelenekteki *nirvana*, *karmaya dayalı etik sistem* ve *Bodhisattva ideali* gibi kavramları sadeleştirerek öğretisinin temeline yerleştirmiştir. Ayrıca yalnızca ruhbanlara değil, tüm halka hitap etmekle beraber laik bireylerin ibadet ve ahlaki uygulamalara aktif katılımı desteklenmektedir.[152] Won Budizmi'nin inananları için ilgi çekici noktaları, öğretisinin yalınlığı ve açıklığı, bireysel sorumluluğa verdiği önem ve dengeli, kapsayıcı bir ahlaki duruşunda saklı olmasıdır. Öğretide mistik ögeler yer alsa da akıl yürütmeye açık çağdaşlık, batıl inançların reddi ve kişisel disipline verilen önem ön plana çıkmıştır. Sigara ve alkolün yasaklanması, bu disiplin anlayışının bir örneği olarak

[149] Halihazırda Won Budizm ile ilgili müstakil bir eser bulunmaktadır. Çalışmamızda bu başlığa yer vermemizin nedeni, Kore'deki Budizm'in dönüşüm sürecinin toplumda nasıl karşılık bulduğuna dair gözlemleri ve Won Budizm'in modernleşme, toplumsal uyum ve dini kimlik arayışındaki rolünü ortaya koymaktır. İlgili kaynak için bkz; Nurefşan Nur Aytop, *Modern Kore'deki Yeni Dini Hareketlerden Won Budizmi ve Cheondogyo* (Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2019).

[150] Frederick Michael Ranallo-Higgins, *Redacting Buddha: Sacred Scripture and Religious Identity in the Korean New Religious Movement of Wŏn Buddhism* (UCLA, 2019), 1; Michael Pye, "Won Buddhism as a Korean New Religion", *Numen* 49/2 (2002), 113; Bokin Kim, "Sot'aesan and the Reformation of Korean Buddhism", *Korean Studies* 19 (1995), 51-52.

[151] Pye, "Won Buddhism as a Korean New Religion", 115.

[152] Ranallo-Higgins, *Redacting Buddha*, 1-8.

gösterilebilir. Bu sade ve rasyonel yaklaşım, özellikle yükselen orta sınıfa mensup, eğitimli bireyleri cezbetmiş; bu da Won Budizmi'nin toplumun etkili kesimlerinde yer edinmesini sağlamıştır. Bu üyeler için din ve eğitim, maddi ve bilimsel ilerlemenin doğru ve etik bir biçimde kullanılmasının anahtarı olarak görülmüştür.[153]

Won Budizmi'nin rasyonel, eşitlikçi ve kurumsal yapısı, liderlere duyulan saygıyı dengelemeye çalışsa da kurucu So Tae San ve Baş Usta Ta San etrafında zaman zaman kişilik kültüne yaklaşan bir yüceltme eğilimi gözlemlenmiştir. Özellikle 1991'deki yüzüncü yıl kutlamalarında halkın So Tae San'a gösterdiği yoğun ilgi, liderliğe yönelik duygusal bağlılığın rasyonel sınırları aşabildiğini ortaya koymuştur. Kurucuya adanmış heykeller ibadet nesnesi olarak değil, saygı ifadesi olarak tasarlanmış, ancak mimari düzenlemeler farkında olmadan geleneksel Budist tapınaklardaki ritüel yürüyüşleri çağrıştırmıştır. Günlük uygulamada merkezî unsur, Il Won Sang adlı dairesel sembol önünde yapılan meditasyondur; bu bireysel ya da kadın meditasyon ve sosyal hizmetlerin yürüttüğü topluluk olan Dharma Kız kardeşleri tarafından sabah saat 05:00'te topluca gerçekleştirilir. Yerel ibadet, eğitim ve topluluk merkezinde (교당/kyodang) yapılan toplantılar, Protestan kiliselerini andıran mekânsal düzenlemelerle toplu meditasyon, vaaz ve sosyal etkileşim içermektedir. Won Budizmi'nin geleneksel Budist tapınaklardaki secde ve muskaya bağlılık gibi geçici fayda arayışlarını reddettiği ileri sürülür. Küçük hatıra nesneleri ve tespihler yalnızca kişisel dini yönelimi hatırlatıcı araçlar olarak görülmüştür. Topluluk yaşamında sosyal dayanışma önemli yer tutmaktadır. Özellikle Dharma Kız Kardeşleri'nin yürüttüğü yardım çalışmaları, laik üyelerin maddi desteğiyle hem Kore'de hem yurtdışında etkili biçimde sürdürülmektedir.[154] Buradan hareketle Won Budizm inancında kadınların toplumsal ve dini meselelerde sorumluluk aldığı, manevi liderlik ve sosyal hizmet alanlarında aktif roller üstlendiği görülmektedir.

Eğitim de Won Budizmi'nin öne çıkan yönlerinden biridir. Bu anlamda Wonkwang Üniversitesi yalnızca inananlar için değil, toplumun geniş kesimi için saygın bir kurumdur. Din anlayışı, batıl inançlara dayalı bağımlılığı değil, bireyin özgür ve akılcı katkısını teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Bu yaklaşım, kurucunun vizyonuna ve örneğin arazi ıslahı gibi tarihi anlatılarda simgeleşmiş faaliyetlerine kadar uzanmaktadır.[155]

Won Budizmi'nin öğretileri, Mahayana Budizmi'nin temel ilkeleriyle uyumlu olup, kurucusu Park, Budist öğretileri çağdaş Kore toplumuna uygun hale getirmek amacıyla yeniden

[153] Pye, "Won Buddhism as a Korean New Religion", 125.
[154] Pye, "Won Buddhism as a Korean New Religion", 126; Kim, "Sot'aesan and the Reformation of Korean Buddhism", 51-52.
[155] Pye, "Won Buddhism as a Korean New Religion", 128.

yorumlamıştır. Bu öğretilerden en önemlisi *İrwon (일원)* olup, Dharmakāya Buda'yı (Dharma bedeni) ve mutlak gerçekliği simgelemektedir. İrwon, evrenin nihai doğası olarak kabul edilmekte ve bireyin içsel Buda-doğasının temelini oluşturmaktadır. Tüm Won Budist öğretileri ve uygulamaları, bu kozmik hakikatin farkındalığına ulaşmayı hedefleyen bir sistem üzerine inşa edilmiştir.[156]

Kore'de 19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın başlarında sosyal değişimlere bağlı olarak Budist reform hareketleri ortaya çıkmış olup, bu dönüşüm iki şekilde gerçekleşmiştir; geleneksel Budizm içinde reform girişimleri ve Won Budizmi gibi yeni Budist hareketlerin doğuşu. Kore Budizmi, uzun süre Neo Konfüçyüsçü Joseon Hanedanlığı tarafından baskı altına alınması dini yapıların zayıflamasına ve reform ihtiyacının doğmasına neden olmuştur. James Huntley Grayson, Kore'de ortaya çıkan yeni dinleri senkretik, Şamanist, milliyetçi ve mesih merkezli olarak tanımlarken, Won Budizmi ve diğer reform hareketleri büyük ölçüde bu özellikleri sergilemiştir. Budist reformunun üç temel boyutu, laik ve keşişler arasındaki ayrımın ortadan kalkması, dini öğretilerin modernize edilmesi ve maddeci gelişime duyulan ilgi olarak öne çıkmaktadır. Won Budizmi'nin kurucusu So Tae San ve ardından gelen Park Chung Bin, Budizm'in yalnızca keşişler için değil, tüm toplum kesimleri tarafından uygulanması gerektiğini ileri sürerek, Budist öğretilerin günlük yaşamın içine entegre edilmesini vurgulamıştır. Bununla beraber So Tae San'ın 1916'daki aydınlanma deneyimi Won Budizmi'nin başlangıcı olarak kabul edilmiştir. [157]

20. yüzyılın ilk yarısında Kore Budizmi hem dini hem de toplumsal düzeyde yeniden yapılandırılma sürecine girerken Budist öğretilerin halkın tüm kesimlerine ulaşabilmesi için dilsel erişim temel bir sorun olarak görülmüştür. Bundan dolayı da Budist metinlerin Korece'ye çevrilmesi, hem geleneksel hem de yeni Budist hareketler tarafından desteklenen önemli bir girişim olmuştur. Özellikle klasik Çince ve Sanskritçe gibi erişimi sınırlı dillerde yazılmış metinlerin, farklı yaş, cinsiyet ve eğitim düzeyindeki bireyler için anlaşılmaz olması, öğretilerin evrensel boyutunu köreltmiştir. Bu soruna karşı radikal bir çözüm öneren So Tae San, Budist metinlerin Korece ifadelerle yeniden kaleme alınmasını savunmuştur. Ona göre Koreli Budistler, Hint, Çin ya da geleneksel Kore Budizmi'ne bağımlı kalmaksızın, Buda'nın öğretilerinin özünü ve kurtuluş öğretisini açıklayan temel metinleri kendi dilinde üretmelidir. Bu metinler gerektiğinde bazı Çin karakterlerini içerebilir ancak buradaki esas amaç, öğretilerin

[156] Ranallo-Higgins, *Redacting Buddha*, 10-11.
[157] Jin Y. Park, "Won Buddhism, Christianity, and Interreligious Dialogue", *Journal of Korean Religions* 5/1 (2014), 110-113; Kim, "Sot'aesan and the Reformation of Korean Buddhism", 53-55.

özünü kavrayarak geleneksel metinleri referans olarak kullanmaktır. Won Budizmi'nin bu reform anlayışı, Budizm'i yalnızca keşişlere özgü bir pratik olmaktan çıkararak, çiftçiler, zanaatkârlar ve tüccarlar gibi meslek sahibi bireyler için de uygulanabilir kılmayı hedeflemiştir. Bu yaklaşım, manastır merkezli yaşamdan ziyade toplumla iç içe bir dini anlayışı benimseyerek Budist öğretilerin günlük yaşamda pratiğe dökülmesine destekleyici nitelikte olmuştur.[158]

So Tae San'ın geliştirdiği "Dört Esas" öğretisi, bireysel gelişim, bilgelik, çocukların eğitimi ve topluma adanmış kişilere saygı gibi ilkeleri merkezine almıştır. Bu bağlamda geleneksel eğitim sisteminin eksiklikleri de eleştirilmiş; toplumun eğitime yeterince önem vermemesi, kadınlar ve alt sınıfların dışlanması, eğitim alan bireylerin bilgiyi topluma geri kazandırmaması ve maddi imkânsızlıkların eğitim olanaklarını sınırlaması gibi sorunlara dikkat çekilmiştir. Sonuç olarak, Won Budizmi'nin reform hareketi, Budizm'i yalnızca metafizik bir öğreti değil, aynı zamanda eğitim ve maddi gelişimi önceleyen toplumsal bir sistem olarak yeniden tanımlamış; dilsel erişim, toplumsal kapsayıcılık ve etik sorumluluk ilkeleriyle Kore Budizmi'nin modernleşme sürecine yön vermiştir.[159]

Won Budizmi, eğitimi bireysel değil toplumsal bir sorumluluk olarak görerek bireylerin yaşam becerilerini geliştirmeyi hedeflemiştir. So Tae San, geleneksel Budizm'in günlük yaşamla bağ kurmadaki yetersizliğini fark ederek öğretileri modern hayata uyarlamıştır. Bu doğrultuda Zen Budizmi'nin soyut söylemleri yerine günlük yaşamdan örnekler ve hikâyeler kullanılmış; karma birikimi ve arınması, boşluk (sunyata) öğretisinin önüne geçerek daha merkezi bir konuma yerleşmiştir. Tapınma anlayışı da değişmiş, Buda'ya bağlılık heykel önünde ibadetle sınırlı kalmayıp insanlara doğrudan şefkat ve saygı göstermeye dönüşmüştür. Buda'nın öğretileri sosyal yaşamda somut karşılık bulmalı ve Dharmakâya Buda (법신/Bobşin) ile sembolleştirilmelidir. Benzer şekilde Diamond Sutra Recitation Group da karma ve yeniden doğuş kavramlarını öne çıkararak Budist uygulamaları daha somutlaştırmış, öğretileri günlük yaşama taşımayı amaçlamıştır. Böylece Won Budizmi ve benzeri reform hareketleri, geleneksel Budizm'in eksik kaldığı noktaları tamamlayarak eğitim, sosyal sorumluluk ve karma anlayışına yeni bir yorum getirmiştir.[160]

Won Budizmi, modernleşme sürecinde Hristiyanlıkla etkileşim kurarak Budist öğretileri daha geniş kitlelere ulaştırmak amacıyla yapısal ve ritüel değişimlere gitmiştir. Birtakım araştırmalara göre, Kore Budizmi bu etkiyle şehir merkezlerinde misyon ofisleri açmış,

[158] Kim, "Sot'aesan and the Reformation of Korean Buddhism", 53-54.
[159] Park, "Won Buddhism", 114-116.
[160] Park, "Won Buddhism", 116-119.

ritüelleri sadeleştirmiş, laik toplulukları teşvik etmiş, ilahiler benimsemiş ve Korece metinler yayımlamıştır. Won Budist tapınakları mimari olarak kiliselere benzerken, Buda heykeli yerine birlik çemberi sembolü kullanılmış; kürsüden Dharma konuşmaları yapılmış, ayinlerde yiyecek sunmak yerine tütsü, mum ve çiçek tercih edilmiştir. Bu dönüşüm, sadece dışsal biçimlerle sınırlı kalmayıp dini pratiğin özüne yönelik bir revizyonu da içermiştir. Bazı görüşler Won Budizmi'nin misyonu Evangelizm, eğitim ve hayır işleri olup Hristiyan misyonerlik faaliyetleriyle paralellik gösterdiğini ileri sürmektedir. So Tae San, Budist öz-güç ile Hristiyan ilahi güç arasında dengeli bir inanç sistemi önererek Budist öğretileri modern toplumla bütünleştirmeyi hedeflemiştir. Won Budizmi, bu doğrultuda eğitim ve sosyal hizmetler aracılığıyla dini pratiği toplumsal sorumluluklarla birleştirmiştir.[161]

Won Budizmi'nin oluşum sürecinde Hristiyanlık önemli bir etkiye sahip olsa da bu gelenek aynı zamanda Doğu Asya dini ve felsefi geleneklerinden de etkilenmiştir. So Tae San'ın Buda heykellerini kaldırarak birlik çemberi sembolünü kullanması, Budist öğretileri daha özsel bir kavramsallaştırmaya yönlendirme çabası olarak değerlendirilmelidir. Konfüçyanizm ve Taoizm de birlik çemberini temel bir kavramsal yapı olarak ele almış, Konfüçyüsçü Taiji (Büyük Mutlak) ve Daoist Wuji (Mutlak Olmayan) kavramları bu çerçevede Budist dharmakâya ile ortak bir kozmolojik temel paylaşmıştır. So Tae San, bu sembolün tüm dinlerin nihayetinde aynı hakikate ulaşma amacını temsil ettiğini ifade etmiş ve Budist öğretileri bu evrensel çerçevede konumlandırmıştır. Budist reformlarının temelinde dinî uygulamaların kurumsal sınırlarını aşarak evrensel bir kavramsal birliğe ulaşma çabası yer almakta olup, Zen Budizmi'nde görülen "Buda'yı gördüğünde öldür." gibi ifadeler, Buda heykellerine bağlılığın Budist aydınlanma yolunda engel teşkil ettiğini vurgulamaktadır. Hristiyanlık, Kore'nin dinî gelişiminde önemli bir rol oynarken, Won Budizmi'nin Hristiyan uygulamalarından bazılarını benimsemesi, yalnızca bir uyarlama süreci değil, farklı dini gelenekler arasındaki diyaloğu geliştirme ve dini öğretilerin kapsayıcı doğasını vurgulama amacına hizmet etmiştir. So Tae San'ın dinler arası etkileşim vizyonu, dinlerin dogmatik sınırlarını aşarak hakikatin ortak noktasına odaklanmayı önermekte ve dini pratiğin özümsenmesinde ritüellerden çok öğretilerin ruhuna yönelmenin önemini vurgulamaktadır.[162]

So Tae San'ın Presbiteryen kilisesinden Cho Song Wang ile yaptığı konuşmada, Tanrı'nın her yerde bulunduğu fikri üzerine yaptığı yorum, Won Budizmi'nin "Her yerde Buda imgesi vardır" söylemiyle benzerlik göstermektedir. Dinler arası diyalog perspektifinde, So Tae San, hakikati

[161] Park, "Won Buddhism", 119-122.
[162] Park, "Won Buddhism", 123-126.

bilenlerin farklı dinleri tek bir öğreti içinde görebileceğini, ancak dini dogmalara saplananların kendilerini ayrı ve çatışmalı bir konumda bulacaklarını ifade etmiştir. Gerçek dini pratiğin kurumsal sınırları aşması gerektiğini ve sadık bir Hristiyan'ın aynı zamanda iyi bir Budist olabileceğini öne sürerek, dinler arasındaki ayrımları birleştirici bir anlayışla ele almıştır. So Tae San'a göre, farklı dini geleneklerin bir arada bulunması mümkündür, ancak bir dini diğerinden üstün görmek veya hakikati yalnızca bir gelenekte aramak, dinler arası etkileşimin başarısızlıkla sonuçlanmasına neden olacaktır.[163]

So tae San, Won Budizmi ve Hristiyanlık arasındaki ilişkiyi yorumlarken, farklı dini geleneklerin özünde ortak bir hakikate sahip olduğunu vurgulamış ve iyi bir Hristiyan'ın aynı zamanda iyi bir Won Budist uygulayıcısı olabileceğini öne sürmüştür. Raimon Panikkar'ın inanç ve iman arasındaki ayrımı temel alan görüşüne dayanarak, So Tae San, dinin dogmatik sınırlarının ötesinde bir manevi anlayış geliştirilmesi gerektiğini savunmuştur. Panikkar'a göre, iman farklı ve hatta çelişkili inanç biçimlerinde kendini gösterebilmektedir. Bu farkındalık ise dinler arası diyaloğun ilk adımıdır. Won Budizmi, Hristiyanlık da dahil olmak üzere çeşitli dini geleneklerin öğretilerini kapsayıcı bir biçimde değerlendirmiş ve dinler arası diyaloğu uluslararası düzeyde teşvik eden bir yapı oluşturmuştur. Don Baker'a göre, bu diyalog geleneği Won Budizmi'ni geleneksel Budizm'den ayıran en belirgin unsurlardan biri haline gelmiştir. Ancak, bu anlayış yalnızca teolojik bir sentez değil, aynı zamanda tüm varlıkların birbirini anlaması ve içsel hakikati keşfetmesi için bir yöntem olarak görülmüştür. So Tae San, dini uygulamanın kurumsal sınırları aşarak insan ve insan dışı varlıklarla doğrudan bir anlayış geliştirmesi gerektiğini, yani inanç sistemlerinin bireysel ve kolektif manevi gelişimi desteklemesi gerektiğini savunmuştur.[164] Dinler tarihi uzmanı Don Baker, Won Budizmi'nin Budist renkler taşıdığını ancak yine de bağımsız bir yeni din olarak değerlendirilmesi gerektiğini savunmuştur. Bu görüş, Won Budizmi'nin Kore'de sadece Budist gelenekler üzerine kurulmadığını, aynı zamanda Konfüçyüsçü ve Şamanist ögeleri de içerdiğini göstermektedir. Won Budizmi'nin Kore'deki yeni dini hareketlerin yükselişine modernleşme, toplumsal reform ve yeni dini kimlikler oluşturma bağlamında katkı sağladığını görebilmekteyiz. Kore'deki geleneksel Üç Öğretinin (Budizm, Konfüçyüsçülük ve Taoizm) toplumsal değişimlere yeterince yanıt verememesi, yeni dinlerin yükselmesine neden olmuştur.[165]

[163] Park, "Won Buddhism", 122-123.
[164] Park, "Won Buddhism", 126-127.
[165] Massimo Introvigne, "The Flourishing of New Religions in Korea", *Nova Religio: The Journal of Alternative and Emergent Religions* 25/1 (2021), 9.

Her ne kadar güncel olmasa dahi 2000 yılı itibarıyla Won Budizmi'nin 1,5 milyondan fazla takipçiye sahip olduğu; bin beş yüzü aşkın keşiş ile on binin üzerinde dinî uzmanın görev yaptığı bilinmektedir. [166] Bu rakamlar, Won Budizm inancının Kore coğrafyasındaki önemine dair bize güçlü ipuçları sunmaktadır.

3.3. Kore'deki Diğer Budist Mezhepler

Kore'de birçok farklı Budist mezhep bulunmakla birlikte, tümü temelde Mahayana Budizmi'ne mensuptur ve Buda'nın öğretilerini temel alır. Ancak mezhepler, vurguladıkları öğretiler ve tercih ettikleri temel metinler açısından farklılık göstermektedir. Bazı mezhepler ritüel ve sembollerin yoğun olduğu Tantrik Budizm etkileri barındırırken, Taego Mezhebi, Jogye'den sonra Kore'deki en büyük Budist mezhep olarak bilinmektedir. Hwaeom, Chonghwa ve Wonhyo mezhepleri, Avatamsaka Sutrası'nı öne çıkarırken, Pophwa, Purip ve Ilsung mezhepleri Lotus Sutrası'na yoğunlaşmaktadır. Saf Ülke (Pure Land) Mezhebi, Lotus Sutrası'na büyük önem verirken, Pomun Mezhebi, tamamen kadın keşişlerden oluşan dünyadaki tek Budist mezheptir. Bu Budist mezheplerinin büyük bir kısmı, 1945 yılında Japon işgalinden kurtuluşun ardından kurulmuştur. Bu dönemden itibaren Kore Budizmi hızlı bir dönüşüm sürecine girmiş; eğitim programları çeşitlenmiş, dini eğitime verilen önem artmıştır. Özellikle kırsal ve dağlık bölgelerdeki tapınaklar daha fazla ziyaretçi çekmeye başlamış, şehirlerde Budist merkezlerin sayısı artmıştır. Joseon Hanedanlığı döneminde Budizm'e yönelik baskılar nedeniyle şehirlerde tapınak inşa edilmesine izin verilmemiştir. Modern dönemde ise Kore Budizmi'nde Çince metinlerin Korece'ye çevrilmesi ve metinlerin kaydedilmesi önemli akademik faaliyetlerden biri hâline gelmiştir. Günümüzde Haein-sa Tapınağı'ndaki ahşap baskı koleksiyonu dijital ortama aktarılmakta olup, gelecekte İngilizce çevirilerinin yapılması planlanmaktadır. Eğitim alanında, pek çok tapınağın anaokulu ve çeşitli eğitim kurumlarıyla bağlantılı olması dikkat çekicidir. Geleneksel olarak Budist toplumlarda çocuklar keşişler tarafından okuma ve yazma eğitimi alırken, Kore'de Budist eğitim sistemleri modernleştirilerek daha geniş bir halk kitlesine ulaşmaktadır. Budist akademik kurumlar arasında Dongguk Üniversitesi, Seul ve Kyongju'da kampüslere sahip olup, keşişler ve rahibeler için özel olarak tasarlanmış Sangha Üniversitesi bulunmaktadır. Kore'de Budist gençlik hareketleri giderek yaygınlaşmakta; öğrenciler ve akademisyenler metin çalışmaları, tapınak gezileri, geleneksel halk danslarının canlandırılması ve sosyal yardım projeleri gibi

[166] Aytop, *Won Budizmi ve Cheondogyo*, 13.

etkinliklere katılmaktadır. Kore Budizmi'nin bu kurumsal ve kültürel dönüşümü, Budist öğretilerin modern toplumla uyumlu bir şekilde aktarılmasını sağlamaktadır.[167]

3.4. Kore Budizmi'nde İman (신심/şinşim)

Keşiş Jinul'a göre iman, aydınlanma yolunun ilk basamağıdır. *Avataṃsaka Sūtra* şerhlerinden etkilenerek, ilk iman derecesinde dahi üç Buda boyutu (Dharmadhātu, Pudongji Pul, Mañjuśrī) ile karşılaşılabileceğini belirtir. Böylece sıradan bir kişi bile iman yoluyla Bodhisattva olabilir.[168] Bu anlayışa göre Kore Budizmi'nde iman pasif bir kabul değil, aktif bir dönüşüm başlangıcı olarak yorumlanabilmektedir.

İman konusu ataların inancı olarak tanımlanmaktadır. Ani aydınlanma ve kademeli uygulama arasındaki ayrımı, ani aydınlanmanın uygulamadan önce geldiği vurgulanarak ele alınmaktadır. Koreli Budist düşünür Jinul'un, 9. yüzyıl Huayen (hwaom) ve Chan ekolleri lideri olan Tsung-mi'nin fikirlerini temel almaktadır. Bu görüşe göre ani aydınlanma sırasında birey, zaten Buda olduğunu kavrar ve bu farkındalık onu bir tür içsel özgürleşmeye götürür. Ancak bu başlangıç niteliğindedir; tam Buda bilgeliği ancak bu farkındalığın derinleşmesiyle elde edilmektedir. Bu süreç, *samadhi* yani derin meditasyon ve farkındalık hali aracılığıyla gelişir. Öne çıkan noktalardan biri, ataların inancının herhangi bir dış nesneye duyulan inanç değil, Budistlerin kendi aydınlanmalarına ulaşmak için sahip oldukları inanç olduğu yönündedir. Yani kişi, belli bir lider veya öğretiye inanarak değil, kendi içindeki Buda-doğasını fark ederek aydınlanmaktadır. Bu görüş Mahayana Budizmi'nin, özellikle de Chan ve Saf Toprak okullarının, öz-güç ve diğer-güç arasındaki farklılıklarını birleştiren önemli bir kavramsal çerçeve sunmaktadır. Bu görüşe göre ister Saf Toprak yolunu ister Chan yolunu takip ediyor olsun, her birey zaten mükemmel bir Buda potansiyeli taşımaktadır.[169]

Erken Budist metinlerde inanç kavramının sadece Sanskritçe *śraddhā* terimiyle ifade edilmediğini, aynı zamanda *prasāda* ve *adhimukti* terimlerinin de bu kavramı açıklamak için kullanıldığı belirtilmektedir. Bu terimlerin analizinden yola çıkarak, Budist inancın "pratik ve aydınlanmayı içeren" bir yapı olduğunu, yani "netlik, huzur ve özgürlük halinde kesin bir kararlılıkla yaşamayı" ifade ettiğini öne sürülmektedir. Bu yaklaşım, 12. yüzyılın büyük Koreli Budist keşişi Jinul'un düşüncesini takip etmektedir. Jinul, "Doğru inanç doğduğunda, bunun mutlaka anlayış ile birlikte olması gerekir" diyerek, Çinli Usta Yung-ming Yen-shou'nun "Anlayış olmadan inanç cehaleti artırır, inanç olmadan anlayış ise bakış açısının çarpıtılmasına

[167] Yi, Taehan Pulgyo Chogyejong, *What Is Korean Buddhism?*, 59.
[168] Ahn, *Approaches to Chan, Sŏn, and Zen Studies*, 350-351.
[169] Robert Traer, "Faith in the Buddhist Tradition", *Buddhist-Christian Studies* 11 (1991), 94.

yol açar." şeklindeki sözlerini aktarmaktadır. Dolayısıyla, ancak inanç ve anlayış bir araya geldiğinde gerçek aydınlanmaya ulaşılabilir. Budist gelenek içerisinde aydınlanmaya ulaşmanın iki farklı yolu olduğu ve her birinin inancı farklı şekilde ele aldığı görülmektedir. Bazı öğretiler, inancı başlangıç noktası olarak kabul ederken, diğerleri inancı daha çok uygulamanın ve bilgeliğin bir tamamlayıcısı olarak görmektedir. Bu kapsamda, Budist inanç kavramı sadece zihinsel bir kabul olarak değil, derin bir ruhsal dönüşümün temel unsuru olarak ele alınabilmektedir.[170]

Madhayamaka (orta yol) okulunun kurucusu Nagarjuna, Saf Toprak okulunun kurucusu Shinran ve öğretmeni Honen'in, geleneklerini takip ederek kurtuluşun yalnızca Amida Buddha'nın "mutlak öteki gücü" aracılığıyla mümkün olduğunu savunmuştur. Saf Toprak Budizmi'nin eski öğretileri adanmış recitasyon (ritmik mantra, sutra, ilahi vb. okuma) ve meditasyon gibi uygulamalara önem verirken, Shinran odak noktasını pratikten inanca kaydırmıştır. O, inancı insanın çabası olarak değil, Amida Buddha'nın bir lütfu olarak tanımamaktadır. Shinran'a göre inanç üç temel ruhsal tutumla ifade edilir:

- *Samimi Zihin:* Gerçekliğin doğasını kavrama kapasitesi.
- *Güven:* Amida Buddha'nın kurtarıcı gücüne tam teslimiyet.
- *Yeniden Doğma Arzusu:* Tüm varlıkların kurtuluşunun hedeflenmesi.

Shinran, kurtuluşun meditasyon, ahlaki eylem ve geleneksel uygulamalarla kazanılamayacağını, yalnızca Amida Buddha'nın merhametiyle mümkün olduğunu savunmuştur. Bu görüş, Saf Toprak Budizmi'ni daha erişilebilir hale getirmiş ve sıradan insanların da kurtuluş şansı olduğuna yönelik güçlü bir mesaj vermiştir.[171]

Günümüz Kore Budizmi, görünürde Çin Chan geleneğine dayanan "kendi güce" (자력, ca-ryeok) yönelik Seon pratiğini merkeze alır; bu, kişinin kendi çabasıyla içindeki Buda-doğasını tanıyarak özgürleşmesini hedeflemektedir. Jogye Tarikatı da kökenini Huineng'e dayandırdığı Chan geleneğine dayalı "kısa soru-kısa yanıt" yöntemini temel yöntem olarak benimsemektedir. Bu yaklaşım, Japon sömürge döneminde Kore'ye aktarılarak bugünkü Seon ağırlıklı Budist yapının zeminini oluşturmuştur. Ancak bununla birlikte, halk ve keşişler arasında "başka güç" (타력, ta-ryuk) inancına dayalı Amitabha-Saf Toprak geleneği de oldukça yaygındır. Bu inanç, Huiyuan hattı üzerinden Kore'ye taşınmış; erken dönem krallıklarda bireysel kurtuluş umudu olarak yaşarken, zamanla halk dindarlığına dönüşmüş ve Goryeo döneminde Zen ve Saf Toprak

[170] Traer, "Faith in the Buddhist Tradition", 91.
[171] Traer, "Faith in the Buddhist Tradition", 95-96.

anlayışlarının iç içe geçtiği bir senteze evrilmiştir. Joseon'un Budizm karşıtı döneminden ve 20. yüzyıl reformlarından geçerek bugünkü karma inanç yapısını doğurmuştur. Bu iki yaklaşım kendi güç ve başka güç modern Kore Budizmi'nde ayrı yönler olarak değil, bir arada ve iç içe yaşanmaktadır. Jogye keşişleri kendilerini resmi olarak Seon geleneğinde tanımlasalar da pratikte Saf Toprak uygulamalarına da aktif katılım gösterirler. Özellikle büyük ritüeller, ölenlerin ruhuna yardım edilmesi ve kutsal mekân ziyaretleri gibi faaliyetler, başka güce dayalı inancın güçlü izlerini taşımaktadır. Bu bağlamda Kore Budizmi, bireysel çaba ve dışarıdan kurtarıcı güce yönelik inançları birleştiren çok yönlü ve dinamik bir yapıya sahiptir. Ancak Saf Toprak geleneğinin kuramsal temelleri, çağdaş Kore Budist pratiğinde henüz yeterince sistematize edilmemiştir. Bu da hem kurumsal kimlik hem de eğitim-yayım stratejileri açısından önemli bir tartışma alanı yaratmaktadır.[172]

Jogye Mezhebi, aydınlanma yolunda meditasyonu en etkili yöntem olarak kabul etmekte ve Kalp Sutrası, Elmas Sutrası, Altıncı Patriğin Platform Sutrası, Avatamsaka Sutrası ve eski Zen ustalarının öğretilerini en kutsal metinler olarak benimsemektedir. Güncel olmasa dahi 1997 yılı itibarıyla Jogye Mezhebi'ne bağlı iki bine yakın tapınak bulunmakta olup dağlık bölgelerde birçok küçük inziva yerlerinin mevcut olduğu bilinmektedir. Tapınaklar yirmi beş coğrafi bölgeye ayrılmış olup her bölgenin bir ana tapınağı bulunmaktadır. Bunlar arasında en önemli dört büyük tapınak şunlardır: Tongdo-sa, Haein-sa, Songgwang-sa ve Sudok-sa. Bu tapınaklarda hem meditasyon salonları hem de keşiş eğitim merkezleri bulunmaktadır. Mezhebin faaliyetleri 1986'dan itibaren yenilenmiş ve genişletilmiş, yayın organları ve eğitim sistemleri güçlendirilmiştir. Jogye Mezhebi'nin yayınladığı Budist gazeteler geniş bir okuyucu kitlesine ulaşmış, ayrıca askeri birliklere keşişler atanarak Budist öğretiler askerler arasında yaygınlaştırılmıştır. Bunun yanı sıra, mezhep ABD, Japonya, Hong Kong, Avustralya ve Avrupa'da Budist eğitim merkezleri kurmuş ve öğretmenler bu merkezlere yönlendirilmiştir. Jogye Mezhebi'ne bağlı bir radyo ve televizyon ağı kurulmuş, böylece Budist öğretilerin daha geniş kitlelere ulaşması sağlanmıştır. Her ne kadar güncel olmasa da 1997 yılı itibarıyla mezhebe bağlı yaklaşık on iki bin keşiş ve yaklaşık sekiz milyon aktif kayıtlı laik üye tespit edilmiştir. Ancak mezhebe bağlı olup resmi olarak kayıtlı olmayan kişi sayısı daha fazladır. Jogye Mezhebi, Kore Budizmi'nin öğretisel, ritüel ve pratik yönünü şekillendiren en önemli

[172] Kyu Tae Choi, *Saf Toprak İnancında Ortaya Çıkan Ahiret Anlayışı Üzerine Bir Araştırma (淨土信仰에 나타난 來世觀 硏究)* (Dongguk Üniversitesi, 2012), 1-3.

kurum olarak hem yerel hem de uluslararası alanda Budist öğretileri yaygınlaştırmaya devam etmektedir.[173]

3.5. Üç Mücevher (삼보/sambo)

Budist kimliği kazanmanın ilk formülü üç mücevhere sığınarak başlar. Budist öğretisine göre bir kişi "Buda'ya, Dharma'ya ve Sangha'ya sığınıyorum." diyerek Budist olur. Bu formülün içerisinde Buda "üç dünyanın rehberi, bütün varlıkların öğretmeni" olarak anılmaktadır. Bu formül manastırın günlük pratiklerinde, sabah-akşam törenlerinde üç kez tekrar edilmektedir.[174]

Üç Mücevher'e bağlılık, halk dindarlığında ve devlet törenlerinde sürekli vurgulanmaktadır. Kralların ve halkın, devletin refahı için Buda, Dharma ve Sangha'ya adaklar sunduğu Samyuk Yusa'da ve birçok tarihi kaynaklar yolu ile bize aktarılmaktadır.[175]

3.5.1. Buda (불/bul)

Üç Mücevher'in ilk unsuru olan Buda, Kore Budizmi'nde yalnızca tarihsel kişilik Şakyamuni ile sınırlı değildir. Mahayana geleneğine uygun olarak, geçmişte, şimdi ve gelecekte ortaya çıkan sayısız Buda da bu kapsama girer. Eğitim metinlerinde de Buda'ya sığınma, rahipliğin ilk adımı olarak görülmektedir.[176]

Buda, "üç dünyanın rehberi, bütün varlıkların öğretmeni" olarak tanımlanır ve Budistlerin hem tarihsel Buda'ya hem de gelecek sayısız budalara saygı duyulur.[177] Bu çok boyutlu anlayış, Kore Budizmi'nde Buda'nın hem kozmik bir hakikat hem de manevi rehber olarak kabul edilmesine yol açmıştır.

Samguk Yusa'da geçen ifadeler, Buda'nın Kore'de nasıl algılandığını ve toplumsal işlevini gözler önüne sermektedir. Buda, yalnızca bireylerin kurtuluş yolunu açan bir öğretmen değil, aynı zamanda ülkeyi koruyan kutsal güç olarak görülmüştür. Özellikle *hoguk bulgyo* olarak tanımladıkları *devleti koruyan Budizm* anlayışında, krallar ve halk, ülkenin güvenliği için Buda'ya ve onun öğretilerine sığınmıştır.[178]

---

[173] Yi, Taehan Pulgyo Chogyejong, *What Is Korean Buddhism?*, 58-59.
[174] Yi, Taehan Pulgyo Chogyejong, *What Is Korean Buddhism?*, 210-212.
[175] Whitfield (ed.), *Korean Buddhist Culture*, 89-102.
[176] Park, *Modern Kore Budist Rahipliğinin Geliştirilmesi Üzerine Bir Çalışma (現代 韓國佛教 僧伽教育體系의 改善方案 研究)*, 16.
[177] Yi, Taehan Pulgyo Chogyejong, *What Is Korean Buddhism?*, 210.
[178] Whitfield (ed.), *Korean Buddhist Culture*, 61.

Kore Budizmi'nde Buda yalnızca manastır yaşamının değil, aynı zamanda halk dindarlığının da merkezindedir. Aynı şekilde Mahayana'da Buda tarafından "Amithabha" adıyla anılan yüce varlık, sonsuz yaşam ve ölçülemez parlaklığın sembolü olarak özel bir konuma sahiptir. Ölüm sonrası ritüellerde ona yönelmek, ruhların cennete (Sukhavati) kabul edilmesini sağlayan en önemli uygulamalardan biri olarak görülmektedir. Zira öğretiye göre Amithabha'ya iman eden, adını düzenli olarak zikreden, erdemli davranışlarda bulunan ve ölüm anında inancını koruyan kimseler Sukhavati'ye ulaşır. Buna karşılık ise günahkârların Naraka'ya (cehennem) sürükleneceği ifade edilmektedir.[179]

3.5.2. Dharma (법/beop)

Budist düşüncede Buda, Dharma ve Sangha üç temel sığınak olarak kabul edilir. Bu üçlü, hem bireysel pratiğin hem de kurumsal yapının temelini oluşturur. Buda, tarihsel bir figür olarak öğretmen kimliğini ve aydınlanma potansiyelini temsil etmektedir. Dharma, Buda'nın öğretilerini, sutraları ve uygulama yöntemlerini kapsar; aynı zamanda evrensel hakikatin kendisi olarak anlaşılmaktadır. Sangha ise bu öğretiyi benimseyen ve sürdüren topluluğu ifade etmektedir. Budist tapınaklar, bu üç sığınağa adanmış mekânlardır. Özellikle Dharma, yalnızca teorik bilgi olarak değil, günlük yaşamda uygulanan bir yol olarak ele alınmaktadır. Tapınaklarda Dharma'ya yönelik günlük ayinler, sutra okumaları ve öğretici sohbetler düzenlenerek öğreti hem ritüel hem de pedagojik düzeyde yaşatılmaktadır.[180]

Dharma, Budist öğretide bireyin kendi çabasıyla kurtuluşa ulaşmasını sağlayan bütünsel bir yol olarak tanımlanmaktadır. Dışsal bir Tanrı'ya bağlı olmayan bu süreçte kişi, Dharma'yı uygulayarak kendi içindeki Buda-doğasını gerçekleştirme potansiyeline sahiptir. Karma yasasının anlaşılması ve bu döngüden özgürleşme, Dharma'nın temel işlevlerinden biridir. Nihai amaç, bilgelik (prajñā) ve şefkat (karuṇā) geliştirerek yalnızca bireysel değil, tüm canlıların kurtuluşuna katkıda bulunmaktır. Bu yönüyle Dharma, hem öğreti hem de uygulama boyutlarıyla etik, zihinsel ve toplumsal dönüşümü hedefleyen kapsamlı bir kurtuluş pratiği sunmaktadır.[181]

Kore Budizmi'nde Dharma, halk düzeyinde yalnızca metafizik bir öğreti olarak değil, günlük yaşamı yönlendiren ahlaki ve sosyal bir ilke sistemi olarak anlaşılmıştır. Bu anlayışın temelinde

[179] Erdeğer, *Bilinmeyen Peygamberler,* 331; Whitfield (ed.), *Korean Buddhist Culture*, 334.
[180] Doh Yurng Suhnim (ed.), *Guide to Korean Buddhist Temples* (Seoul: Jogye Order Publishing, 1995), 21; Hwansoo Ilmee Kim, *Empire of the Dharma: Korean and Japanese Buddhism* (Cambridge, Massachusetts London: Harvard University Asia Center, Harvard University Press, 2013), 3.
[181] Doh Yurng Suhnim (ed.), *Guide to Korean Buddhist Temples*, 85-89.

On İyi Davranış yer alır. Bu davranışlar arasında öldürmemek, çalmamak, zina etmemek, yalan söylememek, iki yüzlü ve nefret dolu sözlerden kaçınmak, boş ve gösterişli konuşmalardan uzak durmak; ayrıca açgözlülük, öfke ve yanlış görüşlerden sakınmak gibi ahlaki ilkeler bulunmaktadır. Bu kurallar, Dharma'nın bireysel ve toplumsal düzeyde nasıl yaşanması gerektiğini somut biçimde ortaya koyar. Buna ek olarak, Dört Minnet öğretisi, Dharma'nın halk arasında şükran kültürüyle bütünleştiğini gösterir. Bu minnet duygusu hükümdara, ebeveynlere, tüm canlılara ve Budist üç mücevhere (Buddha, Dharma, Sangha) yöneliktir. Böylece Dharma, yalnızca bireysel etik davranışları değil, aynı zamanda toplumsal bağlılık ve manevi sorumluluğu da kapsayan bir yaşam pratiği hâline gelmiştir.[182]

Dharma, keşişlik eğitiminde temel bir konuma sahiptir ve manastır okulları aracılığıyla farklı düzeylerde sistemli biçimde öğretilir. Sutra Okulu'nda Dharma'nın teorisi, özellikle Mahayana sutraları üzerinden aktarılırken; Seon pratiğinde Dharma'nın doğrudan deneyim yoluyla kavranabileceği vurgulanır ve Kore Seon geleneğinde "metin değil, doğrudan zihin" yaklaşımı öne çıkmaktadır. Vinaya Okulu ise Dharma'nın etik boyutunu merkeze alarak ahlaki ve disiplin kuralların öğrenilmesini sağlamaktadır. Bu çok yönlü yaklaşım sayesinde Dharma, hem teorik bilgi hem de pratik yaşam ilkesi olarak keşişin zihninde ve davranışlarında içselleştirilmektedir.[183]

19. yüzyılın sonlarında Kore Budizmi, Joseon dönemi boyunca yaşadığı kurumsal ve toplumsal gerilemenin ardından yeniden yapılanma sürecine girdikten sonra Dharma kavramı, hem teorik hem pratik düzeyde tartışmaların merkezinde yer almıştır. Japon rahip Unshō, Kore'de Dharma'nın çökmüş olduğunu ileri sürerken; Koreli rahip Yongban, Dharma'nın yükseliş ve düşüşünün mekânsal sınırlara bağlı olmadığını savunarak onun evrensel ve zamansız doğasına dikkat çekmiştir. Bu tartışma, Japon ve Kore Budizmi arasında Dharma anlayışı bakımından temel farklılıklar ortaya koymaktadır. Japon Budist yorumu, Dharma'yı disiplin, kurumsal örgütlenme ve modernleşme ile özdeşleştirmiştir. Kore Budizmi'ndeki kurumsal dağınıklık, Japon rahipler tarafından Dharma'nın zayıflığı olarak değerlendirilmiştir. Buna karşılık Koreli rahipler, Dharma'yı tarihsel ve mekânsal değişimlerden bağımsız, evrensel bir hakikat olarak görmüş; "burada çöktü, orada yükseldi" gibi yerel ayrımlara karşı çıkmışlardır.[184]

[182] Kim, *Empire of the Dharma: Korean and Japanese Buddhism*, 25.
[183] Doh Yurng Suhnim (ed.), *Guide to Korean Buddhist Temples*, 46-47.
[184] Kim, *Empire of the Dharma: Korean and Japanese Buddhism*, 25-90.

Bu bağlamda Kore Budizmi, Dharma'yı yalnızca kurumsal yapı üzerinden değil, zamansız ve evrensel bir öğreti olarak ele almış; yeniden yapılanma sürecinde bu anlayışı merkeze yerleştirerek hem tarihsel sürekliliği hem de öğretiye bağlılığı korumayı amaçlamıştır.

Pan-Asya bağlamında Japon Budistler, Dharma'yı Batı emperyalizmine ve Hristiyan misyonerliğine karşı Asya'yı birleştirecek ideolojik bir güç olarak konumlandırmıştır. Kore Budizmi ise Dharma'yı daha çok bireyin ahlaki yaşamına yön veren, gündelik hayata nüfuz eden bir öğreti olarak ele almıştır. Bu yaklaşım, Kore Budizmi'nin toplumsal ve etik yönünü öne çıkarırken, Japon Budizmi'nin daha stratejik ve politik bir yorum geliştirdiğini göstermektedir.[185]

Budizm'in doğasını anlamak için Buda ve Mesih kavramları arasındaki tarihsel ve kavramsal benzerlikleri incelemek önemli bir bakış açısı sunmaktadır. Her iki terim de bir kişinin özel adı değil, evrensel bir unvan olarak değerlendirilmelidir. Siddhartha Gautama, aydınlanma sonrası "Buda" yani "Uyanmış Olan" unvanını almış; bu sıfat, Dharma'ya uyan herkes için geçerli kabul edilmiştir. Benzer şekilde "Mesih" terimi de İsa'ya özgü olmayan, Tanrı tarafından seçilmiş kişileri tanımlayan evrensel bir sıfattır. Ancak zamanla Hristiyanlıkta Mesih unvanı yalnızca İsa'ya özgü hâle gelmiş, onun Tanrısal doğası ve kurtarıcı kimliği nedeniyle başka birine atfedilmesi mümkün olmamıştır. Budizm'de ise Buda unvanı çoğulcu bir anlayışla herkesin erişebileceği bir potansiyel olarak görülmekte ve Siddhartha Gautama bir örnek ve rehberdir. Ancak Dharma her zaman mevcuttur ve birey kendi çabasıyla ulaşabilmektedir. Bu fark, Hristiyanlıkta kurtuluşun tek bir aracıya bağlı olmasıyla, Budizm'de ise içsel deneyimle erişilebilmesiyle belirginleşir. Böylece her iki gelenekte hakikat belirli figürlerle ilişkilendirilse de Hristiyanlık bunu tanrısal tekillikle sınırlandırırken, Budizm evrensel ve deneyimsel bir çoğulculuğu esas almaktadır.[186]

Budist gelenekte, özellikle Theravada'da öğrenciler Buda'nın ulaştığı tam aydınlanma düzeyine erişemeyeceklerini düşünerek Arhat olmayı yeterli görmüşlerdir. Mahayana ise bu anlayışı genişletmiş, herkesin Buda olabileceğini savunan yollar geliştirmiştir. Siddhartha Gautama'nın "Dharma'yı yaratmadım, sadece ormanda eski bir yolu keşfettim" sözü, hakikatin bireyden bağımsız ve evrensel olduğunu vurgulamaktadır. Ölümünden önce Ananda'ya "kendinize güvenin, dış yardıma bel bağlamayın, kurtuluşu yalnızca Dharma'da arayın" demesi, bu hakikatin herkes için erişilebilir olduğunu göstermektedir. Budizm'de Dharma, doğrudan tecrübe edilebilen bir gerçekliktir; varlıklardan bağımsız olsa da onun fark edilmesi

[185] Kim, *Empire of the Dharma: Korean and Japanese Buddhism,* 228-230.
[186] Abe Masao, "Zen and Buddhism", *The Eastern Buddhist* 26/1 (1993), 27-30.

bir özneye, yani uyanan bir bireye bağlıdır. Dharma'nın evrenselliği, onu tüm varlığıyla yaşayanlar aracılığıyla anlam kazanmaktadır. Bu bağlamda Şakyamuni, hakikati ilk fark eden olarak önemli bir karakterdir. Ancak Budizm'de bu merkezilik tekil değil çoğuldur. Hakikati kavrayan herkes Buda'dır ve Şakyamuni'nin önemi, diğer Buda'larla eş düzeyde olup yalnızca tarihsel öncülüğünden kaynaklanmaktadır. Bu anlayış, Budizm'in kurtuluşu bireysel çaba ve evrensel potansiyel üzerinden tanımlayan çoğulcu yapısını ortaya koymaktadır.[187]

Dharma'nın hem evrensel düzlemde her zaman mevcut oluşu hem de onu fark edecek bireysel bir öznenin varlığına bağlı olması gibi görünürde çelişkili iki özelliği, aslında Dharma'nın kendi kendine uyanışının bizatihi bireyin uyanışı yoluyla gerçekleşmesiyle açıklanabilir. Bir bireyin uyanışı, elbette ona özgüdür. Ancak bu uyanış, Dharma'nın evrensel doğasına yöneliktir ve yalnızca benmerkezci yapının, yani "ben" duygusunun mutlak olarak aşılmasıyla mümkün hale gelmektedir. Zira kişisel ego, Dharma'nın tezahür etmesinin önündeki temel engeldir. Dharma doğası gereği zaten evrensel biçimde mevcuttur. Fakat benlik üzerinden kurulmuş algılar nedeniyle bu hakikat bize açılmaz. Dolayısıyla birey, bensizlik karşılığına gelen *anātman* durumuna ulaştığında, Dharma kendiliğinden kendine uyanmış olur. Bu bağlamda, Dharma'nın kendi kendine uyanışı çift yönlü bir anlam içerir. Bir yandan kişinin özbenlikten arınmış haliyle Dharma'ya uyanışı, diğer yandan Dharma'nın kişinin tüm varoluşu aracılığıyla kendine uyanmasıdır. Başka bir deyişle, bireysel uyanış ile Dharma'nın kendi uyanışı birbirinden ayrışmaz. Bu iki süreç özde birdir ve iç içe geçmiştir.[188]

3.5.3. Budist keşişlik geleneği: sangha (승가/seungga)

Kore Budizmi'nde tapınaklar, Budizm'in Üç Mücevher'den biri olan Sangha'ya adanmış mekânlar olarak hem dini hem de toplumsal işlevler üstlenir. Mimari yapılar olmanın ötesinde, bu tapınaklar keşiş ve keşişelerin yaşadığı manastır topluluklarını barındırmakta ve halkın öğretiyi dinlediği, ibadet ettiği merkezler olarak hizmet vermektedir. Kore tarihindeki kaynaklar, tapınakların kötü karmadan arınma ve iyi şans dileme gibi ruhani işlevlerini vurgulayarak, bu mekânların sığınma ve arınma alanları olarak algılandığını göstermektedir. Korece'de tapınak anlamına gelen *jeol (절)* kelimesi, aynı zamanda "secde etmek, eğilmek" anlamına gelir. Bu etimolojik bağlantı, tapınaklarda yaygın olarak uygulanan Buda'ya secde etme pratiğiyle ilişkilendirilmektedir. [189]

[187] Masao, "Zen and Buddhism", 31-33.
[188] Masao, "Zen and Buddhism", 33.
[189] Doh Yurng Suhnim (ed.), *Guide to Korean Buddhist Temples*, 21.

Buda, Kuzey Hindistan'da aydınlanmaya erişmesinin ardından, öğretilerinden etkilenen önce erkekler, ardından kadınlar evlerini terk ederek onun etrafında oluşan dini topluluğa katılmışlardır. Bu sürece "giderek yücelme" adı verilmiş olup, günümüzde tüm Budist ülkelerde ilk keşişlik atama töreni olarak kabul edilmektedir. Bu yaşam biçimini seçen bireyler, on temel eğitim ilkesine uymayı kabul etmişlerdir.[190] Bu on temel yemini şu şekildedir:

1. Canlılara zarar vermeme (불살생계/bul-salsaeng-gye).
2. Çalmama; verilmemiş olanı almama (불투도계/bul-tudo-gye).
3. Cinsel ilişkiye girmeme (불음행계/bul-eumhaeng-gye).
4. Yalan söylememe (불망어계/bul-mangeo-gye).
5. Sarhoş edici madde kullanmama (불음주계/bul-eumju-gye).
6. Süs eşyaları kullanmama (부도식향만계/bu-doşik-hyangman-gye).
7. Şarkı, dans ve eğlenceden uzak durma (불가무관청계/bul-gamu-gwançeong-gye).
8. Yüksek ve geniş yataklara oturmama/fiziksel rahatlık aramama (부좌고광대상계/bu-jwa-go-gwangdaesang-gye).
9. Yemek öğünleri dışında beslenmeme (genellikle öğleden sonra yememe). (불비시식계/bul-bişi-şik-gye).
10. Maddi servet biriktirmeme (불측금은보계/bul-çeuk-geumeunbo-gye).[191]

Kore Sangha eğitiminde keşişlik süreci, bireyin bir tapınağa girerek keşiş adayı (행자/haengja) olarak yaşamasıyla başlar ve genellikle 1 ila 2 yıl sürer. Bu deneme sürecinde aday, saç ve sakalını tıraş ederek dış dünyayla bağını geçici olarak keser; gri veya kahverengi giysiler giyer. Kadın adaylar, toplumsal zorlukları göz önünde bulundurarak başlarını tamamen tıraş etmezler. Saç tıraşı, geleneksel olarak sosyal statünün reddi ve kişisel kibrin terkini simgelerken, hijyen açısından da önem taşımaktadır. Adaylar bu dönemde sabah-akşam ibadetlerine katılır, temizlik, mutfak ve bahçe gibi görevlerle manastır yaşamına uyum sağlamaya çalışmaktadır. İlahi okumalar, kıdemli keşişlere hizmet ve günlük ritüeller aracılığıyla hem bireysel alışkanlıklar kazandırılır hem de topluluk düzenine uygun bir kişilik geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Bu süreçte Buda'nın öğretileriyle tanışan adaylar, manevi yolu anlamaya çalışır. Deneme sürecini başarıyla tamamlayanlar, on temel yeminle acemi keşiş (śrāmaṇera/śrāmaṇerī) statüsüne geçer. Üç Mücevher'e sığınma, Beş İlke ve Vinaya kuralları gibi temel öğretilerle ahlaki disiplin kazanmaya odaklanırlar. Ardından Jogye Tarikatı'nın sınav

[190] Yi, Taehan Pulgyo Chogyejong, *What Is Korean Buddhism?*, 62.
[191] "On Emir (Budizm) - 십계 (불교)" (14 Ekim 2025).

ve mülakat süreçlerinden geçerek bölgesel Sangha kolejlerine (강원/kangwon) veya Seon eğitim merkezlerine (선원/seonwon) kabul edilirler. Bu kurumlarda keşiş adayları, Çince karakterler, Budist metinler, ilahi okuma ve topluluk yaşamına dair gerekli yetkinlikleri edinirler. Budizm'de kitaplar ve akademik çalışmalar temel bir yere sahiptir; çünkü öğretilerin sorgulanması ve test edilmesi teşvik edilir. Tarihsel olarak kutsal metinlerin korunması ve yaygınlaştırılması, Budist geleneğin akademik boyutunu güçlendiren en önemli unsurlardan biri olmuştur. Günümüzde bu geleneksel müfredat, İngilizce, psikoloji ve eğitim teknikleri gibi modern derslerle zenginleştirilmiştir. Böylece Kore Budist keşişleri, hem klasik felsefeye hem de çağdaş akademik disiplinlere hâkim olarak, Budizm'in modern toplumla bütünleşmesine anlamlı katkılar sunmaktadır.[192]

Kore'de Budist keşiş eğitimi üç temel okul etrafında şekillenir: Meditasyon Okulları, yaz ve kış dönemlerinde düzenlenen 90 günlük inziva programlarıyla yoğun uygulama sunmaktadır. Vinaya Okulu, keşişler için 250, keşişeler için 350 manastır kuralını öğretir, Sutra Okulu ise bilgi, felsefe ve yorum geleneği üzerine uzmanlaşmayı sağlar. Bu yapı sayesinde keşişler hem öğretiyi öğrenir hem de meditasyon pratiğini derinleştirerek dengeli bir ruhsal gelişim süreci yaşamaktadırlar. Ardından eğitimlerini tamamlayan keşişler farklı yollar izleyebilmektedir. Bazıları üniversiteye gitmekte, bazıları idari görevler üstlenmekte ya da uzun süreli inzivalara katılmaktadır. Öğretici keşişler zaman zaman meditasyona döner veya yurtdışında Budist öğretileri yaymak için çalışmaktadırlar. Birçok keşiş ve rahibe sanat, akademi ve tıp gibi alanlarda uzmanlaşırken, geleneksel olarak hat sanatı Kore'de saygı gören bir keşişlik uğraşı olmuştur. Konfüçyüsçü geleneğin "dört arkadaşı" olarak bilinen fırça, mürekkep çubuğu, taş ve kâğıt, Kore hat sanatında bilginin sadık yardımcıları olarak derin bir kültürel miras taşımaktadır. Koreli ustalar, geleneksel fırçaları keçi kılı, kuş tüyü ve bambu lifleriyle üretir; en değerli fırçalar ise kış aylarında toplanan beyaz keçi kılından yapılmaktadır. Fırça üretimi, doğal yağların arındırılması ve özel bağlama teknikleri gerektiren incelikli bir zanaattır. Altın ve gümüş ipliklerle süslenen bu ustalık eserleri tarih boyunca büyük alimler ve krallar tarafından kullanılmıştır. Kore Budist keşişleri de yaşamları boyunca sanat, akademi ve meditasyon yoluyla Budist öğretileri aktarmakta; Budizm'in Kore kültüründeki felsefi ve estetik boyutunu koruyarak gelecek kuşaklara taşımaktadır.[193] Bu eğitim modeli, geleneksel manastır disiplini

[192] Park, *Modern Kore Budist Rahipliğinin Geliştirilmesi Üzerine Bir Çalışma (現代 韓國佛教 僧伽教育體系의 改善方案 研究)*, 41-50; Yi, Taehan Pulgyo Chogyejong, *What Is Korean Buddhism?*, 64-65.
[193] Doh Yurng Suhnim (ed.), *Guide to Korean Buddhist Temples*, 47-48; Yi, Taehan Pulgyo Chogyejong, *What Is Korean Buddhism?*, 78.

ile modern öğretim yöntemlerini birleştirerek Kore Budizmi'nin hem sürekliliğini hem de günümüzle uyumunu sağlamaktadır.

Kore Budizmi'nde keşişlik süreci, adayın beş yıllık eğitim sürecini tamamlamasının ardından öğretmeninin uygun görmesiyle ikinci atama törenine tabi tutulup erkek keşiş bhikkhu veya kadın keşiş bhikkhuni unvanını alarak tam teşekküllü bir Sangha üyesi hâline gelmesiyle sonlanır.[194]

Vinaya metinleri, Buda'nın döneminde topluluk yaşamında karşılaşılan sorunlara çözüm üretmek amacıyla oluşturulmuş kapsamlı keşişlik kurallarını içermektedir. Zamanla bu kurallar, topluluğun ihtiyaçlarına göre şekillenmiş ve Budist keşişlik yaşamının etik ve ritüel temelini oluşturmuştur. Bhikkhu ve bhikkhuniler, günlük sadaka turlarıyla halktan gelen yiyecek ve yardımları kabul ederek hem sade bir yaşam sürdürmüş hem de toplumla bağlarını korumuşlardır. "Bhikkhu" kelimesi, "pay alan kişi" anlamına gelmekte ve keşişlerin toplumun ortak kaynaklarından bir kısmını alarak manevi yolculuklarını sürdürmesini ifade etmektedir. Buda'nın ölümünden sonra keşişler ve rahibeler öğretileri yaymak amacıyla farklı bölgelere seyahat etmiş, böylece Budizm Hindistan'dan başlayarak Sri Lanka, Çin ve tüm Asya'ya yayılmıştır. Kore'ye Budizm'i getiren ilk keşişle birlikte ülkede kesintisiz bir keşişlik geleneği başlamış, bhikkhu ve bhikkhuniler cinsiyet farkı gözetmeksizin benzer bir yaşam tarzı benimseyerek öğretileri korumuş ve Budizm'in gelişimine katkı sunmuşlardır.[195]

Kore Budizmi'nde Vinaya kuralları, hem bireysel uygulama hem de kurumsal yapı açısından belirleyici bir rol oynamıştır. Başlangıçta Çinli ve Hintli keşişlerin getirdiği metinlerle şekillenen bu kurallar, çoğu zaman parçalı ve yoruma açık biçimde aktarılmıştır. Kore'de uzun süre bağımsız bir Vinaya okulu oluşmamış; disiplin anlayışı daha çok devlet denetimi altında, manastır düzeni ve keşiş atamalarıyla ilişkilendirilmiştir. Tarihsel süreçte özellikle Hwaeom gibi entelektüel gelenekler Vinaya'yı yorumlamış, metinler bireysel keşişler tarafından incelenip analiz edilmiştir. Japonya'daki merkezi Vinaya ekollerinin aksine, Kore'de disiplin uygulamaları daha esnek ve çok katmanlı biçimde gelişmiştir. Günümüzde Vinaya, sıkı bir okul yapısından ziyade, Kore Budizmi'nin tarihsel sürekliliğini ve kurumsal kimliğini temsil eden bir etik çerçeve olarak varlığını sürdürmektedir.[196]

[194] Yi, Taehan Pulgyo Chogyejong, *What Is Korean Buddhism?*, 68.
[195] Yi, Taehan Pulgyo Chogyejong, *What Is Korean Buddhism?*, 62-63; Doh Yurng Suhnim (ed.), *Guide to Korean Buddhist Temples*, 47.
[196] Richard D. McBride, "The Complex Origins of the Vinaya in Korean Buddhism", *The Eastern Buddhist* 45/1 & 2 (2014), 150-172.

Budist keşişlik disiplini olan Vinaya, ilk dönemlerde dış kaynaklı metinlerin getirilmesi ve yabancı öğretmenlerden alınan eğitimle şekillenmiş; bu yapı, günümüzde Jogye Tarikatı'nın rahip atamalarının temelini oluşturmuştur. Şilla Dönemi'nde gelişen akademik gelenek, daha sonra dış etkilerle iki ana kategoriye ayrılmıştır: metinsel okullar ve meditasyon odaklı uygulamalar. Disiplin okulunun temelleri erken dönemde atılmış olsa da kurumsal biçimini ancak Goryeo Hanedanlığı döneminde kazanmıştır. Dış akademik modellerle yapılan karşılaştırmalar, yerel bağlamda eleştirel biçimde değerlendirilmiştir. Metinsel gelenekler, disiplinin yorumlanmasında belirleyici olmuş; modern akademik yaklaşımlar ise bu yapıyı tarihsel değil, kurumsal ve ideolojik ihtiyaçlara göre yeniden şekillendirmiştir. Özellikle belirli bölgesel geleneklere yapılan vurgu, tarihsel kökenlerden çok çağdaş yorumların ürünü olarak görülmektedir. Bu süreç, keşişlik disiplininin sadece etik bir çerçeve değil, aynı zamanda kültürel ve kurumsal bir kimlik inşa aracı olarak dönüştüğünü göstermektedir.[197]

Kore Budist tapınakları, geçimlerini çeşitli yollarla sağlamaktadırlar. En yaygın kaynak halkın gönüllü bağışlarıdır. Ayrıca dua, anma ve cenaze gibi ritüel hizmetlerden elde edilen bağışlar da önemli bir gelir kapısı olmuştur. Tapınaklar, sutra dersleri ve konaklama programları gibi eğitim ve kültürel etkinliklerle hem öğretim sunar hem de ekonomik katkı sağlamaktadır. Geleneksel olarak sebze yetiştiriciliği ve el sanatlarıyla uğraşırlar; bazıları ise yayıncılık faaliyetleriyle, örneğin Tripitaka Koreana'nın basımından gelen gelir de elde etmektedirler. Bu çeşitlilik, bir yandan tapınakların hem manevi hem toplumsal rollerini sürdürebilmesini mümkün kılmıştır.[198]

Bununla beraber tapınaklarında ziyaretçilere yönelik davranış normları, mekânın kutsallığını ve toplumsal düzenini korumaya yönelik bir etik çerçeve sunmaktadır. Tapınaklara girişte sade, temiz ve usturuplu kıyafet tercih edilmesi, gösterişli veya aşırı rahat giysilerin hoş karşılanmaması, mekânın ruhani atmosferine duyulan saygının bir göstergesidir. Sessizlik ve sükûnetin korunması, tapınağın meditasyon ve ibadet işleviyle uyumlu bir ruh hali yaratmayı amaçlar; bu nedenle bağırmak, koşmak veya gürültü yapmak uygun görülmez. Tapınakta kalmak isteyen bireylerin sorumlu keşişten izin alması ve *temple stay* programı kapsamında kurallara riayet etmesi zorunludur. Kapalı kapılar ardındaki alanlara izinsiz girilmemesi, keşişlerin özel yaşam alanlarına duyulan saygının bir ifadesidir. Fotoğraf çekimi, özellikle Buda salonlarında ve ibadet anlarında, keşişlerden izin alınmadan gerçekleştirilmemelidir. Oturma düzeni de mekânın kutsallığına göre şekillenir. Stupa, Buda heykeli kaideleri ve salon

[197] McBride, "The Complex Origins of the Vinaya in Korean Buddhism", 151-153.
[198] Doh Yurng Suhnim (ed.), *Guide to Korean Buddhist Temples*, 51.

merdivenleri oturmak için kullanılmaz. Keşişlerle karşılaşıldığında eller göğüs hizasında birleştirilerek ve hafifçe eğilerek verilen "hapchang" selamı, Budist selamlaşma geleneğinin bir parçasıdır. Buda heykellerinin bulunduğu salon, tapınağın en kutsal alanı olarak kabul edilir. Burada yüksek sesle konuşulmaz ve sessizlik korunur. Salonun ortası kıdemli keşişlere ayrıldığından ziyaretçiler kenarlarda oturur ve yalnızca keşişler ana kapıdan girerken, ziyaretçiler yan kapıları kullanır. Bu kurallar, tapınak mekânının hem dini hem de toplumsal işlevlerini sürdürebilmesi için ritüel ve etik bir düzen oluşturur.[199]

Öte yandan Tapınaklar sadece din adamlarının menzili değil aynı zamanda Kore'nin kültürel mirasının taşıyıcılarıdır; Bulguksa Tapınağı (불국사), Seokguram Mağarası (석굴암) ve Tripitaka Koreana'nın (팔만대장경/palmandaejangkyeong) bulunduğu Haeinsa Tapınağı (해인사) gibi örnekler UNESCO Dünya Mirası listesinde yer almakta ve dini kimliklerinin yanı sıra kültürel değerleriyle de öne çıkmaktadır; bağışların kabul edildiği, manevi rehberlik sunulan ve kültürel mirasın halka açıldığı çok yönlü mekânlardır. Tapınaklar, topluma yönelik faaliyetler aracılığıyla halkla etkileşim kurar; örneğin tapınak yemekleri gibi ortak deneyimler, dini yaşamla toplumsal katılımı bir araya getirir. Bu yönüyle Sangha, hem ruhani hem de toplumsal bir rol üstlenerek tapınağı halkın yaşamında aktif bir merkez hâline getirir.[200] Bu bağlamda Kore tapınakları hem yaşayan bir manastır ortamı hem de toplumla etkileşim kuran ibadet ve eğitim merkezleri olarak işlevsel bir yapıya sahiptir.

3.6. Bodhisattva İnancı (보살/bosal)

Kore Budizmi'nde Bodhisattva pratiği, Bodhisattva pratiği, aydınlanma yolunda ilerlerken başkalarını da kurtarmayı amaçlayan merhamet ve bilgelik odaklı yaşam biçimidir. Mahayana geleneğine özgü etik bir ideal olarak evrensel bir sorumluluk anlayışıyla şekillenmiştir. Bodhisattva, aydınlanmaya ulaşmasına rağmen Nirvana'ya girmeyi reddederek tüm varlıkların özgürlüğünü sağlayana dek bu dünyada kalmayı seçen yüce bir idealdir. Bu anlayış, Kore Budist düşüncesinde "ben ve öteki bir değildir" ilkesiyle temellendirilmiştir. Bu ontolojik ve etik çerçeve, birey-toplum ve insan-doğa gibi ikilikleri aşarak varoluşu bütüncül bir perspektifle ele almaktadır. Bodhisattva pratiği, bireysel dönüşümün toplumsal sorumlulukla birleştiği bir yol olup, kişinin sadece kendi aydınlanmasını değil, aynı zamanda tüm duyarlı varlıkların kurtuluşunu gözetmesini gerektirir. Bu bütüncül yaklaşım, Baek Yongseong'un *Büyük*

[199] Doh Yurng Suhnim (ed.), *Guide to Korean Buddhist Temples*, 22-23.
[200] Doh Yurng Suhnim (ed.), *Guide to Korean Buddhist Temples*, 21; Whitfield (ed.), *Korean Buddhist Culture*, 231.

Aydınlanma (대각, Daegak) düşüncesinde özgün bir yorumla derinleşir. Yongseong, Budist aydınlanma kavramını yalnızca bireysel bir içsel keşif süreciyle sınırlı tutmaz; aynı zamanda başkalarının hakikate ulaşmasını da içeren evrensel bir sorumluluk alanı olarak tanımlar. Bu yaklaşım, "Jagak-Gakta-ui Buri-jeok segye" (자각-각타의 불이적 세계; öz aydınlanma ve başkalarının aydınlanmasının ikili olmayan dünyası) kavramıyla ifade edilir. Gerçek aydınlanma, bireyin kendi doğasını fark etmesiyle değil, aynı zamanda başkalarının aydınlanmasına katkı sunmasıyla tamamlanır. Bu ikili olmayan anlayış, klasik Mahayana öğretisindeki Bodhisattva idealinin etik ve ontolojik düzeyde yeniden yorumlanmasına olanak tanımıştır.[201]

Bodhisattva idealinin bu toplumsal yönü, So Tae San'ın Wonbulgyo hareketinde daha da belirginleşir. Park, her insanın eğitim ve disiplin yoluyla Buda-Bodhisattva haline gelebileceğini savunmuştur. Ona göre Bodhisattva, yalnızca mitolojik ya da metafizik bir figür değil, günlük yaşamın içinde toplumsal sorumluluk üstlenen ve başkalarının yararına çalışan ideal insan tipidir. Böylece Bodhisattva ideali, Kore modern Budizmi'nde bireysel nirvana arayışından çok daha geniş bir işlev üstlenir: hem bireyin manevi olgunlaşmasını hem de toplumun dönüşümünü sağlayan bir dinamik olarak yorumlanır.[202]

Böylece Bodhisattva düşüncesi, öz aydınlanma ve başkalarını aydınlatma ilkesine dayalı olarak modern Kore Budist reform hareketlerinin merkezine yerleşmiştir. Bu bağlamda Bodhisattva, yalnızca bireysel kurtuluşun simgesi değil, aynı zamanda modern çağın toplumsal ihtiyaçlarına yanıt veren bir aktif reformcu ideal olarak var olmaktadır.

Bodhisattva inancında pratik birtakım ilkeler mevcuttur. Bodhisattva yaşamının temel unsurları olan bu ilkeler *bağış (보시, Boşi)* ve *sabır (인욕, İnyok)*'dır. Bodhisattva pratiğinin ilk koşullarından biri olan bağış, maddi eşyanın çok daha ötesine geçerek, insanların kendi yaşamını dahi başkalarının yararı için feda etme düzeyine ulaşmak demektir. Özellikle Jātaka masallarında Buda'nın önceki yaşamlarında kral, hayvan ya da sade bir halk insanı olarak

[201] Seong Hee Kwon, *Buddhist Hikayelerinde Canlıların Serbest Bırakılması ve Bodhisattva Uygulamaları Üzerine Bir Çalışma (불교설화에 나타난 생명살림과 보살도 실천 연구)* (Doğu Kültür Yüksek Lisans Üniversitesi, 2018), 1-3; Seok Kyung Jeong, *Kore Modern Dönemi Budist Reform Düşüncesi Üzerine Bir Araştırma (韓國 近代 佛教 改革思想 研究)* (Gyeongbuk, Güney Kore: Weideok Üniversitesi, 2012), 86-96; Ahn, *Approaches to Chan, Sŏn, and Zen Studies*, 351.

[202] Jeong, *Kore Modern Dönemi Budist Reform Düşüncesi Üzerine Bir Araştırma (韓國 近代 佛教 改革思想 研究)*, 118.

gösterdiği özveriler örnek alınmaktadır. Bu anlatılar, Kore Budist masallarında da özveri ve sadaka kavramlarının halk düzeyine inmesini sağlamıştır.[203]

Bir Bodhisattva'nın davranışı, sadece iyi niyetle değil, *Ahlaki disiplin (지계, Jigye)* ve *Bilgelik (지혜, Jihye)* yönlendirilmelidir. Kore Budist anlayışında bu, özellikle *yaşamı sonlandırmama (불살생, bulsalsaeng)* ilkesiyle kendini gösterir. Yaşama zarar vermeme tutumu sadece insanlarla sınırlı kalmaz; hayvanlara, bitkilere ve hatta cansız varlıklara dahi uzanmaktadır. Bu yaklaşım, bodhisattva pratiğini sadece bireysel ahlaka değil, kozmosla uyumlu bir yaşam pratiğine dönüştürür. Özellikle *Canlıları Serbest Bırakma (방생, Bangsaeng)* Kore Budizmi'nde halk düzeyinde sıkça karşılaşılan uygulamalardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu ritüelde insanlar, esaret altındaki hayvanları özgür bırakarak inançlarını yerine getirmektedir. Ritüel, doğrudan Bodhisattva'nın hayat kurtaran yönü ile ilişkilidir. Bu anlayışa göre, canlıya zarar vermemek değil, onu aktif biçimde yaşatmak bir erdem olarak kabul edilmektedir. Söz konusu anlayış, Kore Budizmi'nin doğaya dair hassasiyetini yansıtan en belirgin örneklerden biri olmuştur. [204]

3.6.1. Avalokiteśvara inancı: gwaneum (관세음/gwanseum)

Avalokiteśvara veya Kore'deki bilinen adıyla Gwaneum, Mahayana Budizmi'nin en önemli bodhisattvalarından biri olarak karuṇā (şefkat) ilkesini temsil eder. Tüm canlıların acılarına kulak veren ve onlara yardım eden bir varlık olarak tasvir edilmektedir. Kore'de bu inanç, özellikle Lotus Sutra'nın yayılmasıyla güç kazanmış ve halk arasında hızla yaygınlaşmıştır. Bu nedenle Gwaneum, Kore Budist geleneğinde "istekleri yerine getiren, dertleri dinleyen bodhisattva" olarak algılanmış ve geniş bir toplumsal kabul görmüştür.[205]

Kore Budizmi'nde halkın günlük inanç pratiğinde en baskın unsur, merhamet ve kurtuluşun simgesi olan Gwaneum bodhisattvasına duyulan adanmışlıktır. Bu adanmışlık, özellikle Samguk Yusa adlı tarihsel kaynakta net bir şekilde ifade edilmiştir. Bu eserde, insanların zor durumlarda Gwaneum'dan yardım gördüğüne dair çok sayıda anlatı yer almaktatır. Bu da Budizm'in temel işlevinin "tüm canlıların kurtuluşunu sağlamak" olduğuna dair inancı

[203] Kwon, *Buddhist Hikayelerinde Canlıların Serbest Bırakılması ve Bodhisattva Uygulamaları Üzerine Bir Çalışma (불교설화에 나타난 생명살림과 보살도 실천 연구)*, 50-54.

[204] Kwon, *Buddhist Hikayelerinde Canlıların Serbest Bırakılması ve Bodhisattva Uygulamaları Üzerine Bir Çalışma (불교설화에 나타난 생명살림과 보살도 실천 연구)*, 72-94.

[205] Hyo Won Lee, *Kore'de Avalokiteśvara İnancı Üzerine Bir Çalışma (한국의 관음신앙 연구)* (Kore Araştırmaları Lisansüstü Okulu, 2009), 218-219.

yansıtmaktır. Dolayısıyla Gwaneum'a yönelen halk pratiği, Budist öğretilerin yalnızca metafizik bir kurtuluş değil, aynı zamanda gündelik yaşamda teselli ve manevi destek sunan bir dinamik olarak işlev gördüğünü ortaya koymaktadır.[206]

Kore'ye Hindistan'dan Çin aracılığıyla girmiş ve yaklaşık 1700 yıldır en güçlü halk inancı olarak yaşamıştır. Gwaneum inancı, yalnızca Kore'de değil, modern dönemde Batı'da ve hatta Theravada Budizmi'nde bile ibadet konusu hâline gelmiştir.[207]

Gwaneum inancı, Hindistan'da ortaya çıkışından Mahayana'nın bir uzantısı olan ve Mahayana'ya nazaran daha hızlı bir aydınlanma yolu vaadeden Vajrayana (Tantrik) Budizm dönemine kadar çeşitli biçimlerde dönüşerek gelişmiştir. Budizm'in yayıldığı bölgeler, bu inancı kendi kültürel özelliklerine göre şekillendirmiştir. Kore Budizmi'nde Gwaneum inancı, dini sistem içinde en büyük öneme sahip olup, Üç Krallık Dönemi'nden itibaren hem kraliyet ailesi hem de halk arasında benimsenmiştir. Bu inanç, Goryeo ve Joseon dönemlerinde güçlü bir şekilde korunarak günümüzde Kore halkının dini ve kültürel yapısında derin bir şekilde varlığını sürdürmektedir. Joseon dönemi boyunca, baskıcı Budizm yasaklama politikalarına rağmen, kraliyet ailesi ve halk arasındaki Gwaneum inancı sayesinde Budizm koruma altına alınmıştır. Halkın günlük yaşamına yayılan dua ve efsaneler, Gwaneum'ım "halk dini" niteliğini güçlendirmiştir. Özellikle Şilla döneminde, Uisang ve Wonhyo gibi önde gelen keşişlerin Budist felsefesini geliştirmesiyle, Kore'deki Gwaneum inancı benzersiz bir özellik kazanmıştır. Bu dönemde halkın Gwaneum'a duyduğu ilgi, yalnızca dini bağlılıkla sınırlı kalmamış, aynı zamanda günlük yaşamla iç içe geçen yaratıcı anlatım biçimlerini doğurmuştur. Şilla'nın son dönemlerinde ve Goryeo döneminde, yaygınlaşan saf Tantrik öğretilerin önceki Gwaneum inancının öğretileri ve uygulamalarını etkilemiştir. Joseon döneminde ise, Gwaneum'ın merkezinde yer aldığı bin yıllık Dharani duaları okunmuştur. Zen ve Saf Toprak Budizmi gibi öğretilerle birleşmiş ve Kore'deki Gwaneum inancı Çin veya Tibet'te bulunmayan kendine özgü bir yapıya sahip olmuştur.[208]

Şilla dönemi Budizm'de Gwaneum inancı, başlangıçta daha sade ve halk merkezli bir yapıya sahipken, zamanla ritüel ve mantraların içinde yer almış ve dini pratiklerde güçlü bir dönüşüm

---

[206] Whitfield (ed.), *Korean Buddhist Culture*, 61.

[207] Sung Hae Kim, "Kore'de Avalokiteśvara İnancı: Geçmiş ve Günümüze (현대 한국불교의 觀音信行에 관한 연구)", *Sogang University* 12/2, 346.

[208] Jong Seop Lee, "Kore Budizmi'nde Avalokitesvara İnancının Oluşumunun Özel Özelliklerinin İncelenmesi (한국불교에서 관세음신앙 성립의 특수성 고찰)", *Journal of Buddhist Studies* 30/0, 191; Kim, "Kore'de Avalokiteśvara İnancı: Geçmiş ve Günümüze (현대 한국불교의 觀音信行에 관한 연구)", 75-76.

yaratmıştır. Bu süreç, Şilla'da Gwaneum'ın yalnızca kutsal bir öğe olarak değil, doğrudan fiziksel dünyada mevcut olan ve dönüşüm sağlayan bir varlık olarak görülmesini sağlamıştır. Zamanla Kore'de Vajrayana Budizmi'nin resmi kurumları zamanla kaybolmuş olsa da Gwaneum inancına dayalı ritüeller halk pratiği içinde yaşamaya devam etmiş ve Budist geleneklerin dönüşümüyle sentezlenerek modern Kore Budizmi'nin temel bir unsuru olarak varlığını sürdürmüştür.[209]

Ayrıca Maitreya (Gautama Buddha'dan sonra gelecek olan Buda) ve Amitabha (sonsuz yaşam) inancı da özellikle Şilla döneminde yaygındır. Kendi kendini yetiştiren sıradan kişilerin bu Budalardan esinle "Buda'ya dönüşmesi" mümkün görülmüştür.[210]

Kore'de Gwaneum inancı, erken Şilla döneminde halk merkezli bir inanç olarak başlamış, zamanla Vajrayana Budizm'in etkisiyle ritüelleşmiş ve Joseon'a kadar süregelen dini pratiğin temel unsurlarından biri haline gelmiştir. Bu süreç, Gwaneum'ın yalnızca ilahi bir koruyucu unsur olmaktan çıkıp, Buda doğasına ulaşma yolunda rehberlik eden bir merkezi öğretiye dönüşmesini sağlamıştır. Günümüzde Kore Budizmi'nde Gwaneum inancı, hem halk ritüellerinde hem de geleneksel manastır pratiklerinde önemli bir yer tutarak Budist geleneğin dönüşümünde kritik bir rol oynamaktadır.[211]

Kore'de Gwaneum inancına, halk düzeyinde çoğunlukla dünyalık dileklerin gerçekleşmesi yönünde tecrübe edilmektedir. Bu bağlamda insanlar, çocuk sahibi olma, iş yaşamında başarı elde etme, hastalıklardan kurtulma gibi kişisel taleplerle yönelmişlerdir. Modern örneklerde ise kazalardan korunma ya da mucizevi iyileşme gibi konularda deneyimlenmektedir. Ancak bu inanç yalnızca dilek temelli bir yönelimle sınırlı kalmamış; aynı zamanda meditatif tekrarla zikir yapılarak zihinsel odaklanma ve kişisel arınma aracı olarak da benimsenmiştir. Böylece Gwaneum pratiği maddi manevi boyutları içeren kapsamlı bir deneyim alanı sunmuştur.[212]

Modern Kore Budizmi bağlamında Gwaneum inancı, geleneksel ve çağdaş unsurların iç içe geçtiği iki yönlü bir karakter kazanmıştır. Geleneksel düzlemde Gwaneum, merhamet ve kurtarıcılık sembolü olarak varlığını sürdürmektedir. Halk bu bodhisattvaya, dünya sancılarından arınma ve ruhsal koruma beklentisiyle yönelmektedir. Ancak modern dönemde

---

[209] Lee, "Kore Budizmi'nde Avalokitesvara İnancının Oluşumunun Özel Özelliklerinin İncelenmesi (한국불교에서 관세음신앙 성립의 특수성 고찰)", 202-207.

[210] Whitfield (ed.), *Korean Buddhist Culture*, 329.

[211] Lee, "Kore Budizmi'nde Avalokitesvara İnancının Oluşumunun Özel Özelliklerinin İncelenmesi (한국불교에서 관세음신앙 성립의 특수성 고찰)", 207-209.

[212] Lee, *Kore'de Avalokiteśvara İnancı Üzerine Bir Çalışma (한국의 관음신앙 연구)*, 218-223.

bu inanç, pasif kurtarıcı beklentisinden uzaklaşarak bireyleri özgüven, özyeterlik ve sosyal yardım faaliyetlerine teşvik eden aktif bir Budist anlayışına evrilmektedir. Bu dönüşüm, Gwaneum'ın yalnızca metafizik bir kurtarıcı değil, aynı zamanda modern yaşamın içinde etik bir rehber ve psikolojik destek olmak gibi misyonlara sahip olmuştur.[213] Böylece Gwaneum inancı, Kore Budizmi'nde hem tarihsel sürekliliğini korumakta hem de çağdaş toplumsal ihtiyaçlara yanıt verecek biçimde yeniden yapılanmaktadır.

3.7. Nirvana (열반/yeolban)

Budizm'de, tıpkı Hinduizm'de olduğu gibi, değişim ve acıyla özdeşleşen gündelik varoluş *samsara* olarak adlandırılırken; bu döngüden kurtuluş ise *nirvana* ile mümkündür. Her ne kadar nirvana batıda çoğunlukla huzur ve neşe uyandıran bir psikolojik durum olarak algılansa da aslında tüm zihinsel halleri aşan, tanımlanması güç bir özgürlük hâlidir. Nirvanaya ulaşmak nadir görülse de teorik olarak yaşam süresince erişilebilir olarak görülmektedir. Nitekim Buda'nın aydınlanma anında nirvanaya girdiği kabul edilmektedir. Bu noktada, yeniden doğum sona erer ve çoklu yaşam döngülerine inanan bir kültürde, bu döngünün nihayete ermesi rahatlatıcı bir düşünce olarak karşılanmaktadır.[214]

Kore Budizmi'nde Nirvana anlayışı, büyük ölçüde Mahayana geleneğine ait Nirvana Sutra'sına dayanmaktadır. Bu metin, Nirvana'yı yalnızca ölüm ve sönüş olarak değil, tüm varlıklarda içkin olan saf, kalıcı ve evrensel Buda-doğası olarak yorumlamıştır. Özellikle kalıcı Buda bedeni ve Buda-doğası gibi kavramlar, Nirvana'nın süreklilik ve aydınlanma potansiyeliyle ilişkilendirildiğini gösterir.[215]

Koreli düşünürler için Nirvana, yok oluş değil, her varlıkta mevcut olan Buda-doğasının farkına varılmasıdır. Bu anlayış hem halk düzeyinde kurtuluş umudunu canlı tutmuş, hem de Wonhyo, Uisang ve Jinul gibi düşünürlerin öğretilerinde bir temel oluşturmuştur. Nirvana, yalnızca keşişlerin ulaşabileceği bir hedef değil, bodhisattva pratiğiyle tüm canlıların paylaşabileceği bir idealdir. Bu nedenle Gwaneum, Maitreya ve Amitābha gibi figürler etrafında halk inançlarıyla da bütünleşmiştir.[216]

Ayrıca Nirvana, Kore Budizmi'nde Seon meditasyonu ile öğretisel okulların sentezinde merkezi bir yer tutmaktadır. Çünkü hem deneyimsel olarak meditasyonla yaşanır hem de bilgisel olarak

[213] Kim, "Kore'de Avalokiteśvara İnancı: Geçmiş ve Günümüze (현대 한국불교의 觀音信行에 관한 연구)", 346-349.
[214] Molloy, *Experiencing The World's Religions*, 138-139.
[215] Whitfield (ed.), *Korean Buddhist Culture*, 85.
[216] Whitfield (ed.), *Korean Buddhist Culture*, 329.

her varlıkta mevcut Buda-doğasıyla açıklanmaktadır.[217] Bu bakımdan Nirvana, Kore Budizmi'nde kalıcı Buda bedeni ve evrensel Buda-doğası öğretisiyle özdeşleşen, yok oluş değil özgürleşme ve süreklilik anlamına gelen kapsayıcı bir kurtuluş anlayışı olarak öne çıkmaktadır.

3.8. Sunyata: Boşluk (공/gong)

Mahayana Budizmi'nin temel kavramlarından biri olan sunyata (boşluk), kelime anlamıyla yokluk izlenimi verse de Budist düşüncede hiçlik anlamına gelmez. Kalp Sutrası'nda geçen "Ne varsa biçimdir, o boşluktur; ne varsa boşluk, o biçimdir" ifadesi, bu kavramın özsel varlık fikrini reddeden doğasını açıklamaktadır. Burada biçim, yalnızca maddi varlığı değil, insanı oluşturan form, his, algı, zihinsel oluşumlar ve bilinç olarak belirtilen beş ögeyi kapsar. Bu ögeler, özsel ve bağımsız bir töze sahip değildir; koşullara bağlı olarak ortaya çıkar ve yine koşullarla ortadan kalkar. Dolayısıyla sunyata, tüm varlıkların özsüzlüğünü ve bağımlı oluşunu ifade etmektedir.[218]

Kore Budizmi'nde sunyata kavramı, yalnızca ontolojik bir öğreti değil, aynı zamanda kurtuluş, bilgelik, psikoloji ve meditasyon alanlarında çok katmanlı bir dönüşüm ilkesidir. Kurtuluş bağlamında boşluğu idrak eden kişi, varlıklara olan bağımlılığından kurtularak doğum-ölüm döngüsü olan saṃsarayı aşar ve nirvaṇaya yaklaşır. Bu süreç, yalnızca metafizik bir çözülme değil aynı zamanda etik ve zihinsel bir özgürleşmedir. Bilgelik boyutunda ise prajñāpāramitā yani bilgeliğin mükemmelliği, Buda'ların ve bodhisattvaların aydınlanmasının temelidir. Bu bilgelik, boşluğun doğrudan kavranmasıyla mümkündür. Psikolojik düzeyde sunyata, ben ve öteki ayrımını çözerek bireyi bencillikten uzaklaştırmaktadır. Korkuların azalması, şefkatin ve sorumluluğun artmasıyla birlikte Gwaneum gibi merhamet bodhisattvaları halkla güçlü bir duygusal bağ kurmaktadır. Meditasyon bağlamında ise Kore Seon geleneğinde boşluk, soyut bir fikir değil, doğrudan deneyimlenen bir hakikattir. Özellikle hwadu (soru) uygulamasında düşünce kalıpları kırılır, zihin boşluğa açılır ve öğrenci aydınlanma yolunu deneyimsel olarak kavramaktadır.[219]

Budist geleneklerde sunyata kavramı farklı şekillerde yorumlanır. Theravada Budizmi'nde boşluk, benliğin yokluğu (anattā) olarak anlaşılır; bu yaklaşım daha çok bireyin psikolojik çözülmesine odaklanmaktadır. Mahayana ve Kore Budizmi'nde ise boşluk, sadece benliğin değil, tüm olguların özsüzlüğünü ifade etmektedir. Her şey geçici ve bağımlı olarak var olur; bu anlayış daha geniş bir özgürleşme yoludur. Kore'de Hwaeom (Avataṃsaka) yorumu,

[217] Whitfield (ed.), *Korean Buddhist Culture*, 33-34.
[218] Yi, Taehan Pulgyo Chogyejong, *What Is Korean Buddhism?*, 209.
[219] Yi, Taehan Pulgyo Chogyejong, *What Is Korean Buddhism?*, 208-211.

boşluğu "karşılıklı bağımlılık" ve "her şeyin her şeyle engel olmadan ilişki kurması" şeklinde açıklar. Bu da evrendeki tüm varlıkların birbirine bağlı olduğunu göstermektedir.[220]

3.9. Bereket Kavramı (복/bok)

Budizm' de bereket, karmaya dayalı ve bireyin etik davranışlarıyla kazanılan bir sonuç olarak ele alınmaktadır. Kore Budizmi'nde bereket veya mutluluk kavramı doğrudan maddi refahla değil kişisel dönüşüm ve ruhsal özgürlük ile ilişkilendirilmiştir. Budist öğretiler, bireyin arzularından vazgeçerek hakikate ulaşmasını vurgulamaktadır. Bu bağlamda, Budizm'de doğrudan bereket kavramı kullanılmamaktadır. Ancak insan yaşamının temel acılarından kurtulmanın gerçek mutluluğu ve içsel özgürlüğü sağladığı kabul edilmektedir. Budist bakış açısına göre yaşamın sekiz büyük acısı; doğum, yaşlanma, hastalık, ölüm, sevdiklerinden ayrılma, hoşlanmadığı kişilerle bir arada bulunma, arzuladıklarını elde edememe ve fiziksel varoluşun bizzat kendisi, bireyin ruhsal gelişimi önündeki temel engellerdir ve bu acılardan kurtulmak nihai özgürlüğe yani nirvanaya ulaşmayı ifade etmektedir. Kore Budizmi'nde bereket anlayışı, karma ve reenkarnasyon inancıyla doğrudan ilişkilidir; birey, bu dünyada ahlaki erdemleri benimseyerek yaşarsa, gelecek yaşamında daha yüksek bir varoluş düzeyinde doğacağına inanılmaktadır. Bunun ötesinde, Budist pratiğin en yüksek hedefi olan ruhsal kurtuluş olarak adlandırılan mokşa inancı, bireyin yeniden doğuş döngüsünden tamamen sıyrılmasını ve nihai hakikate ulaşmasını ifade etmektedir. Dolayısıyla Budist anlayışa göre en yüce bereket ilahi bir lütufla değil, bireyin ahlaki çabaları ve bilinçli uygulamalarıyla elde edilmektedir. Kore Budizmi'nin etik ve felsefi yapısı, bireyin kendi eylemlerinin sonucunu yaşadığı bir sistem sunduğu için bereket kavramını ödüllendirici bir mekanizma olarak değil, içsel özgürlüğe ulaşmanın kaçınılmaz sonucu olarak değerlendirilmektedir.[221]

19. yüzyıl sonu ve 20. yüzyıl başında kadınların uyguladığı Budizm çoğunlukla *bereket getiren Budizm* olarak tanımlanmış ve Budizm bereket timsali olmuştur. Reformistler bu pratiği eleştirerek Budizm'i yalnızca bireysel talih arayışına indirgemekten öteye taşıyarak, toplumsal fayda ve kolektif aydınlanmaya yönlendirmeye çalışmışlardır. Günümüzde de halk arasında dua, sutra okuma ve ritüellerle bereket arayışı sürmektedir.[222]

---

[220] Whitfield (ed.), *Korean Buddhist Culture*, 521-527.

[221] Dae Hyun Kim (김 대 현), *Kore Hristiyanlığındaki "Bereket" Kavramına Dair Etik Bir İnceleme (한국 기독교의 '복'개념에 대한 윤리적 고찰)*, 23.

[222] Ahn, *Approaches to Chan, Sŏn, and Zen Studies*, 250-251.

4. KORE BUDİZMİ'NDE RİTÜELLER VE YAŞAM PRATİKLERİ

Budizm, başlangıçta Brahman dininin ritüellerini eleştirerek daha çok felsefi bir öğreti olarak ortaya çıkmış olsa da Mahayana ekolünün yayılmasıyla birlikte ritüel uygulamaları sistematik biçimde geliştirmiştir. Bu ritüellerin kökeni büyük ölçüde Çin ve Hint Budizm'inden gelen öğretilere dayanmış ancak süreç içerisinde Kore'nin kendi kültürel ve dini dokusu içinde şekillenmiştir. Kore'de Budizm, Üç Krallık döneminden itibaren siyasetle yakın ilişki kurmuş ve krallar tarafından hem dinsel hem de toplumsal düzenin sağlanmasında etkin bir araç olarak kullanılmıştır. Bu dönemde, Kore Budizmi'nin ritüelleri, halkın günlük yaşamına ve ruhani ihtiyaçlarına nüfuz etmiş hem bireysel arınma hem de toplumsal birlik ve refahı hedefleyen kapsamlı uygulamalar haline gelmiştir. Dolayısıyla Kore Budist ritüelleri hem Budist öğretilerle hem de yerel kültürel ve politik gereksinimlerle şekillenen zengin, esnek ve evrensel bir yapıyı yansıtmaktadır.[223]

Bu ritüellerin kaynağında Buda'nın merhamet, acıyı giderme ve manevi arınma gibi temel prensipleri yer alırken, özellikle Konfüçyüsçülük ve yerel Şamanizm ile etkileşimleri günümüzdeki yapılarını oluşturmuştur. Ritüellerin özünde beden, söz ve zihnin uyumlu çalışmasıyla ahlaki bir yaşam desteklenirken tapınakların (절/jeol) fiziksel mekân düzenlemeleri, imgeler ve sesli zikirler gibi unsurlar aracılığıyla Budist öğretiler somutlaştırılmıştır. Bu ikili işlev, ritüellerin hem Kore Budizmi'nin öğretisel yönünü hem de toplumsal düzen ve disiplin sağlayan pratiğini yansıtarak, tarihsel süreklilik içinde evrilen dinamik bir yapı olduğunu ortaya koymaktadır. Böylece ritüeller, sadece bireysel meditasyon ya da öğretim aracı değil, aynı zamanda topluluk içinde Budist değerlerin yaşatılmasını ve uygulanmasını mümkün kılan merkezi işlevler üstlenmiştir.[224]

Ritüeller, dışarıdan bakıldığında yalnızca dini uygulamalar gibi görünse de aslında dini düşüncelerle sıkı bir karşılıklı etkileşim içinde tarih boyunca gelişmiş kolektif eylemlerdir. Bu nedenle, sadece dinsel anlamları değil, aynı zamanda tarihsel önemleri de büyüktür. Çünkü ritüeller, ibadet biçimlerinin ötesine geçerek dönemlerinin acil sorunlarına yanıt veren sembolik ifade araçları haline gelmiş ve o dönemin insanlarının kültürel dünyasını ve değerlerini yansıtmaktadır.[225]

---

[223] Huang Rongda, ***韓國佛教의 薦度儀禮의 研究*** *(Kore Budizmi'ndeki Ölen Ruhları Anma Ritüelleri Üzerine Bir Araştırma)*, 4-5.

[224] Kwon, *Kore Laik Budizmi'nin Teorisi ve Pratiği (한국재가불교의 이론과 실천)*, 17-23.

[225] Huang Rongda, ***韓國佛教의 薦度儀禮의 研究*** *(Kore Budizmi'ndeki Ölen Ruhları Anma Ritüelleri Üzerine Bir Araştırma)*, 6.

Kore Budizmi'nde sosyal refah anlayışı, Buda'nın öğretilerindeki insan eşitliği, acının giderilmesi, merhametli yaşam ve bilgelik arayışı gibi temel prensiplere dayanır ve modern toplumun maddi ve manevi sorunlarını çözmeye yardımcı olmayı amaçlamaktadır. Budizm, geçici arzuları aşmayı vurgulasa da sosyal refah ile uyumsuz değil, tam tersine insanlığın acısını hafifletme ve insani ihtiyaçları karşılama ortak hedefidir. Kore Budist ritüellerinde, merhamet ve toplumsal dayanışma ön plandadır. Devlet desteğinin giderek azaldığı çağımızda, Budist topluluklar ritüeller yoluyla sosyal hizmetleri tamamlayıcı bir rol üstlenmektedir. Ancak bu hizmetlerin sadece dini toplulukların kaynaklarıyla sınırlı kalmaması için devletle iş birliği gerekli görülmüştür. Kore Budizmi'nin ritüel temelli sosyal refah anlayışı, manevi boşluk ve kültürel yozlaşmaya karşı etik ilkeleriyle uzun vadeli sosyal politikaların rehberi olurken hem bireysel arınma hem de toplumsal iyileşme amacıyla sürdürülen pratiklerle yaşamsal bir işlev kazanmıştır.[226]

Kore Budizmi, meditasyon ve çilecilikten çok, dileklerin gerçekleşmesine odaklanan özgün bir ibadet biçimi geliştirmiştir. Toplumsal alanda en çok dilekleri yerine getiren Budalar arasından gelecekte ortaya çıkacak ve geleceğin budası olarak bilinen Maitreya (미륵/miruk) ile merhametin simgesi Avalokiteśvara (관음/gwaneum) öne çıkmaktadır. Aynı zamanda Budist tapınaklar da Şamanizm'in Dağ Tanrısı (산신/sanşin) ve Yedi Yıldız Ruhu (칠성/çilseong) gibi yerli inanç öğelerini kutsallaştırarak halkın desteğini kazanmıştır. Geleneksel keşiş imajının aksine, Kore'de Budist keşişler çilecilikten çok falcılıkla uğraşmış, çocuk sahibi olmak, refah ve uzun ömür için ritüeller düzenlemiş ve ölülerin ruhsal huzuru için törenler gerçekleştirmişlerdir.[227] Bu anlamda Çin'den Kore'ye gelen Budizm, çatışma yerine uyum sağlayarak özellikle doğa ruhlarıyla ilişkilendirilen dağlar, tapınaklar için ideal mekanlar olmuştur. Böylece Dağ Tanrısı ve Yedi Yıldız Ruhu gibi Şamanist figürler Budist tapınaklarına entegre edilerek, Budizm ile Şamanizm arasındaki derin ve kalıcı bağlar sürdürülmüştür.[228]

4.1. Günlük Yapılan Ritüeller (일상적인 의식/ilsangjeogin uişik)

Sabah ayini, Kore Budist manastırlarında saat 03:45 civarında başlar. Bu erken zaman meditasyon için en uygun zaman dilimi olarak kabul edilir. Ayin, Buda'ya saygı sunmak, Dharma'yı hatırlamak ve Sangha'ya bağlılık göstermek amacıyla gerçekleştirilmektedir. Ayin

[226] Eung Hwa Kim, *대한불교조계종불교복지사업과 한국의사회복지서비스정책과의연계성고찰 (Kore Budist Cemaati ve Güney Kore Sosyal Hizmet Politikasının Bağlantısı Üzerine İnceleme)* (Dongguk Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2009), 1-2.
[227] Kim, "Characteristics of Religious Life in South Korea", 2002, 297.
[228] Yi, Taehan Pulgyo Chogyejong, *What Is Korean Buddhism?*, 11.

yöneticisi, moktak adı verilen ahşap balık tokmağıyla manastır avlusunda ritmik vuruşlarla dolaşıp "Suri, suri, mahasuri, susuri, sabaha" mantrasını tekrar ederek keşişleri uyandırır ve bunun ardından ana çan kulesindeki büyük çan yirmi sekiz kez çalar; bu darbe sayısı kötü karma sonucu yeniden doğulan cehennem alemlerindeki varlıklara merhamet dileğini simgeler ve tüm manastır sakinlerini sabah ibadetine çağırır. Ardından, çan, davul, moktak ve zil sesleri manastırlarında bulunan çan ve davul kulesinden (종고루/Chonggo-ru) yükselir. Bu ses ayinin başlayacağı haberini verir. Tüm din adamları Ana Buda Salonu'na kıdem ve görevlerine göre yerleşir; Kore'ye özgü hiyerarşi gereği en kıdemli din adamları en arkada oturur. Ritüel başlamadan herkes yerini almış olur, gong üç kez vurulur, moktak sesiyle ayağa kalkılır ve üç kez secde edilir. Daha sonra Budalara, bodhisattvalara ve manastırın önemli rahiplerine adanmış bir ilahi okunur. Ayin, Seon ustasının manastır ve ülke için ettiği dua ve Kalp Sutra olarak bilinen *Prajñāpāramitā Hridaya Sūtra* (반야심경/banyaşimkyeong)'nın topluca okunmasıyla sona erer. Katılımcılar sunak yönüne eğilir, kıdemli din adamlarına saygı gösterir ve düzenli bir şekilde salondan çıkılır. Böylece sabah ayini hem zihni arındırmayı hem de güne manevi bir motivasyon ile başlamayı sağlamaktadır.[229] Sabah dualarının ardından keşişler ders, meditasyon ve manastır işleri gibi görevlerine yönelir ve 06:00'da geleneksel kahvaltıda pirinç lapası ve turşular sessizlik içinde tüketilir.[230] Fiziksel ihtiyaçlar karşılanırken tamahkarlık etmemeye özen gösterilir.

Akşam ritüeli, güneşin batışıyla birlikte 18:00 civarı başlar ve manastır yaşamını gece sessizliğine hazırlar. Bu ritüelde çan otuz üç kez çalınır; sayı, Budist kozmolojideki iyi karma sonucu doğulan otuz üç cennet katını simgeler. Sabah ve akşam ayinleri, tüm varlıklarla bağ kurmayı ve zihni disiplinle hazırlamayı amaçlar. İlahilerle başlayan ayin, Kalp Sutra'nın okunması ve üç kez secdeyle tamamlanır. Sabah ayini, günün başında uyanış niyetini tazeleyip yeni bir adanmışlık yemini etmeye odaklanırken; akşam ayini, gün içinde biriken zihinsel karmaşa ve hataları fark edip bunları içtenlikle pişmanlıkla arındırma ve yeniden Budist öğretiye yönelme amacı taşır. Bu ibadetler, günü Buda'ya adanmışlık ve içsel arınma duygusuyla kapatmayı sağlamaktadır. Böylece ibadet ehli, ertesi gün için yeni bir niyet ve kararlılıkla hazırlanmış olur.[231]

---

[229] T. Griffith Foulk, *The Zen Monastic Experience: Buddhist Practice in Contemporary Korea*, 1994, 53/37-39; Kwon, *Kore Laik Budizmi'nin Teorisi ve Pratiği (한국재가불교의 이론과 실천)*, 230-231.

[230] Yi, Taehan Pulgyo Chogyejong, *What Is Korean Buddhism?*, 70.

[231] Foulk, *The Zen Monastic Experience*, 53/39-40; Yi, Taehan Pulgyo Chogyejong, *What Is Korean Buddhism?*, 210.

Kore Budizmi'nde sabah ve akşam ibadetlerinde yaygın olarak okunan 칠정례 (Yedi Selam Duası), 1955 yılında Wolun Seunim (월운 스님) ve diğer din adamlarının farklı mezheplerin ibadet metinlerini birleştirerek hazırladığı ortak bir dua metnidir. Bu dua, Kore Budizmi'nin tarih boyunca yol gösteren büyük ustalarına, öğretmenlerine ve bilge rehberlerine saygı sunar, zaman ve mekân kavramlarının ötesinde, evrende her zaman var olan tüm rahip topluluğuna bağlılık ifade eder. Dua, beş farklı kutsal tütsünün erdemlerini simgeler. Bu erdemler; ahlak, meditasyon, bilgelik, kurtuluş ve kurtuluş bilgeliğidir. Bu kutsal erdemler, bir ışık bulutu gibi evreni sarar ve Buda, Dharma ve Sangha'ya sunulur. Yedi Selam Duası yapılırken Şakyamuni Buda'ya, önemli bodhisattvalara ve aydınlanmış sayısız kutsal varlığa derin saygı gösterilir. Ayrıca, Budist öğretiyi koruyan ve sürdüren kutsal öğretmenler ve rahip topluluğu da dualarda anılır. Son olarak, Üç Mücevher'den bu saygıyı kabul edip manevi destek vermesi ve tüm canlıların birlikte aydınlanma yoluna ulaşması için yardım etmesi dileğiyle dua edilir.[232]

Kore Budist keşişlerinin günlük yaşamında ritüeller, beden ve ruhun uyum içinde gelişmesini sağlayan temel alışkanlıklardır. Tapınaklarda keşişler, Buda'nın yalnızca öğle saatlerinde yemek yediği geleneğini sürdürerek, günün ana öğününü sabah 10:30'da düzenlenen ilahi töreni ve pirinç sunumuyla başlatırlar. Bu uygulama, beslenmenin sadece fizyolojik bir gereklilik olmadığını, aynı zamanda ruhsal bir disiplin ve farkındalık aracı olduğunu gösterir. Yemekten önce ve yemek esnasında edilen dualar, yemeğin arkasındaki insan emeğine minnettarlık duyulmasını ve bu nimeti hakkıyla almaya yönelik bilinçli bir tutum geliştirilmesini sağlamaktadır. Geleneksel olarak, Koreli keşişler akşam yemeği yemez; açlıklarını ise *şifalı taş (약돌/yakdol)* denilen taşlarla karınlarını ovuşturarak kontrol ederler. Bu yöntem, beslenmenin sadece bedeni doyurmanın ötesinde, manevi arınma ve bilgelik yolunda önemli bir yer tuttuğunu ifade eder. Bu uygulama, beslenmenin yalnızca fiziksel bir ihtiyaç değil, aynı zamanda manevi arınma ve bilgelik yolculuğunda da önemli bir araç olduğunu ortaya koymaktadır.[233]

Bunun haricinde Kore Budizmi'nde meditasyon da oldukça yaygınlık kazanmış ve süregelen bir ritüel olarak gündelik hayatın dinamiklerinden birini oluşturmuştur. Meditasyon, keşişlerin manevi gelişiminin merkezinde yer alan ve birçok keşişin ömrünün tamamını adadığı bir yaşam biçimidir. Günlük ritüeller, öğle yemeğinden sonra serbest zamanın ardından, keşişlerin akşam 17:00'deki öğünlerine kadar bireysel görevlerine dönmesiyle devam eder. Ardından tapınağın

---

[232] Yeo Cho Hong, *Budist İbadeti ile Katolik Ayini Arasındaki Karşılaştırmalı İnceleme (불교 예불과 가톨릭 미사의 비교 연구)* (Dongguk Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2018), 15-19.

[233] Yi, Taehan Pulgyo Chogyejong, *What Is Korean Buddhism?*, 73.

büyük çanı aydınlanma ve barış dileğiyle çalınır ve ilahi okuma gerçekleştirilir. Gece saatlerinde sessiz çalışma veya meditasyon yapılır, keşişler 22:00'de dinlenmeye çekilir.[234]

Kore Budizmi'nde yıl, kış ve yaz meditasyon sezonları ile bahar ve sonbahar özgür sezonları olarak dört bölüme ayrılır; kış ve yaz yoğun meditasyon ve inziva, bahar ve sonbahar ise gezici öğrenme ve toplumsal hizmet dönemleridir. Ayrıca meditasyon süresince keşişler, sessizlik içinde oturma ve yürüyüş meditasyonu yaparak tüm dikkat dağıtıcı unsurları ortadan kaldırır. Her yıl bazı tapınaklarda bir haftalık yoğun meditasyon dönemi düzenlenir, keşişler günde 20 saat meditasyon yaparak fiziksel dinlenmeyi dahi bırakabilir. Bunun haricinde keşişler yalnızca yemek kaseleri ve ilahi okuma giysileriyle seyahat ederek özgür yaşam biçimini benimser, bazıları belirli bir tapınakta yıllarca kalırken, diğerleri sürekli dolaşarak öğrenmeye devam eder. Aydınlanmaya eriştiklerinde, öğretileri aktarma sorumluluğu üstlenirler. Ritüelin ayrılmaz bir parçası olan Kore keşiş giysileri ise, mevsim koşullarına uygun olarak tasarlanmış geleneksel Kore hanbokuna dayanır; yazın keten ve rami kumaşlar, kışın ise pamuklu yünlü giysiler tercih edilir. Kore'de keşişler ve özel uygulama yapan laik Budistler gri renkli giysiler giyerken, diğer Asya Budist geleneklerinde bu renkler değişebilir. Kore Budizmi'nin giysi ve mevsimsel uygulamalarla doğaya yakın yaşam biçimi, Budist öğretilerin bireysel ve toplumsal dönüşümle şekillenmesini simgelemektedir.[235]

Kore Budizmi'nde hem keşişlerin disiplinli günlük ritüelleri hem de sekülerlerin esnek pratik anlayışı, bireysel gelişimle toplumsal bağlılığı bir arada tutan bütünlüklü bir yaşam anlayışını yansıtır. Keşişlerin meditasyon ve ibadetlerle geçen disiplinli günlerinin yanı sıra, sekülerler de kendi ruhsal yolculuklarını şekillendirebilmek için çeşitli eğitim programları, ilahi okumalar ve günlük yapılan ritüellere katılabilirler. Budist olmak isteyenler, genellikle bir rehber eşliğinde beş temel etik ilkeyi, canlıları öldürmeme, çalmama, cinsel suistimalden kaçınma, yalan söylememe ve sarhoş edici maddelerden uzak durmayı benimseyerek bilinçli bir eğitim sürecine girerler; başarısızlıklar ise çabalayarak telafi edilir. Buna bağlı olarak tapınaklar, aile bağları, atmosfer ve keşişlerle kurulan ilişkiler doğrultusunda bireylerin özgürce tercih edebileceği ve istedikleri sıklıkta ziyaret edebileceği mekanlar olarak işlevselliğini sürdürmektedir. Aynı zamanda gençlik grupları, yaşlı etkinlikleri, sosyal yardım projeleri ve toplu tapınak ziyaretleri gibi geniş katılımlı organizasyonlar da düzenlenir; bireyler ayrıca inziva veya özel uygulamalar için tapınaklarda kalabilirler. Bu esnek ve kapsayıcı yapı, Kore

[234] Yi, Taehan Pulgyo Chogyejong, *What Is Korean Buddhism?*, 74.
[235] Yi, Taehan Pulgyo Chogyejong, *What Is Korean Buddhism?*, 74-78.

Budizmi'nin bireyin içsel gelişimi ile toplumsal dayanışmayı dengede tutarak, ruhsal pratiği hem derinleştiren hem de hayatın bir parçası kılan güçlü bir sistem sunulduğunu gösterir.[236]

4.2. Anma Ritüelleri

Kore Budizmi'nde günlük ilahi okumalarının yanı sıra çeşitli özel törenler ve kutlamalar düzenlenir. Bu törenler, topluluğun manevi yaşamını güçlendirmek ve bireylerin ruhsal bağlarını derinleştirmek için önemli bir rol oynar. Anma ritüelleri de dahil olmak üzere bu özel törenler, keşişlerin ve laiklerin bir araya gelerek hem dini pratiği hem de toplumsal dayanışmayı sürdürdükleri, aynı zamanda Budist öğretilerin yaşatıldığı etkinliklerdir. Bu bağlamda, törenler sadece bireysel ibadet ve saygı göstermenin ötesinde, topluluk içinde birliği, karşılıklı destek ve manevi bağlılığı pekiştiren ortak paydalar yaratır. Böylece Kore Budizmi, ritüeller aracılığıyla hem kişisel hem de toplumsal dönüşümü bir arada yürütür.[237]

4.2.1. Buda'nın doğum günü/ lotus feneri festivali (연등회/yeondeunghoe)

Lotus Fener Festivali, herkes için daha iyi bir dünya yaratmak amacıyla bilgelik dolu bir yaşam süren Buda'nın doğumunu kutlamak için insanların fener yaktığı bir festivaldir. Bu festivalde fenerler, açgözlülük ve saplantıyla kararan dünyanın, bilgelik ışığıyla aydınlanıp mutlulukla dolacağı umudunu sembolize etmek için yakılır.[238] Kelime anlamı itibariyle; "*연/yeon*" lotus çiçeği, "*등/deung*" fener, ışık anlamına gelirken "*회/hoe*" ise başka anlamlara gelmesinin yanında tören ve toplantı gibi ifadelerin karşılığı için de kullanılır.

Lotus Fener Festivali'nin temelinde, "cehaleti aydınlatan bilgelik" kavramları vardır. Buda doğasının farkına varma anlayışının esası yatmaktadır. Festivalin amacı, Buda ve bodhisattvalara adak sunmak için fenerler yakarak dünyayı aydınlatmak ve cehalet ile tutkuların kararttığı dünyayı Şakyamuni'nin erdemleriyle aydınlatmaktır. Bu etkinlik, bir güç yaratır; ancak bu güç siyasi bir yönetimi desteklemekten ziyade, kendi kendine oluşan ve toplumu bir arada tutan temel bir kuvvettir. Günümüzde Lotus Fener Festivali, sadece Budistlerin değil, tüm halkın katıldığı renkli ve barışçıl bir kutlamaya dönüşmüştür. Özellikle Seul gibi büyük şehirlerde düzenlenen bu ritüeller, hem Kore kültürünün önemli bir parçası hem de turistik bir

[236] Yi, Taehan Pulgyo Chogyejong, *What Is Korean Buddhism?*, 93.
[237] Yi, Taehan Pulgyo Chogyejong, *What Is Korean Buddhism?*, 86-92.
[238] "Lotus Feneri Festivali (연등회)", *NamuWiki (나무위키)* (Erişim 20 Eylül 2025).

cazibe merkezidir. Festival, eğlencenin ötesinde, geçmişle bağ kurma, aydınlanma ve barış dilemenin anlamlı bir yolu olarak yaşatılmaktadır.[239]

Lotus Fener Festivali'nin kökeni, Buda'nın zamanında Hindistan'da fener sunma geleneğine dayanan "Binnyeo Nanta" hikayesine dayanır. Bu hikayede, fakir bir kadının içten bağlılıkla yaktığı fener gece boyunca parlamış ve Şakyamuni, onun Budalığa ulaşacağını ilan etmiştir. Bu gelenek, 5. yüzyılda Çinli keşiş Faxian'ın seyahatnamesinde detaylı olarak betimlenmiş; altın, gümüş ve camla süslenmiş pagodalar, gece yürüyüşleri, müzik ve tütsü sunumlarıyla zengin bir tören biçiminde aktarılmıştır. Çin'de aslan dansları ve akrobasi eşliğinde yapılan bu törenin, kayıtlarda yer almamasına rağmen Üç Krallık Dönemi'nde Kore'ye ulaştığı ifade edilmektedir. Ancak Kore'de festivalin ilk kesin kaydı, Şilla Kralı Gyeongmun dönemine aittir. Festival genellikle ilkbaharda kutlanmış ve kış aylarında düzenlenen Sekiz Yemin Festivali ile kraliyet öncülüğünde gerçekleştirilmiştir. Bu törenlerin merkezi ise Şilla'nın ulusal tapınağı olan Hwangryong-sa Tapınağı olmuştur. Böylece Lotus Fener Festivali, Kore'de hem dini hem de devlet töreni olarak önemli bir kimlik kazanmıştır.[240]

Lotus Fener Festivali'nin Kore'deki tarihine bakıldığında, 9. yüzyılda Çin etkisiyle Kore'ye geldiği ve başlangıçta Buda'nın doğumuyla doğrudan bağlantılı olmayan bir kutlama olarak ortaya çıktığı görülmektedir. Ancak festivalin ünlenmesi, Goryeo döneminde devlet desteğiyle yaygınlaşmış olmasına ve özellikle 13. yüzyıldan itibaren Buda'nın doğum günü olan 8 Nisan'daki fener törenleriyle ilişkilendirilmesine dayanmaktadır. Festivalin Budist geleneğindeki önemi de bu doğrultuda şekillenmiştir. Bu tarihe kadar Goryeo'da her yıl 15 Ocak'ta kraliyet atalarına sunulan ve kralın uzun ömrü için dua edilen yılın başında İlk Dolunay Fener Festivali (상원/Sangwon Yeondeunghoe) adlı tören kutlanırken, askeri lider Choe Yi tarafından 8 Nisan'daki fener kutlamaları halka yönelik bir gösteri olarak başlatılmıştır. Zamanla 8 Nisan'daki Lotus Feneri Festivali halk arasında yaygınlaşmış, İlk Dolunay Fener Festivali ise önemini yitirmiştir. Goryeo'nun son dönemlerindeki siyasi ve toplumsal krizler, halkı fener yakmayı umut ve dua aracı olarak benimsemeye yöneltmiş, bu törenler dini ve büyüsel arayışlara dönüşmüştür. Joseon döneminde ise Lotus Feneri Festivali, kutlanmaya devam etmiş, ancak 15. yüzyılda resmi olarak yasaklanıp sadece tapınaklarda yapılmasına izin

[239] Yoo, *한국 연등회의 역사적 전개와 성격 변화에 관한 연구: 의례화를 중심으로 (Kore Lotus Feneri Festivalinin Tarihsel Gelişimi ve Niteliğindeki Değişim Üzerine Bir İnceleme: Ritüelleşme Süreci Merkezinde)*, 83-84.

[240] "Lotus Feneri Festivali (연등회)".

verilmiştir. Buna rağmen halk arasında gayri resmi şekilde yaşatılmış ve günümüzde de Goryeo dönemindeki Buda'nın doğum günü kutlamalarının mirası olarak sürdürülmektedir.[241]

Öte yandan 1928-1945 yılları arasında Japon sömürgesi altındaki Kore'de kutlanan Buda'nın Doğum Günü Festivali, sadece Japon kültürel egemenliğinin bir aracı değil, aynı zamanda Koreli ve Japon Budistlerin modernleşme, ulusal kimlik oluşturma ve dini etkilerle başa çıkma sürecinde şekillenen karmaşık bir ritüeldir. Bu festival, Noel'in modern dünyada yeniden düzenlenmesine benzer şekilde, Buda'nın doğumunu daha geniş kitlelere ulaştırmak amacıyla din ve siyasetin iç içe geçtiği kamusal bir etkinlik haline gelmiştir. 1928'de Seul'de başlayan kutlamalar, geleneksel ibadetlerin ötesinde hava gösterileri ve sembolik geçitler gibi modern unsurlarla hem Japon imparatorluk ideolojisini desteklemiş hem de Koreli Budistlerin toplumsal meşruiyet arayışlarına zemin hazırlamıştır. Araştırmacı Hwan Soo Kim, bu festivalin sadece zorunlu bir uyum değil, aynı zamanda Japon ve Kore Budistleri arasında örtük ve pratik bir iş birliği yarattığını vurgulamaktadır. Ayrıca festivalin, pan-Asya Budist modernizminin uluslararası etkileriyle şekillendiği ve küresel bir dini yeniden inşa sürecinin parçası olduğu bilinmektedir. Günümüzde Lotus Fener Festivali gibi kutlamalarla sürdürülen bu geleneklerin, Budist kamusal alanın modernleşme sürecinde kültürel mirasın yeniden ele alınması ve yeniden şekillendirilmesinin somut örnekleri olarak değerlendirilmesi gerektiği yönünde görüşler de bulunmaktadır.[242]

Meiji Dönemi'nin başlarında Japonya, Batı emperyalizmi ve Hristiyan misyonerliği karşısında Şintoizm'i devlet dini olarak ön plana çıkarırken Budizmi geri planda bırakmıştır. Buna karşılık Budist reformcular, Budizmi akılcılık, bilim ve ulus inşasıyla uyumlu hale getirmek için Theravada Budizmi ile bağlantılar kurmuş ve uluslararası iş birlikleri geliştirmiştir. Bu süreçte Japon Budizmi hem yerel hem de küresel düzeyde modern bir kimlik arayışına girmiştir. 1901'de Almanya'daki Japon diasporası, Batı'daki Paskalya'ya benzeterek Hana Matsuri adında bir festival ortaya atmıştır ve bu terim şuan Japonya'da yaygın olarak kullanılmaktadır. 1925'te Doğu Asya Budist Konferansı'nda, bu festivali tüm Asya'da ortak bir ritüel haline

---

[241] Jin Yeol (Daekwang) Moon, *Budizm ve Halk İnançları Üzerine Bir İnceleme -Kore Budizmi Merkezinde- (佛教와民俗信仰에 관한 考察-韓國佛教를 중심으로-)* (Seoul: Dongguk Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2007), 43-46; Yoo, *한국 연등회의 역사적 전개와 성격 변화에 관한 연구: 의례화를 중심으로 (Kore Lotus Feneri Festivalinin Tarihsel Gelişimi ve Niteliğindeki Değişim Üzerine Bir İnceleme: Ritüelleşme Süreci Merkezinde)*, 1-2.

[242] "A Buddhist Christmas: The Buddha's Birthday Festival in Colonial Korea (1928-1945)", (Erişim 28 Mart 2025), 48-49; Yoo, *한국 연등회의 역사적 전개와 성격 변화에 관한 연구: 의례화를 중심으로 (Kore Lotus Feneri Festivalinin Tarihsel Gelişimi ve Niteliğindeki Değişim Üzerine Bir İnceleme: Ritüelleşme Süreci Merkezinde)*, 84-85.

getirme çabaları tarihsel anlaşmazlıklar yüzünden başarısız olmuşsa da Hana Matsuri, hem küresel Budist dayanışmanın hem de Japonya'nın ulusal temsil arzusunun sembolü haline gelmiştir. Nihayetinde Devlet desteği de Budizm'e diplomatik ve kültürel bir güç katmıştır.[243]

Ay takvimine göre dördüncü ayın sekizinci gününde gerçekleşen festivalde, tapınaklar fenerlerle süslenir, bebek Buda'nın yıkanması ritüeli yapılır ve ritüel, fener alaylarıyla toplumsal bir boyut kazanır. Beyaz fil simgesi, Buda'nın annesi Maya'nın kutsal doğum rüyasını temsil eder. Şilla döneminde ortaya çıkan festival, Goryeo'da devlet töreni haline gelmiş, kralın katılımıyla kraliyet otoritesini güçlendirmiştir; bu otorite zorlayıcı değil, kutsal meşruiyete dayalıdır. Joseon döneminde ise devletin Budizm karşıtı politikalarıyla festival halk arasında yaygınlaşarak tabandan yükselen bir inanç pratiğine dönüşmüştür. Günümüzde ise Lotus Fener Festivali hem dini bağlılığı hem kültürel sürekliliği yansıtan, geniş halkın katıldığı renkli ve barışçıl bir kutlama olarak sürdürülmektedir.[244]

Lotus Feneri Festivali'nin hazırlıkları günler öncesinden başlar; insanlar kendi dilek fenerlerini yapar, tapınaklar, sokaklar ve evler renkli lotus fenerleriyle süslenir. Festivalin en canlı aşaması olan Fener Geçidi'nde keşişler, halk ve turistler yanan fenerlerle sokaklarda yürür, ilahiler söylenir ve danslar yapılır. Ardından ana törende büyük bir fener yakılır, dualar edilir ve Budist metinler okunarak manevi aydınlanma ile barış dileği simgelenir. Festivalin sonunda dilek fenerleri bir araya getirilir, toplu dua eşliğinde sağlık, mutluluk ve barış temenni edilir; bazı yıllarda kapanış dans ve müzik gösterileriyle zenginleştirilir.[245]

Festivalde yer alan Buda heykelinin yıkanması ve uygulaması ritüeli, Hindistan ve Çin'de uzun bir geçmişe sahip olsa da yalnızca doğum gününe özgü değildir; farklı dini günlerde ve tapınaklarda günlük olarak da gerçekleştirilmektedir. Bu ritüellerde genellikle sıradan Buda heykelleri kullanılmış, bebek Buda heykelleri yer almamıştır. Çin'de doğum günü yıkama kayıtları bulunsa da figürler çoğunlukla altın Buda heykelleridir; bebek imgesi nadiren görülür. Bu nedenle Kore ve Japonya'da yaygın olan bebek Buda figürüyle yapılan yıkama ritüeli, klasik Hint ve Çin geleneklerinden farklı, yerel bir yorumu temsil eder. Kore'de bu figürlerin doğum günü ritüelinde kullanıldığına dair doğrudan kanıt bulunmazken, Japonya'da VIII. yüzyıldan itibaren bu uygulama belgelenmiş ve kamusal törenlere dönüşmüştür. Bu durum, ritüelin Kore'den Japonya'ya aktarılmış olabileceğini ya da figürlerin Kore'de kişisel ibadet için

[243] "A Buddhist Christmas: The Buddha's Birthday Festival in Colonial Korea (1928-1945)", 49-51.
[244] Juhyung Rhi, "The Birth of the Buddha", (2010), 321-323.
[245] Yoo, *한국 연등회의 역사적 전개와 성격 변화에 관한 연구: 의례화를 중심으로 (Kore Lotus Feneri Festivalinin Tarihsel Gelişimi ve Niteliğindeki Değişim Üzerine Bir İnceleme: Ritüelleşme Süreci Merkezinde)*, 25-31.

üretildikten sonra Japonya'da ritüelin anlam kazandığını düşündürmektedir; ancak ulaşılan verilere göre aksi daha mümkündür.[246]

Tüm bu tarihsel ve ritüel unsurlar, Lotus Fener Festivali'nin yalnızca Buda'nın doğumunu anmakla kalmayıp Kore Budizmi'nin yerel ve uluslararası kimlik inşasında etken bir rol oynadığını göstermektedir. Bununla beraber bu festival, geçmişten günümüze çok yönlü yapısı ile hem dini bağlılık hem de kültürel süreklilik açısından Kore toplumunun ortak hafızasında köklü bir yer edinmiştir.

4.2.2. Sekiz yemin festivali (팔관회/palgwanhoe)

Sekiz Yemin Festivali, Budist ritüellerle doğa tanrılarına sunulan geleneksel törenlerin birleşiminden oluşan çok yönlü bir dini ve siyasi etkinliktir. Bu tören, Budist etik kurallarıyla yerel Şamanist ve Taoist inançlarla etkileşim geçirmiş bir devlet törenidir. Bu festivalin adı, katılımcıların belirli bir süre boyunca uyması gereken "sekiz ahlaki yasağa" (öldürmeme, çalmama, yalan söylememe vb.) dayanır. İlk kez Şilla döneminde ortaya çıkan festival, Goryeo döneminde kralın bizzat katıldığı ulusal bir Budist ayinine dönüşmüştür. Ülkenin korunması, kraliyet otoritesinin kutsanması ve halkın birliğinin sağlanması amacıyla düzenlenen Sekiz Yemin Festivali, Kore'de Budizm'in şekillendirdiği en eski ve en önemli devlet törenlerinden biridir. Tören, Buda ve bodhisattvalara şükran sunmanın yanı sıra, ülkenin refahı, barışı ve halkın esenliği için duaların edildiği bir ritüeldir. Birçok dini unsuru çatısı altında toplayan bu festival, halk inancı ve devlet ritüeli olarak Kore kültüründe hem dini hem de siyasal meşruiyetin simgesi haline gelmiştir.[247]

Kore tarihinde, genellikle aynı dönemde başlayan Lotus Festivali ile anılır. Aralarındaki fark, Lotus Festivali bir Budist ritüeli iken Sekiz Yemin Festivali'nin Budist bir ritüel olmasına rağmen, zamanla Budist unsurlarını yitirerek Şamanist bir eylem niteliğine bürünmesidir. Bir diğer fark ise uygulanabilirlik açısından, Sekiz Yemin Festivali'nin Goryeo'nun yıkılması ile o dönem ortadan kalkması, Lotus Festivali'nin ise Joseon Hanedanlığının baskılarına rağmen halk tarafından süregelen bir gelenek halinde günümüze kadar aksatılmadan kutlanıyor oluşudur.[248]

---

[246] Rhi, "The Birth of the Buddha in Korean Buddhism", 327-336.

[247] Moon, *Budizm ve Halk İnançları Üzerine Bir İnceleme -Kore Budizmi Merkezinde- (佛教와民俗信仰에 관한 考察 -韓國佛教를 중심으로-)*, 41-43.

[248] "Sekiz Yemin Festivali (팔관회)", *NamuWiki (나무위키)* (Erişim 19 Eylül 2025).

Yapısı itibariyle Şamanist öğeler, Budist keşişler tarafından kabul edilerek Sekiz Yemin Festivali'nin uygulama çerçevesine dahil edilmiş, böylece halkın inançları Budist çerçevede yeniden yorumlanmıştır. Goryeo Hanedanlığı döneminde Sekiz Yemin Festivali, yıllık bir etkinlik olarak sonbaharda düzenleniyordu ve Goryeo geleneği olan Sekiz Yemin Festivali, aslında Goguryeo dönemindeki geleneksel sonbahar ritüeli olan Birlik Töreni'nin (동맹제/dongmaengje) bir kalıntısıydı. Bu nedenle, birçok kişi Kore'nin Sekiz Yemin Festivali'nin Budist Sekiz Yemin Festivali'nden tamamen farklı, benzersiz bir Kore dini fenomeni olarak görmektedir. Bu bağlamda ritüelin Goguryeo dönemindeki sonbahar ritüelinden türediği düşüncesi, eski Kore toplumlarında yaygın olan gökyüzüne ve doğa güçlerine tapınma ritüellerinin bir varyasyonu olduğunu düşündürür.[249]

Yukarıda bahsi geçen Birlik Töreni, Ekim ayında düzenlenen ulusal bir tören niteliğindeki geleneksel Kore ayinidir. Dini özü, Yin tanrısı olarak bilinen ve aynı zamanda tahıl tanrısı sayılan kutsal varlığı karşılamak ve ona kurban sunmaktır. Bu nedenle Birlik ayini, bereketli hasat için duyulan minnettarlığın ifadesi olarak tahıl tanrısına sunulan bir kurban ritüeli şeklinde yorumlanabilir. Ancak tahıl ruhu aynı zamanda verimlilikle ilişkilendirildiğinden, bu ayin aynı zamanda atalara yönelik bir saygı töreni olarak da işlev görmektedir. Kore toplumu erken dönemlerden itibaren tarıma dayalı bir yaşam sürdürdüğü için bu tür inançlar kültürel olarak içselleştirilmiştir. Nitekim Şilla Kralı Heung döneminde geçen "Savaşta ölen askerler için sekiz kapı inşa edin ve yabancı bir tapınakta toplanın" ifadesi, yalnızca ruhları teselli etmeye yönelik basit bir anma değil, aynı zamanda bu kahramanların manevi gücüyle ülkeyi koruma arzusunu da yansıtan bir ritüeldir. Ritüelin Kore'ye özgü başka bir özelliği ise, başlangıçta kötü ruhları uzaklaştırma amacı taşıyan bu ritüelin, zamanla ölülerin ruhuna tapınmaya dönüşmesidir. Bu dönüşüm, Kore ritüel geleneğinde yerel inançlarla Budist uygulamaların nasıl iç içe geçtiğini gösteren önemli bir örnektir.[250]

Şilla döneminde Sekiz Yemin Festivali, ölülerin ruhlarını huzura kavuşturmak ve Budist öğretileri yaymak amacıyla icra edilirken; savaşta ölen askerler ve halkın kayıpları, manevi dönüşüm geçirerek koruyucu ruhlar olarak kabul edilmiştir. Ancak Goryeo döneminde bu ritüel, yalnızca dini bir tören olmaktan çıkıp devlet yönetiminin bir unsuru ve ulusal birlik mekanizması hâline gelmiş; krallar, halkın kolektif bilincini güçlendirmek, sosyal düzeni

[249] Huang Rongda, ***韓國佛教의 薦度儀禮의 研究*** *(Kore Budizmi'ndeki Ölen Ruhları Anma Ritüelleri Üzerine Bir Araştırma)*, 9-10.

[250] Huang Rongda, ***韓國佛教의 薦度儀禮의 研究*** *(Kore Budizmi'ndeki Ölen Ruhları Anma Ritüelleri Üzerine Bir Araştırma)*, 12-13.

pekiştirmek ve meşruiyetlerini kutsamak için Sekiz Yemin Festivali'ni kullanmışlardır. Bu süreçte yerel inançlar Budist öğretilerle sentezlenmiş, özellikle dağ ve nehir ruhlarına yönelik Şamanist dualar Budist çerçevede yeniden yorumlanmıştır. Ayrıca Çin ve Japonya'dan gelen delegelerin törene katılarak krala hediyeler sunması, ritüelin diplomatik ilişkileri güçlendiren bir araç olarak işlev gördüğünü ve Goryeo'nun uluslararası prestijini artırdığını göstermektedir. Budist keşişlerin törensel geçitlerdeki duaları, krala manevi koruma sağlarken; soylular, rahipler, tüccarlar ve halkın katılımıyla oluşan ortak kimlik, toplumsal dayanışmayı pekiştirmiştir. Böylece Sekiz Yemin Festivali, müzik, dans ve tiyatro gibi unsurlarla hem kutsal hem de sosyal bir festival olarak günlük yaşamda kökleşmiştir.[251]

Sekiz Yemin Festivali'nin töreni öncesinde tapınaklar ve devlet yetkilileri tarafından hazırlıklar yapılır. Sekiz Yemin Festivali'nin kökeni ve Budist ahlaki ilkelerle bağlantısı açıklanır. Bu süreçte sekiz ahlaki kuralın hatırlatılması sağlanır. Bu ilkeler şu şekilde sıralanmaktadır:

1. Canlı bir varlığı öldürmemek.
2. Başkasına ait olan bir şeyi izinsiz almamak.
3. Cinsel ahlaksızlıklardan kaçınmak.
4. Yalan söylememek.
5. Zihinsel farkındalığı korumak.
6. Aşırı süslenmekten, dans etmekten ve şarkı söylemekten kaçınmak.
7. Yüksek veya lüks yataklarda uyumamak.
8. Öğle vakti geçtikten sonra gereksiz yemeklerden kaçınmak.

Geçmişte nasıl kutlandığına bakıldığında, Goryeo döneminde kişinin kendini arındırması ve geçici olarak keşiş yaşamını deneyimlemesi için belirlenen ilkelerin ardından, yeni ayın belirlenmesiyle birlikte ritüelin geleneksel olarak 10. ve 11. aylarda gerçekleştirileceği sürecinin detayları açıklanmış ve tören başlatılmıştır. Sekiz Yemin Festivali, kraliyet töreniyle resmi olarak başlamış; Goryeo Kralı tapınağa giderek Budist keşişlerin ritüel dualarını okumasıyla birlikte, kralın tahta çıkışı veya hükümetin önemli kararları da duyurulmuştur. Kraliyet ailesi ve devlet yetkilileri, Budist manastırlarında özel törenlere katılmışlardır. Devlet görevlileri ve halkın törene dahil edilmesi, kraliyet otoritesini kutsama amacı taşıdığı için

[251] Huang Rongda, ***韓國佛教의 薦度儀禮의 研究*** *(Kore Budizmi'ndeki Ölen Ruhları Anma Ritüelleri Üzerine Bir Araştırma)*, 20-22.

önemsenmiştir. Bu aşamadan sonra, 천도재 (Cheondojae) adı verilen ölülerin ruhlarını anma törenleri düzenlenmiş; baş keşişler dualar ve sutra okumalarıyla ölenlerin ruhlarının huzura kavuşmasını dilemiş, ruhlarının Budist cennetine ulaşması için sunular ve ritüel yemekler hazırlanmıştır. Şamanist ve Budist öğelerin birleşimiyle koruyucu ruhlar da anılmıştır. Ardından, ritüelin festival havasında geçmesi için halkın katılımı teşvik edilmiş; halk gösterileri, müzik, dans ve tiyatro performansları düzenlenerek şenlik coşku içinde kutlanmıştır. Ayrıca, yabancı delegasyonların katılımıyla diplomatik hediyeler krala takdim edilmiştir. Ritüelin son aşamasında, kraliyet ve dini yetkililer tarafından kapanış töreni gerçekleştirilmiş; kral ve devlet görevlileri tapınaklara dönerek son dualarını etmiş, uluslararası temsilcilerle görüşmeler yapılarak diplomatik ilişkiler ritüel üzerinden güçlendirilmiştir.[252]

Modern dönemde Budist uygulamalar üzerindeki baskıların kalkmasıyla birlikte, tarihsel bir ritüel olan Sekiz Yemin Festivali, yeniden canlandırılarak çağdaş bir festival formunda kutlanmaya başlanmıştır. Özellikle Busan'daki Beomeosa Tapınağı, bu ritüle her yıl büyük ölçekli bir etkinlikle ev sahipliği yapmaktadır. Ancak bu yeniden canlandırma, tarihsel süreklilikten ziyade ritüelin yeniden yorumu niteliğindedir. Nitekim Lotus Festivali gibi kesintisiz devam eden törenlerin aksine, Sekiz Yemin Festivali uzun bir kesinti döneminden sonra yeniden yapılandırıldığı için, günümüzdeki içerik ve biçim, Goryeo Hanedanlığı dönemindeki özgün Sekiz Yemin Festivali ritüelinden önemli ölçüde farklılık gösterebilir. Bu durum, ritüelin sadece tarihsel bir yeniden üretimi değil, aynı zamanda modern Budist kimliğin ve kültürel mirasın yeniden inşası olarak da değerlendirilebilir. Modern Sekiz Yemin Festivali uygulamaları, hem Budist öğretilerin toplumsal görünürlüğünü artırmak hem de Kore'nin ritüel mirasını kültürel bir festival aracılığıyla yaşatmak amacı taşımaktadır. Dolayısıyla bu yeniden canlandırma, ritüelin tarihsel kökeninden kopuk olsa bile, kültürel süreklilik ve kimlik üretimi bağlamında anlamlı bir dönüşüm olarak yorumlanabilir.[253]

Sonuç olarak Sekiz Yemin Festivali, Kore Budizmi'nin köklü geçmişiyle yerel inançları birleştiren özgün bir kültürel gelenek olarak ön plana çıkmıştır. Goryeo döneminde dini, siyasi ve toplumsal bir ritüel olarak şekillenen bu tören, modern dönemde yeniden yorumlanarak Budist kimliğin tazelenmesine ve Kore'nin kültürel mirasının korunmasına katkıda bulunmuştur. Günümüzde, geçmişin kutsal değerlerini modern bir şekilde ifade ederek, dini ve toplumsal sürekliliğin simgesi olan önemli bir tören olarak varlığını sürdürmektedir.

---

[252] Huang Rongda, ***韓國佛教의 薦度儀禮의 研究*** *(Kore Budizmi'ndeki Ölen Ruhları Anma Ritüelleri Üzerine Bir Araştırma)*, 30-45.

[253] "Sekiz Yemin Festivali (팔관회)".

4.3. Arınma: Yıkanma Ritüeli (관욕의식/kwanyog-uişik)

Yıkanma ritüeli hem dış hem de içsel saflığın elde edilmesini amaçlayan dini bir törendir. Su, burada sadece fiziksel temizliğin değil, aynı zamanda ruhsal, zihinsel ve ahlaki saflığın simgesidir. Bu ritüel, yalnızca bedenin temizlenmesi değil, aynı zamanda manevi arınma ve günahlardan kurtuluşun bir yolu olarak görülmüştür. Budizm'de erdemli davranış, nirvanaya ulaşma, mutluluk getirmeyen arzulardan uzaklaşma gibi nihai hedefleri destekleyici bir aydınlanmaya ulaşma ritüeli olarak görülmektedir. Yıkanma ritüeli, sadece ölüler için yapılan bir arındırma töreni değildir; aynı zamanda Budalara ve bodhisattvalara sunulan arınma ve saygı sunma eylemidir.[254]

Yıkanma ritüelinin kökeni Hindistan'ın eski dini geleneklerine, özellikle *saṃskāra* uygulamasına dayanmaktadır. Bu saṃskāra uygulamaları, bireyin doğumundan ölümüne kadar önemli geçiş dönemlerinde uygulanmakta ve hem bireysel hem de toplumsal saflık kazandırmayı amaçlamaktadır. Budizm'in erken dönem metinlerinde, Hinduizm'deki su ile arınma ritüelleri eleştirilmiştir. Ancak zamanla su, Budizm içinde farklı bir anlam kazanarak zihinsel ve ruhsal temizliği simgeleyen bir unsur haline gelmiştir. Böylece Yıkanma Ritüeli, kişinin geçmişteki kötü karmalarından arınmasını ve içsel huzur bulmasını sağlayan bir uygulama olarak görülmeye başlanmıştır.[255]

Bu ritüel, bireyin doğumundan ölümüne kadar geçen önemli geçiş dönemlerinde uygulanmakta ve hem bireysel hem de toplumsal saflık kazandırmayı amaçlamaktadır. Budizm, bu Hindu geleneklerini eleştirel biçimde değerlendirip kendi öğretisel yapısına uygun biçimde yeniden yorumlamıştır. Bu ritüel sayesinde halk, ritüel aracılığıyla hem kendileri için hem de ölmüş yakınları için arınma ve iyi karma elde etmeye çalışır.[256]

Yıkanma ritüeli birkaç aşamada gerçekleşmektedir. Hazırlık aşamasında mekânın ve katılımcıların temizlenmesi için kutsal görülen yasa suyu serpilir. Ardından üç aşamalı ritüel eylemlerine geçilir. Bunlar üst kademe, orta kademe ve alt kademe olarak isimlendirilir. Üst kademede Budalara veya bodhisattvalara sunulan arınma ritüeli gerçekleştirilir. Orta kademede cennet varlıkları ve koruyucu tanrılara yönelik bir tören düzenlenir. Alt kademede ise ölülerin ruhlarına yapılan tören icra edilir. Ritüel sırasında mantralar okunur. Temsili yıkamalar yapılır

---

[254] Gap Soo Hwang, *Yıkanma Ritüeli Üzerine Çalışma (한국불교 관욕의식(灌浴儀式) 연구)* (Dongguk Üniversitesi, 2021), 1-3; Whitfield (ed.), *Korean Buddhist Culture*, 220.

[255] Gap Soo Hwang, *한국불교 관욕의식(灌浴儀式) 연구 (Kore Budist Yıkanma Ritüeli Üzerine Araştırma),* (Dongguk Üniversitesi, Doktora Tezi, 2021), 8.

[256] Hwang, *Yıkanma Ritüeli Üzerine Çalışma (한국불교 관욕의식(灌浴儀式) 연구)*, 22-25.

ve tütsü, çiçek, su ile sunular yapılır. Ritüeli gerçekleştiren kişiler genellikle keşişler, rahipler veya özel olarak eğitim almış tören uzmanlarıdır. Bu bağlamda yıkanma ritüeli, Budist dinsel uygulamalar içinde hem ritüel hem de manevi arınma biçiminde uygulanan köklü bir gelenektir. Hindu geleneklerden türemiş, zamanla Budist anlayışa uyarlanmıştır. Yıkanma ritüeli hem kutsal varlıklara hem de ölü ruhlara uygulanmakta ve toplumun her kesimi katılım gösterebilmektedir.[257]

Kore Budizmi'nde yıkanma ritüeli, yalnızca bedensel temizlik değil, aynı zamanda derin bir sembolik arınma anlamı taşır. Kore'de günahların temizlenmesi, kötü karmanın arındırılması ve ruhun saflaştırılmasıyla ilişkilendirilmiştir. Samguk Yusa'da anlatıldığı üzere, bu kutsal yıkanmanın ardından hastalıkların iyileştiğine ve günahların bağışlandığına inanılır. Böylece ritüel yalnızca hijyenik bir eylem değil, kurtuluşa giden yolda manevi bir hazırlık olarak görülür. Tapınaklarda yapılan banyo keşişler için meditasyon ve sutra okumadan önce zorunlu bir hazırlık niteliği taşırken, halk içinse hem bedensel hem de ruhsal bir arınma fırsatı sunmuştur. Bu yönüyle yıkanma, beden ile zihnin temizliği arasındaki uyumu kuran, bireysel ve toplumsal boyutları olan bir ritüel olarak Budist ibadet hayatında merkezi bir yere sahip olmuştur.[258]

4.4. Buda'nın İzlerini Takip: Hac (성지순례/seongji-sunrye)

Budist hac (seonji-sunrye/성지순례), dini bir amaçla kutsal mekânlara yapılan yolculuk olarak tanımlanır. Bu kavram, bulunulan ortamdan ayrılarak kutsal mekânla temas kurmayı, ardından yeniden hayatın akışına dönmeyi ifade etmektedir. Bu yolculuğa çıkanların büyük bir sevap kazandığına ve daha iyi bir varoluşla yeniden doğacağına inanılmıştır.[259]

Budist hac uygulaması, MÖ 3. yüzyılda Kral Aşoka'nın Buda'nın kutsal kalıntıları için seksen dört bin stupa inşa ettirmesiyle resmi bir kurum haline gelmiştir. Bharhut ve Sanchi gibi merkezlerde bulunan yazıtlar, Hindistan genelinde genişleyen hac yollarının varlığını ortaya koymaktadır. Bu kutsal güzergahlar, ticaret kervanlarıyla Çin'e ve sonrasında Kore'ye ulaşarak Budist öğretinin yayılmasını sağlamıştır. Koreli keşişler ise hem dini eğitim almak hem öğretileri yaymak hem de hac görevlerini yerine getirmek için Hindistan ve Doğu Asya'da bulunan kutsal merkezlere seyahat etmiş, böylece fiziksel ve ruhsal anlamda bu kutsal alanlarla

---

[257] Hwang, *Yıkanma Ritüeli Üzerine Çalışma (한국불교 관욕의식(灌浴儀式) 연구)*, 131-170.

[258] Whitfield (ed.), *Korean Buddhist Culture*, 220-225.

[259] Bun Nam Jeong, *Budist Hac Yolculuğunun İyileştirici Etkisi(불교성지순례의 치유 효과)* (Dongguk Üniversitesi, 2018), 3-15.

derin bağlar kurmuşlardır. Pāli Mahāparinirvāṇa Sutra'da Buda'nın, öğrencisi Ānanda'ya dört kutsal mekâna hac yapılmasını önerdiği belirtilir; bu yerler Lumbinī (Buda'nın doğduğu yer), Bodhgayā (aydınlandığı yer), Sārnāth (ilk öğretilerini anlattığı yer) ve Kusinagara (parinirvāṇa'da yaşamını sonlandırdığı yer) olarak sıralanır. İlerleyen zamanlarda Hindistan'da Budizm etkisinin yitirmesinden kaynaklı Koreli keşişlerin hac yolculukları sona erse de Goryeo döneminde Çin'e yapılan dini seyahatler devam etmiştir. Ancak zamanla denizaşırı hac yolculukları yerini Kore coğrafyasının kutsallaştırılmasına bırakmış, Kore, kendi içinde bir "Buda ülkesi" olarak benimsendikten sonra hac ritüeli fiziksel yolculuktan çok manevi bir deneyime dönüşmüştür. Koreli rahipler günümüzde öğle yemeğinden önce bu mekânları anarak geleneği bu şekilde yaşatmaya gayret göstermektedirler. Böylece Kore Budizmi, evrensel öğretileri coğrafi bölgeleri ile bütünleştirerek hem kültürel hem ruhsal bir hac anlayışı geliştirmiştir. Bu anlayış da Kore'nin Budist dünyadaki yerini pekiştirmiş ve Budist geleneğe hem fiziksel hem de ruhsal düzeyde entegre olmasını sağlamıştır. Böylece bu yolculuklar, coğrafi sınırların ötesine geçerek Kore Budizmi'nin zamansal ve evrensel sınırlarını da genişletmiştir.[260]

Koreli Budistler, denizaşırı kutsal yerleri ziyaret etmeyi sürdürürken, aynı zamanda bu kutsallığı Kore'nin doğal coğrafyasına taşıyarak yerel mekânları Budist anlamlarla yeniden yorumlamışlardır. Hac yolculuklarında yaşanan deneyimler ve Budist öğretilerin etkisi, Kore'deki dağların ve su kaynaklarının kutsal alanlara dönüşmesini hızlandırmıştır. Böylece Kore'nin doğal manzarası, Budist inançla bütünleşerek yerli kutsal anlayışlar ile evrensel öğretileri bir araya getirmiştir. Budizm öncesi dönemde doğa varlıkları yerel tanrılarla ilişkilendirilirken, Budizm'in yayılmasıyla bu alanlar Budist ritüel ve öğretilerle bütünleşmiştir. Böylece Kore'nin kutsal coğrafyası, Budist öğretiler ile birleşmiş; yerel inançlar Budist çerçeveye uyarlanarak dini yapılar yeniden şekillendirilmiştir. Yeni bir haritalandırma sürecine giren Koreli Budistler, artık Hindistan ve Çin gibi uzak diyarlara seyahat etmek yerine, kendi kutsal Budist coğrafyasında yazılar ve seyahatnameler kaleme alarak Budist geleneği kendi yerel bağlamında yaşama olanağı bulmuşlardır. Bu süreç, Kore'yi yalnızca Budist uygulamaların sürdürüldüğü bir coğrafya değil, aynı zamanda Budist tarihsel anlatının parçası hâline gelen, anlam ve köken kazanan bir mekân olarak konumlandırmıştır.[261]

Kore Budizmi'nde hac, Buda'nın yaşamıyla ilişkili kutsal mekânları ziyaret ederek ibadet etmenin yanı sıra dharma bilgisini kaynağından öğrenme ve aktarma süreci olarak

[260] Buswell, "Korean Buddhist Journeys to Lands Worldly and Otherworldly", 1055-1063.
[261] Park, "Won Buddhism", 182-184; Buswell, "Korean Buddhist Journeys to Lands Worldly and Otherworldly", 1063-1065.

görülmekteydi. Bu nedenle hac, yalnızca fiziksel bir yolculuk değil, aynı zamanda ritüel ve dini eğitimle iç içe geçmiş bir ruhsal arayış olarak kabul edilmiştir.[262]

Rahipler tarafından yazılan seyahatnameler bir anlamda günümüz keşişleri için de rehberlik özelliği taşıyan eserlerdir. Özellikle Şilla dönemi rahiplerinden Hyecho'nun *Beş Hint Krallığına Hac Hatıraları* adlı seyahatnamesi, Koreli Budistlerin bu anlayışını yansıtan en önemli kaynaklardan biridir. Bu seyahatnameye göre yolculuklar son derece zorlu olup, birçok keşiş geri dönememiş ve hayatlarını yolda kaybetmiştir. Bu çileli yolculuklar ise dharma uğruna verilen birer adak olarak kabul edilmiştir. Böylece hac, Kore Budizmi'nde hem fedakârlık hem de bilgelik arayışının somut bir ifadesi hâline gelmiştir.[263]

Kore'de dua, hac ve meditasyon, insanların ruhsal gelişiminde sık kullanılan yöntemlerdir. Won Budistler de kutsal yerlere giderek inançlarını tazeler ve bu ziyaretlerin hayatlarına şans ve başarı getirmesini umarlar. Onlara göre hac, ahlakı ve doğru düşünceyi geliştiren bir eğitim yoludur. Hem zihin hem beden dengesini sağlamayı amaçlamaktadır.[264] Tüm bu uygulamalar, Kore'de ruhsal gelişimin yalnızca bireysel değil, toplumsal ve evrensel bir denge arayışıyla iç içe geçmiştir. Bu yönüyle Kore, Asya dinlerinin ortak meditasyon, ahlak ve evrenle uyum ilkelerini kendine özgü biçimde sentezleyen kültürel bir zemin ortaya koyar.

Asya'da dağlar hem Budist hem geleneksel inançlarda kutsal mekânlar olarak görülmüş; ruhsal arayışın ve içsel dönüşümün simgesi hâline gelmiştir. Kore'de Budist hac yolculuğu zamanla yerel dağlara uyarlanmış, uzak kutsal yerlere yapılan yolculukların yerini Kore'nin kendi kutsal coğrafyası almıştır. Bu süreçte, mistik deneyimler ve Budist öğretiler aracılığıyla bazı dağlar kutsal varlıkların yaşadığı yerler olarak kabul edilmiş; böylece Kore, evrensel Budist anlamları yerel doğa ile bütünleştirerek kendi manevi haritasını oluşturmuştur.[265]

Kore Budist hac geleneğinde Elmas Dağları (금강산/Geumgangsan), bu geleneğin en dikkat çekici merkezlerinden biri olmuştur. Tarihsel kaynaklara göre bu dağ, Şilla döneminde kutsal ritüellerin yapıldığı başlıca mekânlardan biri olarak kabul edilmiştir. Zamanla Budist öğretilerle ilişkilendirilmiş, özellikle aydınlanma ve ruhsal arınma arayışında olanlar için özel bir anlam kazanmıştır. Budist metinlerin yorumları ve mistik anlatılar, bu dağın kutsallığını pekiştirmiş;

[262] Whitfield (ed.), *Korean Buddhist Culture*, 6-8.
[263] Buswell, "Korean Buddhist Journeys to Lands Worldly and Otherworldly", 1059.
[264] Lee Sang Min, "Mahayana Budizmi'nin Disiplin Kurallarını Savunma Yaklaşımı Üzerine -Bodhisattvabhūmi 'Gerçeklik Öğretisi Bölümünde' Hinayana Disiplin Kurallarının Kabul Gerekçesi (대승불교의 계율 옹호론에 대하여 - 菩薩地 眞實義品에 나타난 소승계 수계의 근거)", (Zen Kültürü Araştırma Enstitüsü, Doktora Tezi, 2024), 8-9.
[265] Buswell, "Korean Buddhist Journeys to Lands Worldly and Otherworldly", 1066-1069.

böylece hem halk hem keşişler için önemli bir hac noktası hâline gelmiştir. Ancak Kore'nin bölünmesi ve siyasi sınırların değişmesiyle birlikte günümüzde Kuzey Kore'de bulunan bu kutsal alan hac rotasından ayrılmıştır.[266]

Günümüzde Koreli Budist keşişler ve laik Budistler, hac ibadetini hem kurumsal programlarla hem de bireysel ziyaretlerle sürdürmektedir. En yaygın uygulama olan 108 Tapınak Hac Programı kapsamında, ayda bir belirlenen tapınaklar, özellikle üç önemli Sambo Tapınağı ziyaret edilir ve gün boyunca Üç Mücevher'e sığınma duası, sutra okumaları, 108 secde, Avalokiteśvara'ya sürekli dua ve meditasyon gibi ritüeller sabah, öğle ve akşam ayinleriyle birleştirilerek gerçekleştirilir. Böylece Kore coğrafyasına özgü bu hac, hem geleneksel ibadet hem de ruhsal arınma ve meditasyon yoluyla derin bir tefekkür pratiği olarak yaşatılmaya devam etmektedir.[267]

Bu bağlamda modern Kore'de hac hem geleneksel ibadet hem de ruhsal iyileştirici bir pratik olarak yaşatılmaktadır. Kore coğrafyasına uyarlanmış bu hac ritüeli, fiziksel ritüellerin ötesinde ruhsal arınma, meditasyon ve derin tefekkür yolculuğu biçimine dönüşmüş; varlığını bu şekilde sürdüren dinamik bir uygulama haline gelmiştir.

4.5. Yağmur Duası (기우제/kiuje)

Yağmur duası törenleri (기우제/kiuje), Kore'de kuraklık gibi olağanüstü doğa olaylarına karşı halkın başvurduğu en önemli ritüellerden biridir. Yağmur yağması için göklere dua etme eylemini ifade etmektedir.[268]

Goryeo döneminde sık yaşanan kuraklıklar, halk ve yöneticiler tarafından ahlaki bozulma ve adaletsiz yönetimin bir sonucu olarak görülmüştür. Kuraklık, bereketsizlik ve huzursuzluk olarak anlamlandırılmış, aynı zamanda Kore coğrafyasının önemli geçim kaynağı olan tarımı olumsuz anlamda etkilemiştir. Bu da devletin dini temelli çözümlere yönelmesine neden olmuştur. Bu bağlamda, yağmur duası ritüeli hem siyasi hem toplumsal hem de dini bir anlam kazanarak Konfüçyüsçü, Budist, Taoist ve Şamanist unsurların bir araya geldiği önemli bir uygulama biçimine dönüşmüştür. Ulusal sorunlarla başa çıkabilmek adına o coğrafyadaki bütün dinleri içinde barındırıyor olması aktif bir ritüel olmasını sağlamıştır. Başlangıçta devletin öncülüğünde düzenlenen törenler, daha sonraları merkezi otoritenin zayıflamasıyla azalmıştır. Buna karşın Şamanist ritüeller halk arasında güç kazanmıştır. Goryeo'nun son dönemlerinde

[266] Buswell, "Korean Buddhist Journeys to Lands Worldly and Otherworldly", 1069-1070.

[267] Jeong, *Budist Hac Yolculuğunun İyileştirici Etkisi(불교성지순례의 치유 효과)*, 40-49.

[268] "Yağmur Duası (기우제)", *NamuWiki (나무위키)* (13 Eylül 2025).

yağmur ritüellerinin sırası ve mekanları değişmiş; Budistler bu ritüeli doğrudan yağmurla ilişkilendirilen kutsal alanlarda gerçekleştirmişlerdir. Böylece Goryeo döneminde uygulanan yağmur ritüelleri, dönemin siyasal istikrarsızlıkları ve dini çalkalanmaları içinde şekillenen, doğa olayları ile kamusal refah arasındaki ilişkiyi yansıtan törenlere dönüşmüştür.[269]

Kore Budizmi'nde bu törenlerin temel metni, MS 585 yılında Çin'de çevrilen Bulut ve Yağmur Sutrası (운우경/Woon-woo Kyung) adlı sutradır. Bu metin törenin nasıl düzenleneceğini, sunak yapısını, ritüel yöneticilerinin ritüele hazırlıklarını ve tören sırasında okunacak mantraları detaylandırarak açıklamaktadır. Bu sutra, bir yandan Buda'nın ejderha krallarıyla olan diyalogları üzerinden merhamet ve beden, söz, zihin üçlüsündeki ahlaki davranışların önemini vurgularken diğer yandan törenin fiziksel düzeni, süslemeleri ve özel mantraları gibi unsurlardan bahseder. Tören yöneticilerinin, yedi günlük tövbe uygulamaları, temiz kıyafetler giymeleri ve özel beslenme düzeni gibi hazırlıkları, törenin etkinliği açısından büyük önem taşımaktadır. Tarihsel kayıtlarda, bu sutranın doğrudan kullanıldığı törenlerin sayısı sınırlı olsa da Goryeo ve Joseon dönemlerinde yağmur duaları genellikle bu metin esas alınarak ve farklı yerel uygulamalar adı altında icra edildiği de olmuştur. Böylece, Bulut ve Yağmur Sutrası Kore Budizmi'nde yağmur duası ritüellerinin temel kaynağı olmakla birlikte, dönemsel ve bölgesel farklılıklarla esnek bir şekilde uygulanmış ve toplumun değişen ihtiyaçlarına uyum sağlamıştır. Bu ritüel, Kore toplumunun doğa ile kurduğu derin bağları ve Budist inançların pratik yaşamdaki aktif etkisini gösteren önemli örnek olmuştur.[270]

Modern dönemle birlikte Kore'de yağmur duası ritüelleri işlevselliğini kısmen yitirmiştir ve daha çok kültürel bir anlam taşımaktadır. Teknolojik gelişmeler sayesinde tarım artık yağmur suyuna bağımlı olmaktan çıkmış, hatta yapay yağmur gibi çözümler mümkün hale gelmiştir. Yağmur ritüelleri ulusal düzeyde nadiren uygulanmakta, daha çok yerel ve sembolik etkinlikler olarak sürdürülmektedir. Özellikle mayıs ve haziran aylarında, muson öncesi kuraklık dönemlerinde kamu ve özel sektör tarafından kültürel mirası yaşatmak amacıyla düzenlenmektedir.[271] Tapınaklarda yapılan bu ritüel açık havada Budist bayrakları asılmakta, Bulut ve Yağmur Sutrası okunup bolluk bereket ve ülke refahı için dualar edilmektedir. Ritüelin

[269] Chae, *Goryeo Hanedanlığında Yağmur İçin Ulusal Ritüeller* (Kore Ulusal Eğitim Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2005), 1-9; Han, "Kore Budizmi'nde Yağmur Duası Üzerine Bir Araştırma (한국불교 기우제 연구)", 176-178.

[270] Han Sang Gil (한상길), "Kore Budizmi'nde Yağmur Duası Üzerine Bir Araştırma (한국불교 기우제 연구)", 173-175.

[271] "Yağmur Duası (기우제)" (13 Eylül 2025).

geleneksel anlamı değişmiş olsa da halkın katılımı ve kültürel süreklilik açısından hâlâ önem arz etmektedir.[272]

4.6. Ölüm ve Yas Ritüelleri

Ölüm, insan yaşamının kaçınılmaz ve evrensel bir gerçeğidir. Tarih boyunca insanlar, ölümle yüzleşme biçimlerinde dini inançlara yönelerek bu kaçınılmaz durumunu anlamlandırmaya çalışmışlardır. Budizm'in Kore'ye dahil olmaya başlamasından bu yana, Budist düşünce özellikle *reenkarnasyon* anlayışı aracılığıyla yaşam ve ölüm döngüsünü şekillendirmiştir. Bu anlayışa göre ölüm, yaşamın sonu değil aksine karmanın etkisiyle yeni bir doğumun başlangıcıdır. Budist ölüm ritüelleri, yalnızca ölen kişinin sonraki hayata geçişini hazırlamakla kalmaz, aynı zamanda geride kalanların yas sürecini yöneten önemli bir dini ve kültürel uygulamalar bütünü sunmaktadır. Bu ritüeller arasında ölüm öncesi hazırlık törenleri, cenaze evi uygulamaları, cenaze yakma töreni, kırk dokuz günlük anma ayinleri ve ruhu huzura kavuşturma ritüelleri yer almaktadır. Budist ölüm ritüelleri, bireylerin ölümü bilinçle karşılaması, yaşamı anlamlandırması, kendi iç dünyasına yönelmesine ve toplumda ölüm anlayışının değişmesine yardımcı olmuştur.[273]

Ölüm ritüelleri, Budist inancına göre kişinin ruhunun bir sonraki yaşamına geçişini kolaylaştırmak için düzenlenir. Kore Budizmi'nde ölüm ritüelleri *Sedarim* (시다림) ve *Dabi* (다비) ritüelleri olarak ikiye ayrılır. Ölüm öncesi ritüel olarak bilinen Sedarim, ölmek üzere olan kişinin ruhunu huzura kavuşturmak için yapılan bir ritüeldir. Bu ritüel sırasında ölmek üzere olan kişi, Budist rahipler tarafından kutsal metinlerle yönlendirilir. Aile üyeleri, kişinin yanında bulunarak meditasyon yapar. Rahipler ise, her şeyin geçici olduğunu ifade eden Musanggye/무상계 adlı kutsal metni okuyarak ruhun geçişini kolaylaştırır. Bir diğeri Hindistan kökenli olduğu bilinen Dabi, Kore Budizmi'nde cenaze yakma ritüeli olarak bilinmektedir. Dabi ritüeli, Buda'nın ölümünden sonra uygulanan geleneksel yöntemlere dayanmaktadır.[274]

---

[272] Yun Shik Hong, "Giu Do-ryang", *(Encyclopedia of Korean Culture) 한국민족문화대백과사전* (Erişim 05 Ekim 2025).

[273] Song Hyun Dong, *Kore'de Ölüm Törenleri Üzerindeki Araştırmalar* (한국의 죽음의례 연구) (Kore Araştırmaları Merkezi Üniversitesi, 2005), 1-2; Yong Ae Lee, *Kore Budist Ölüm Ritüellerinin Uygulama Biçimleri ve Budist Resim Sanatı (한국불교 재의식의 설행양상과 불화)* (Seoul: Dongguk Üniversitesi, Doktora Tezi, 2018), 6-9.

[274] Jae Bung Park, *Budizm'deki Ölüm Ritüelleri ve Cenaze Törenleri Üzerine Araştırma (불교의 임종의례 및 시다림 연구)* (Dongguk Üniversitesi, 2019), 1-2.

Buda'nın ölümünden sonra bedeninin yakılması ve ardından *sarira/사리* olarak isimlendirilen kutsal kalıntıların toplanması uygulaması Kore Budist geleneklerinde de benzer şekilde benimsenmiştir. Bu gelenek Çin aracılığıyla Kore'ye ulaşmış ve burada bedenin yakılma ritüeli Dabi-jakbeop (다비작법) adı verilen özgün bir forma dönüşmüştür. Başlangıçta yalnızca yüksek dereceli keşişler için uygulanan bu ritüel zamanla, ahlaki ve dini erdemlere sahip sıradan Budistler için de uygun görülmeye başlanmıştır. [275]

Bu kapsamda beden yakma ritüeli belirli aşamalarla gerçekleştirilmektedir. Ritüelin hazırlık aşamasında vefat eden kişinin bedeni temizlenir ve geleneksel kıyafetler giydirilir. Beden, bir tabuta yerleştirilir ve uygun bir alan belirlenir. Bu alan genellikle manastır yakınları veya kutsal kabul edilen alanlardır. Tören bir Başkeşiş tarafından yönetilir. Başta *Lotus* ve *Amitabha Sutraları* olmak üzere birtakım Budist sutraları okunur. Keşişler ve aile bireyleri meditasyon yapar ve ölenin daha iyi bir doğuma kavuşması için dua eder. Törenin sonuna gelindiğinde ise beden yakılır. Tüm bu aşamalardan sonra kalıntıların toplanması işlemine geçilir. Bu işleme göre ilk olarak kemikler dikkatle toplanır. Bu kemikler arasında oluşan renkli, kristalimsi kalıntılar daha önce de bahsi geçen sarira kavramı ile açıklanmaktadır. Bunların yoğunluğu, merhumun ruhsal seviyesini ve erdemini gösterdiğine inanılmaktadır. Tüm işlemler bittikten sonra sariralar genellikle özel kaplarda saklanmak üzere muhafaza edilmektedir.[276]

Dabi-jakbeop sadece bir cenaze töreni değil, aynı zamanda ruhani bir geçiş ritüelidir. Budist inanışa göre bu ritüel, kişinin samsara döngüsünden kurtulmasına yardımcı olmakta ve daha iyi bir sonraki yaşam olasılığına kapı açmaktadır. Ayrıca yaşayanlara ölümün de hayatın bir parçası olduğunu, hayatın geçiciliğini hatırlatarak doğum-ölüm döngüsünden kurtulma arzusu ve Nirvana'ya ulaşma noktasında derin tefekkür yetisi kazandırmaktadır. Bu anlamda eğitici bir süreç olduğunu ifade etmek mümkündür. Bununla beraber tören, Budist inançlarının birleşimini temsil etmekte ve Buda'nın tüm öğretilerinin son noktası olarak kabul edilmektedir. Toprağın da kirletilmemesini öngörerek yapılan beden yakma töreni, toplumda zamanla anlamlı ve saygın bir bakış açısı sunmuştur.[277]

---

[275] Park, *Budizm'deki Ölüm Ritüelleri ve Cenaze Törenleri Üzerine Araştırma (불교의 임종의례 및 시다림 연구)*, 3-4.

[276] Park, *Budizm'deki Ölüm Ritüelleri ve Cenaze Törenleri Üzerine Araştırma (불교의 임종의례 및 시다림 연구)*, 5-6; İn Mook Kim, *한국불교 다비와 49재의 문화콘텐츠화 연구 (Kore Budizmi'nde Ceset Yakma Ritüeli (Da-bi) ve 49 Gün Töreni'nin Kültürel İçerik Olarak Dönüştürülmesi Üzerine Bir Araştırma)* (Doğu Asya Kültürleri Yüksekokulu), 5-6.

[277] Song Hyun Dong, *Kore'de Ölüm Törenleri Üzerindeki Araştırmalar (한국의 죽음의례 연구)*, 12-13.

Özellikle ani kayıplarda bu ritüeller, ölenin yakınlarının yas sürecinde psikolojik destek sağlamaktadır. Yas süreci genellikle kısa sürse de gerçek iyileşme topluluk desteğiyle gerçekleşir ve aylarca sürebilmektedir. Kore Budizmi'ne özgü 49 Gün Töreni (칠칠재/çilçiljae) ölen kişinin yeni hayatına geçişini kolaylaştırmak ve geride kalanlara ruhsal destek sunmak için yapılmaktadır.[278]

Bu zaman aralığı, Budist nedensellik ve karma anlayışına dayanır. Ölen kişinin ruhu, geçmişteki karmalarına göre yeni bir yaşam için uygun koşulları bulana kadar belirli bir süreye ihtiyaç duyar. Yedi günlük süre, eski Hindistan'da döngüsel değişimin simgesi olarak görülmüş ve Budizm'de tam dönüşümü anlatmak için sıkça kullanılmıştır. Böylece, değişimin yedi gün sonra başladığı ve reenkarnasyonun nihai olarak 49. gün, yani yedinci haftada tamamlandığı düşüncesi ortaya çıkmıştır.[279]

Bahsi geçen kırk dokuz günlük süre, *Abhidharma Mahāvibhāṣā Śāstra* ve *Yogācārabhūmi-śāstra* gibi erken dönem Mahayana kaynaklarında araftaki varlığın yeniden doğum süreciyle ilişkilendirilmiş ve yedi kez yedi gün kavramıyla temellendirilmiştir. Mahayana Budizmi'nde ölüm ile yeniden doğum arasındaki geçiş evresi olan araftaki varlığı bilgisine dayalı olarak gelişen ve ölünün sonraki yaşamda daha iyi bir kadere ulaşmasını amaçlamaktadır. Ölümden sonra her yedi günde bir düzenlenen yedi ritüelin toplam süresi kırk dokuz günü kapsar. 49 Gün Töreni hem süresi hem de sembolik gücüyle çağdaş Kore cenaze kültüründe önemini koruyan bir uygulama olmuştur.[280]

49 Gün Töreninde her hafta aile bireyleri ve rahipler manastırda ya da evde bir araya gelerek ölenin ruhunu sembolik yiyeceklerle karşılar, ardından ruhun arınmasını simgeleyen kâğıttan kıyafetler yakılır. Törenin devamında Buda ve bodhisattvalara sunular sunularak ruhun güvenli bir biçimde yeni bir yaşama geçmesi için dualar edilir. Rahipler bu süreçte hem ölenin hem de yaşayanların huzuru için dua eder. Ritüelin sonunda, kullanılan eşyalar yakılarak ruh simgesel olarak uğurlanır; ardından katılımcılar birlikte yemek paylaşarak ölüyü anar ve yaslarını topluca yaşar. Yedi hafta boyunca süren bu tören, kırk dokuzuncu günde yapılan en kapsamlı ayinle son bulur. Böylece ölenin ruhunun acılardan kurtulduğuna ve dünyadan tamamen ayrıldığına inanılır. Törende kullanılan her nesne derin bir sembolik anlam taşır: kağıt elbiseler ruhun maddi bağlardan kurtuluşunu, su ve tütsü arınmayı, lamba ve çiçekler ise bilgelik ve hayatın

[278] Hyungong Moon - Brian D. Somers, "The Contents and Functions of the 49-Day Funeral Rites in Modern Korean Buddhism", *Religions* 14/12 (Aralık 2023), 2.

[279] "Kırk Dokuz Gün Töreni (사십구재)", *NamuWiki (나무위키)* (18 Temmuz 2025).

[280] Moon - Somers, "The Contents and Functions of the 49-Day Funeral Rites in Modern Korean Buddhism", 2-6.

geçiciliğini temsil eder. Bu nesnelerin yakılması veya sunulması, ölünün geçmiş yaşamla olan bağlarının çözülmesini simgeler. Tören boyunca rahipler ezgisel ilahiler söyler; bu ilahiler hem Budaların huzuruna bir çağrı hem de katılımcılar için duygusal bir teselli niteliğindedir.[281]

Kore Budizmi'nde ölüm ritüelleri, ölenin ruhuna yardım eder ve yas sürecini destekler. Sedarim, ölüm öncesi huzuru sağlar, bedeni ve ruhu rahatlatmayı amaçlar. Dabi ise bedenin yakılmasıyla doğaya saygıyı ifade eder ve ruhun yeniden doğuşuna yardımcı olur. 49 Gün Töreni ise, kırk dokuz gün boyunca tekrarlanan ritüellerle ruhun arınmasına ve dünyadan ayrılıp yeni hayatına geçişine destek olur. Tüm bu uygulamalar hem merhumun ruhani yolculuğunu kolaylaştırır hem de geride kalanlara manevi güç vermeyi amaçlar. Böylece ölüm, Kore Budizmi'nde bir son değil, yeni bir başlangıçtır.

[281] Yong Jae Jeong, *49 Gün Töreninin Yas Sürecine Etkisi Üzerine Bir Araştırma -Koreceleştirme ve Yas Süreci Odaklı- (49재의 애도효과에 관한 연구 -한글화와 애도과정을 중심으로-)* (Seoul: Dongguk Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2021), 9-11; Lee, *Kore Budist Ölüm Ritüellerinin Uygulama Biçimleri ve Budist Resim Sanatı (한국불교 재의식의 설행양상과 불화)*, 9-12.

5. SONUÇ

Kore Budizmi, Hindistan'dan Çin ve Orta Asya üzerinden Kore'ye ulaşarak yerel kültürel unsurlarla bütünleşmiş ve kendine özgü bir kimlik kazanmıştır. Budizm'in evrensel ve uzlaşmacı yapısı sayesinde Mahayana öğretileri Kore'de başlangıçtan itibaren yerli dini geleneklerle uyum içinde kabul görmüş; Konfüçyanizm, Şamanizm ve yerel inanç ve ritüellerle etkileşime girerek özgün bir sentez oluşturmuştur. Bu sentez, Kore Budizmi'nin ideolojik ve kültürel temelini şekillendirmiş; Şilla Krallığı'ndan günümüz Güney Kore'sine kadar uzanan dinî ve kurumsal dönüşümleri yönlendirmiştir.

Antik Kore'nin yerli dinlerinden biri olan Şamanizm'de doğa ruhlarına ve animistik sembollere olan inançlar, Kore'nin dini ritüellerinin zeminini oluşturmuştur. Bu da Kore'nin coğrafi kimliği ve kültürel yapısı ile Budizm arasında derin bir bağ kurmuştur. Böylece Kore Budizmi, Çin ve Hint Budizmi'nden farklılaşarak hem yerel hem evrensel unsurlarla etkileşime giren, toplumsal ve siyasi gelişmeleri derinden etkileyen özgün bir inanç sistemi haline gelmiştir.

Aynı zamanda Kore Budizmi, yalnızca felsefi öğretilerle sınırlı kalmayıp, devlet yönetimi, sanatsal üretimler ve toplumsal kimlik oluşumunda belirleyici bir rol oynamıştır. Hanedanlıklarla paralel gelişen Budizm, zamanla devlet temelli bir inanç haline gelmiş; erken dönem kralları Budist tapınaklar inşa ederek Budizmi hem dini hem de siyasi bir araç olarak desteklemiştir. Bu dönemde Budist din adamları da devlete destek vermiş, bunu bir vatandaşlık görevi olarak görmüşlerdir. Bu karşılıklı etkileşim, Budizm'in halk nezdinde benimsenmesini kolaylaştırmıştır.

Başlangıçta yöneticiler ve aristokrat aileler tarafından benimsenen Mahayana Budizmi, zamanla halkın da ilgisini çekmiş; böylece Budizm, toplumun her kesiminden ilgi gören makul bir inanç sistemi olmuştur. Zira tarihte de Buda, Hindistan'daki sosyal sınıflandırmaya dayalı kast sistemini reddetmiş ve tüm insanların ruhsal gelişim açısından eşit olduğunu savunmuştur. Bu açıdan baktığımızda Budizm'in bütüncül ve kapsayıcı bakış açısı korunmuştur.

Budizm, Kore'de resmi devlet dini olarak kabul görmüş; Ulusal Budizm anlayışını geliştirerek Budist rahiplerin toplu ritüellerle devleti desteklediği, sosyal hayattan kopmadan halkla bütünleştiği bir yapı oluşturmuştur. Erken dönemde, Çin merkezli Mahayana öğretilerinin etkisiyle şekillenmesi, Kore'nin hem dini hem de siyasi açıdan Çin'in etkisi altında kalmasına neden olmuştur. Zaman zaman Çinli güçlü krallıkların müdahalesine maruz kalan Kore, siyasi çalkantılar sonrasında bu baskılardan sıyrılarak kendi otantik Budist yorumunu ortaya

koymuştur. Bu özgün yorum, Kore Budizmi'nin hem ritüel hem de kurumsal yapısını belirlemiştir.

Budist rahipler yalnızca ulusal ritüellerle sınırlı kalmayıp, yakın bölgelere misyonerlik faaliyetlerinde bulunmuş ve ulaştıkları yerlerde halkı aydınlanmaya davet etmişlerdir. Bu davet, kınayıcı ya da yadırgayıcı bir üslup yerine, halkın ihtiyaçlarına duyarlı, kapsayıcı ve zamanla modern yaşamla uyumlu bir yaklaşımla gerçekleştirilmiştir. Böylece Budizm, münzevi bir inanç olmaktan çıkarak toplumsal hayatın içinde; bireysel gelişime, ruhani huzura katkı sunmayı hedefleyen, hayatla başa çıkabilme noktasında tavsiyeler veren bir din anlayışı vaat etmektedir.

Kore Budizmi'nin inanç ve ritüel dünyası sığ bir teolojik anlayışla değil, aynı zamanda sosyolojik, tarihsel ve kültürel bağlamlarda da ele alınmalıdır. Ritüeller, sadece şekilsel bir ibadet değil, aynı zamanda kimlik inşası, hafıza aktarımı ve toplumsal aidiyetin bir aracı olarak değerlendirilmelidir; yaşlılık ve ölümün kaçınılmaz gerçekliği karşısında bireyin ruhsal gelişime katkı sağlaması, geçici arzuların yerine bilgeliği hedeflemesi öğütlenmiştir. Aynı zamanda sanatta ve mimaride de ilham kaynağı olmuştur. Dünyanın en eski ahşap baskısı olan Korece Budist Tripitaka'nın oluşturulması, Koreli Budistlerin matbaa teknolojisine yaptığı katkının somut bir örneği olması ile Budist bilgi üretimine de katkısını göstermektedir.

Her ne kadar Kore Budizmi zaman zaman devlet desteğinden yoksun kalmış ve hükümetin sistematik baskılarına maruz kalmış olsa da yaklaşık bin yıldır süregelen Budist uygulamalar tamamen yok edilememiştir. Bu direnç, Budizm'in Kore yarımadasındaki etkisinin derinliğini ve toplumsal köklerini ortaya koymaktadır.

Din görevlileri ve keşişlerin öncülüğünde reformlarla yeniden canlanmasına rağmen Günümüzde Kore Budizmi, geleneksel bir din imajına sahip olmakla birlikte toplumsal ritüeller aracılığıyla Kore vatandaşlarını bir araya getiren, saygı gören ve değişen koşullara uyum sağlayan bir inanç sistemi olarak varlığını sürdürmektedir. Zaman zaman olumsuz devlet politikalarıyla örselenmiş olsa da Kore toplumundaki derinliği neticesinde önemini tam anlamıyla kaybetmemiştir. Bugün Kore Budizmi hem süregelen köklü ritüelleri hem de toplumsal katılımıyla ayakta duran bir gelenek olarak varlığını sürdürmektedir.

KAYNAKLAR

Anselm K. Min (ed.). *Korean Religions in Relation: Buddhism, Confucianism, Christianity*. Albany: State University of New York Press, 2016.

Aytop, Nurefşan Nur. *Modern Kore'deki Yeni Dini Hareketlerden Won Budizmi ve Cheondogyo*. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2019.

Best, Jonathan W. "Buddhism and Polity in Early Sixth-Century Paekche". *Korean Studies* 26/2 (2002), 165-215.

Buswell, Robert E. "Korean Buddhist Journeys to Lands Worldly and Otherworldly". *The Journal of Asian Studies* 68/4 (2009), 1055-1075.

Buswell, Robert E. *The Zen Monastic Experience: Buddhist Practice in Contemporary Korea*. Princeton (N. J.), 1993.

Buswell, Robert E. "Thinking about 'Korean Buddhism': A Continental Perspective". *Journal of Korean Religions* 1/1/2 (2010), 43-55.

Bülent Şahin Erdeğer. *Bilinmeyen Peygamberler*. İstanbul: Timaş Yayınları, 2025.

Cawley, Kevin N. "East Asian Buddhism and Korea's Transnational Interactions and Influences". *Religions* 14/10 (Ekim 2023), 1291.

Chae, Mi Hee. *Goryeo Hanedanlığında Yağmur İçin Ulusal Ritüeller*. Kore Ulusal Eğitim Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2005.

Chen Lai. "Historical and Cultural Features of Confucianism in East Asia from Confucianisms for a Changing World Cultural Order". *Confucianisms for a Changing World Cultural Order*, 2018.

Cho Eun Su (ed.). *Korean Buddhist Nuns and Laywomen: Hidden Histories, Enduring Vitality*. Albany: State University of New York Press, 2011.

Cho, Insoo vd. *Treasures from Korea: Arts and Culture of the Joseon Dynasty, 1392-1910*. ed. Hyunsoo Woo. Philadelphia : Los Angeles : Houston : Seoul : New Haven: Philadelphia Museum of Art, 2014.

Choi, Kyu Tae. *Saf Toprak İnancında Ortaya Çıkan Ahiret Anlayışı Üzerine Bir Araştırma (淨土信仰에 나타난 來世觀 硏究)*. Dongguk Üniversitesi, 2012.

Clifton, James. Review of *Review of Art of the Korean Renaissance, 1400-1600*, sad. Soyoung Lee vd. sad. Soyoung Lee vd. *The Sixteenth Century Journal* 43/1 (2012), 306-308.

Conze, Edward, Ömer Cemal Güngören. *Kısa budizm tarihi*. İstanbul: Yol Yayıncılık, 2005.

Dae Hyun Kim (김 대 현). *Kore Hristiyanlığındaki "Bereket" Kavramına Dair Etik Bir İnceleme (한국 기독교의 '복' 개념에 대한 윤리적 고찰)*. Seoul: Presbiteryen Teoloji Üniversitesi Lisansüstü Okulu, Yüksek Lisans Tezi, 2004.

Doh Yurng Suhnim (ed.). *Guide to Korean Buddhist Temples*. Seoul: Jogye Order Publishing, 1995.

Erengil, Cengiz. *Budizm*. İnsan Yayınları, 2004.

Faure, Bernard. "From Bodhidharma to Daruma: The Hidden Life of a Zen Patriarch". *Japan Review* 23 (2011), 45-71.

Foulk, T. Griffith. *The Zen Monastic Experience: Buddhist Practice in Contemporary Korea*, 1994.

Gou vd. "Great doubt, great enlightenment : The Tradition and Practice of Ganhwa Seon in Korean Buddhism", Seoul: Jogye Order Publications, 2014.

Grayson, James Huntley. "Religious Syncretism in the Shilla Period: The Relationship between Esoteric Buddhism and Korean Primeval Religion". *Asian Folklore Studies* 43/2 (1984), 185-198.

Han Sang Gil (한상길). "Kore Budizmi'nde Yağmur Duası Üzerine Bir Araştırma (한국불교 기우제 연구)" 89 (2020), 171-203.

Hasan, K. Sarwar. "Korea". *Pakistan Horizon* 3/3 (1950), 148-159.

Hirakawa, Akira vd. *A History of Indian Buddhism: From Śākyamuni to Early Mahāyāna*. Honolulu: Univ. of Hawaii Pr, 4th pr., 1997.

Historians, The Organization of Korean. *Everyday Life in Joseon-Era Korea: Economy and Society*. ed. Michael D. Shin. Leiden ; Boston: Brill Academic Pub, Illustrated edition., 2014.

Hong, Yeo Cho. *Budist İbadeti ile Katolik Ayini Arasındaki Karşılaştırmalı İnceleme (불교 예불과 가톨릭 미사의 비교 연구)*. Dongguk Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2018.

Hong, Yun Shik. "Giu Do-ryang". *(Encyclopedia of Korean Culture) 한국민족문화대백과사전*. Erişim 05 Ekim 2025. https://encykorea.aks.ac.kr/Article/E0008359

Huang Rongda. *韓國佛教의 薦度儀禮의 研究 (Kore Budizmi'ndeki Ölen Ruhları Anma Ritüelleri Üzerine Bir Araştırma)*. Dongguk Üniversitesi, 2004.

Hwang, Gap Soo. *한국불교 관욕의식(灌浴儀式) 연구 (Kore Budist Yıkanma Ritüeli Üzerine Araştırma)*. Dongguk Üniversitesi, Doktora Tezi, 2021.

Hwang, Kyung Moon. *Past Forward: Essays in Korean History*. London: Anthem Press, 2019.

Hyondo, Park vd. *Islam and Its Challenges in Contemporary Korea*. Globalization and the Ties that Bind: Asan Institute for Policy Studies, 2015.

Introvigne, Massimo. “The Flourishing of New Religions in Korea”. *Nova Religio: The Journal of Alternative and Emergent Religions* 25/1 (2021), 5-13.

Jeong, Bun Nam. *Budist Hac Yolculuğunun İyileştirici Etkisi(불교성지순례의 치유 효과)*. Dongguk Üniversitesi, 2018.

Jeong, Seok Kyung. *Kore Modern Dönemi Budist Reform Düşüncesi Üzerine Bir Araştırma (韓國 近代 佛教 改革思想 研究)*. Gyeongbuk, Güney Kore: Weideok Üniversitesi, 2012.

Jeong, Yong Jae. *49 Gün Töreninin Yas Sürecine Etkisi Üzerine Bir Araştırma -Koreceleştirme ve Yas Süreci Odaklı- (49재의 애도효과에 관한 연구 -한글화와 애도과정을 중심으로-)*. Seoul: Dongguk Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2021.

Jo Kyung Cheol (조경철). *Baekje Budizm Tarihi’nin Gelişimi ve Siyasi Değişimler (百濟佛教史의 展開와 政治變動)*. Seongnam: Kore Ruhsal Kültür Araştırma Enstitüsü, Doktora Tezi, 2005.

Jr, Robert E. Buswell. *Korean Buddhist Nuns and Laywomen: Hidden Histories, Enduring Vitality*. ed. Eunsu Cho. Albany: State University of New York Press, Illustrated edition., 2011.

Kang, Bong W. “Large-Scale Reservoir Construction and Political Centralization: A Case Study from Ancient Korea”. *Journal of Anthropological Research* 62/2 (2006), 193-216.

Karataş, Hüsamettin. “Sakyamuni Buda’nın Tarihsel Kişiliği Ve Öğretisinin Yeni Bir Din Haline Geliş Süreci”. *Dini Araştırmalar* 16/42 (17-06-2013) (17 Haziran 2013), 129-142.

Keir, R. Malcolm. “Modern Korea”. *Bulletin of the American Geographical Society* 46/10 (1914), 756-769.

Kim, Andrew Eungi. “Characteristics of Religious Life in South Korea: A Sociological Survey”. *Review of Religious Research* 43/4 (2002), 291-310.

Kim, Bokin. “Sot’aesan and the Reformation of Korean Buddhism”. *Korean Studies* 19 (1995), 51-61.

Kim, Chongsuh. “The Concept of ‘Korean Religion’ and Religious Studies in Korea”. *Journal of Korean Religions* 1/1-2 (Eylül 2010), 23-41.

Kim, Eung Hwa. *대한불교조계종불교복지사업과 한국의사회복지서비스정책과의연계성고찰 (Kore Budist Cemaati ve Güney Kore Sosyal Hizmet Politikasının Bağlantısı Üzerine İnceleme)*. Dongguk Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2009.

Kim, Hwansoo Ilmee. *Empire of the Dharma: Korean and Japanese Buddhism*. Cambridge, Massachusetts London: Harvard University Asia Center, Harvard University Press, 2013.

Kim, İn Mook. *한국불교 다비와 49재의 문화콘텐츠화 연구 (Kore Budizmi'nde Ceset Yakma Ritüeli (Da-bi) ve 49 Gün Töreni'nin Kültürel İçerik Olarak Dönüştürülmesi Üzerine Bir Araştırma)*. Doğu Asya Kültürleri Yüksekokulu, Doktora Tezi, 2023.

Kim, Jongmyung. "The State and Eminent Monks in Medieval Korea". *Fudan Journal of the Humanities and Social Sciences* 7/4 (01 Aralık 2014), 653-672.

Kim, Jongmyung - Chongmyŏng, Kim. "Kings and Buddhism in Medieval Korea". *Korean Studies* 41 (2017), 128-151.

Kim, Kyung Rae vd. "Some Contemporary Dilemmas of Korean Buddhism: A Critical Review of the Jogye Order's 2018 Periodic Report". *Religions* 10/4 (2019).

Kim, Sung Hae. "Kore'de Avalokiteśvara İnancı: Geçmiş ve Günümüze (현대 한국불교의 觀音信行에 관한 연구)". *Sogang University* 12/2 (ts.).

Köroğlu Türközü, Hatice - Saraçoğlu, Sümeyra. "Kore Budizm Geleneğinin Kurucusu Jinul'un Hayatı ve Felsefi Kişiliği". *Temaşa Erciyes Üniversitesi Felsefe Bölümü Dergisi* 19 (14 Haziran 2023), 99-124.

Kwon, Jae In. *Kore Laik Budizmi'nin Teorisi ve Pratiği (한국재가불교의 이론과 실천)*. Dongui Üniversitesi, Doktora Tezi, 2021.

Kwon, Seong Hee. *Buddhist Hikayelerinde Canlıların Serbest Bırakılması ve Bodhisattva Uygulamaları Üzerine Bir Çalışma (불교설화에 나타난 생명살림과 보살도 실천 연구)*. Doğu Kültür Yüksek Lisans Üniversitesi, 2018.

Kyoung Joon Park (박 경 준). "Kore'de Budist Ekoloji Araştırmalarının Eğilimleri (한국의 불교생태학 연구 동향)". *Bulkwang Araştırma Enstitüsü, Seul Ulusal Üniversitesi Felsefî Düşünce Araştırma Merkezi* 152-174 (2011).

Lee Eun Soo (이 은 수). *Kore'nin Ulusal Savunma Budizmi'nin Niteliği Üzerine Araştırma (한국 호국불교의 성격 연구)*. Seoul: Dongguk Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2012.

Lee Hee Soo (이희수). "Early Korea-Arabic maritime relations - Silk Roads Programme". Erişim 18 Ekim 2025. https://en.unesco.org/silkroad/knowledge-bank/early-korea-arabic-maritime-relations

Lee, Hyo Won. *Kore'de Avalokiteśvara İnancı Üzerine Bir Çalışma (한국의 관음신앙 연구)*. Kore Araştırmaları Lisansüstü Okulu, 2009.

Lee, Jong Seop. “Kore Budizmi'nde Avalokitesvara İnancının Oluşumunun Özel Özelliklerinin İncelenmesi (한국불교에서 관세음신앙 성립의 특수성 고찰)”. *Journal of Buddhist Studies* 30/0, 191-212.

Lee, Jung Young. “Concerning the Origin and Formation of Korean Shamanism”. *Numen* 20/2 (1973), 135-159.

Lee, Kidong. “The Indigenous Religions of Silla: Their Diversity and Durability”. *Korean Studies* 28 (2004), 49-74.

Lee Sang Min. “Mahayana Budizmi'nin Disiplin Kurallarını Savunma Yaklaşımı Üzerine - Bodhisattvabhūmi ‘Gerçeklik Öğretisi Bölümünde’ Hinayana Disiplin Kurallarının Kabul Gerekçesi (대승불교의 계율 옹호론에 대하여 - 菩薩地 眞實義品에 나타난 소승계 수계의 근거)”. Seoul: Zen Kültürü Araştırma Enstitüsü, Doktora Tezi 2024.

Lee, Yong Ae. *Kore Budist Ölüm Ritüellerinin Uygulama Biçimleri ve Budist Resim Sanatı (한국불교 재의식의 설행양상과 불화)*. Seoul: Dongguk Üniversitesi, Doktora Tezi, 2018.

Magargle, Ayça. *Kore’de Milliyetçilik, Din ve Ekonomik Büyüme*. Bursa: Bursa Teknik Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2019.

Masao, Abe. “Zen and Buddhism”. *The Eastern Buddhist* 26/1 (1993), 26-49.

Matray, James Irving. *Korea Divided: The 38th Parallel and the Demilitarized Zone*. New York: Infobase Publishing, 2004.

McBride, Richard D. “King Chinhŭng Institutes State-Protection Buddhist Rituals”. *Buddhist Statecraft in East Asia*. ed. Stephanie Balkwill - James A. Benn. 48-65. Brill, 2022.

McBride, Richard D. “The Complex Origins of the Vinaya in Korean Buddhism”. *The Eastern Buddhist* 45/1 & 2 (2014), 151-178.

Mccune, Shannon. “Geographic Regions in Korea”. *Geographical Review* 39/4 (1949), 658-660.

McKILLOP, Beth. “A Korean Buddhist Illuminated Manuscript”. *The British Library Journal* 24/1 (1998), 158-167.

Molloy, Michael. *Experiencing the World’s Religions: Tradition, Challenge, and Change*. New York: McGraw-Hill Higher Education, 5th ed., 2010.

Moon, Hyungong - Somers, Brian D. “The Contents and Functions of the 49-Day Funeral Rites in Modern Korean Buddhism”. *Religions* 14/12 (Aralık 2023), 1482.

Moon, Jin Yeol (Daekwang). *Budizm ve Halk İnançları Üzerine Bir İnceleme -Kore Budizmi Merkezinde- (佛敎와民俗信仰에 관한 考察 -韓國佛敎를 중심으로-)*. Seoul: Dongguk Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2007.

Noh, Tae Don. “A Study of Koguryŏ Relations Recorded in the Silla Annals of the ‘Samguk Sagi’”. *Korean Studies* 28 (2004), 105-128.

Park, Jae Bung. *Budizm’deki Ölüm Ritüelleri ve Cenaze Törenleri Üzerine Araştırma (불교의 임종의례 및 시다림 연구)*. Dongguk Üniversitesi, 2019.

Park, Jin Y. (ed.). *Makers of Modern Korean Buddhism*. Albany, N.Y: State University of New York Press, 2010.

Park, Jin Y. “Won Buddhism, Christianity, and Interreligious Dialogue”. *Journal of Korean Religions* 5/1 (2014), 109-131.

Park, Seong Su. *Modern Kore Budist Rahipliğinin Geliştirilmesi Üzerine Bir Çalışma (現代 韓國佛教 僧伽教育體系의 改善方案 硏究)*. Seoul: Dongguk Üniversitesi, 1998.

Pye, Michael. “Won Buddhism as a Korean New Religion”. *Numen* 49/2 (2002), 113-141.

Ranallo-Higgins, Frederick Michael. *Redacting Buddha: Sacred Scripture and Religious Identity in the Korean New Religious Movement of Wŏn Buddhism*. UCLA, 2019.

Rhi, Juhyung. “The Birth of the Buddha”. https://www.academia.edu/7976008/The_Birth_of_the_Buddha_in_Korean_Buddhism_Infant_Buddha_Images_and_the_Ritual_Bathing_In_The_Birth_of_the_Buddha_ed_Max_Deeg_Lumbini_Lumbini_International_Research_Institute_2010

Sang Yee Cheon - Kevin Kim, “Teaching Korean Culture with Advertisements: Change and Persistence in Family Values and Gender Roles”, *The Korean Language in America* 15 (2010): 1-22.

Saraçoğlu, Sümeyra. *Jinul ve İbn-i Arabi’nin Varlık ve Zihin Anlayışlarının Üzerinden 12. Yüzyıl Kore Budizm Felsefesi ile İslam Felsefesinin Karşılaştırılması*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2023.

Seth, Michael J. *Kısa Kore Tarihi*. çev. Ali Nalbant. Say Yayınları, 2023.

Shirai, Yoko Hsueh. “The Amitābha ‘Senbutsu’ Unearthed in Japan: Close Interactions with Unified Silla Korea in the Late Seventh Century”. *Artibus Asiae* 74/1 (2014), 163-190.

Shultz, Edward J. “Korean History: An Introduction”. *Manoa* 14/2 (2002), 12-15.

Song Hyun Dong. *Kore’de Ölüm Törenleri Üzerindeki Araştırmalar (한국의 죽음의례 연구)*. Kore Araştırmaları Merkezi Üniversitesi, 2005.

Starr, Frederick. “Korean Buddhism”. *The Journal of Race Development* 9/1 (1918), 71-84.

Suzuki, Daisetz Teitaro. “The Development of Mahayana Buddhism”. *The Monist* 24/4 (1914), 565-581.

Traer, Robert. “Faith in the Buddhist Tradition”. *Buddhist-Christian Studies* 11 (1991), 85-120.

Türközü, S. göksel - Kopar, Ahmet. “Günümüz Kore’sinde Budizm’in Etkileri”. *Temaşa Erciyes Üniversitesi Felsefe Bölümü Dergisi* 16 (2021), 65-77.

Vermeersch, Sem. “Buddhism in Korean History”. *The Wiley Blackwell Companion to East and Inner Asian Buddhism*. 63-83. John Wiley & Sons, Ltd, 2014.

Welter, Albert; Steven Heine; Jin Y. Park (ed.). *Approaches to Chan, Sŏn, and Zen Studies: Chinese Chan Buddhism and Its Spread throughout East Asia*. Albany, State University of New York Press., 2022.

Whitfield, Roderick (ed.). *Korean Buddhist Culture: Accounts of a Pilgrimage, Monuments, and Eminent Monks*. Çeviren Matty Wegehaupt, Michael Finch ve Sem Vermeersch. *Collected Works of Korean Buddhism*, c. 10. Seoul: Compilation Committee of Korean Buddhist Thought, Jogye Order of Korean Buddhism, 2012.

Yang, Key P., ve Gregory Henderson. “An Outline History of Korean Confucianism.” *The Journal of Asian Studies* 18/1 (1958): 81–101.

Yi, Hong Bae, Taehan Pulgyo Chogyejong. *What Is Korean Buddhism?* Seoul, Korea: Korean Buddhist Chogye Order, 2004.

Yoo, Yong Jae. *한국 연등회의 역사적 전개와 성격 변화에 관한 연구: 의례화를 중심으로 (Kore Lotus Feneri Festivalinin Tarihsel Gelişimi ve Niteliğindeki Değişim Üzerine Bir İnceleme: Ritüelleşme Süreci Merkezinde)*. Han Shin Üniversitesi, 2022.

Zolla, Elemire. “Korean Shamanism”. *RES: Anthropology and Aesthetics* 9 (1985), 101-113.

“A Buddhist Christmas: The Buddha’s Birthday Festival in Colonial Korea (1928-1945)”, Erişim 28 Mart 2025

Britannica. “Budizm - Kore, Japon, Gelenekler”. 09 Ekim 2025. Erişim 15 Ekim 2025. https://www.britannica.com/topic/Buddhism/Korea-and-Japan

NamuWiki (나무위키). “Kırk Dokuz Gün Töreni (사십구재)”. 18 Temmuz 2025. Erişim 05 Ekim 2025. https://namu.wiki/w/%EC%82%AC%EC%8B%AD%EA%B5%AC%EC%9E%AC

NamuWiki (나무위키). “Lotus Feneri Festivali (연등회)”. Erişim 20 Eylül 2025. https://namu.wiki/w/%EC%97%B0%EB%93%B1%ED%9A%8C

“On Emir (Budizm) - 십계 (불교)”. 14 Ekim 2025. https://ko.wikipedia.org/wiki/%EC%8B%AD%EA%B3%84_%28%EB%B6%88%EA%B5%90%29

NamuWiki (나무위키). “Sekiz Yemin Festivali (팔관회)”. Erişim 19 Eylül 2025. https://namu.wiki/w/%ED%8C%94%EA%B4%80%ED%9A%8C

NamuWiki (나무위키). “Yağmur Duası (기우제)”. 13 Eylül 2025. Erişim 05 Ekim 2025. https://namu.wiki/w/%EA%B8%B0%EC%9A%B0%EC%A0%9C

EKLER

RESİM 1: Choeonan şehrindeki Gakwonsa Tapınağı.

RESİM 2: Gakwonsa Tapınağı'nın giriş bölümünden bir görüntü.

RESİM 3: Gakwonsa Tapınağı'nın bahçesinden bir görüntü: Buda heykeli.

RESİM 4: Buda heykelinin etrafında dua ederek dönen Koreli Budistler.

RESİM 5: Gakwonsa Tapınağı'nın fenerli avlusundan bir görüntü.

RESİM 6: Gakwonsa Tapınağı'nın bahçesinde yer alan Budist keşiş heykelleri.

RESİM 7: Gakwonsa Tapınağı'nda ibadet edilen bölümünden bir görüntü.

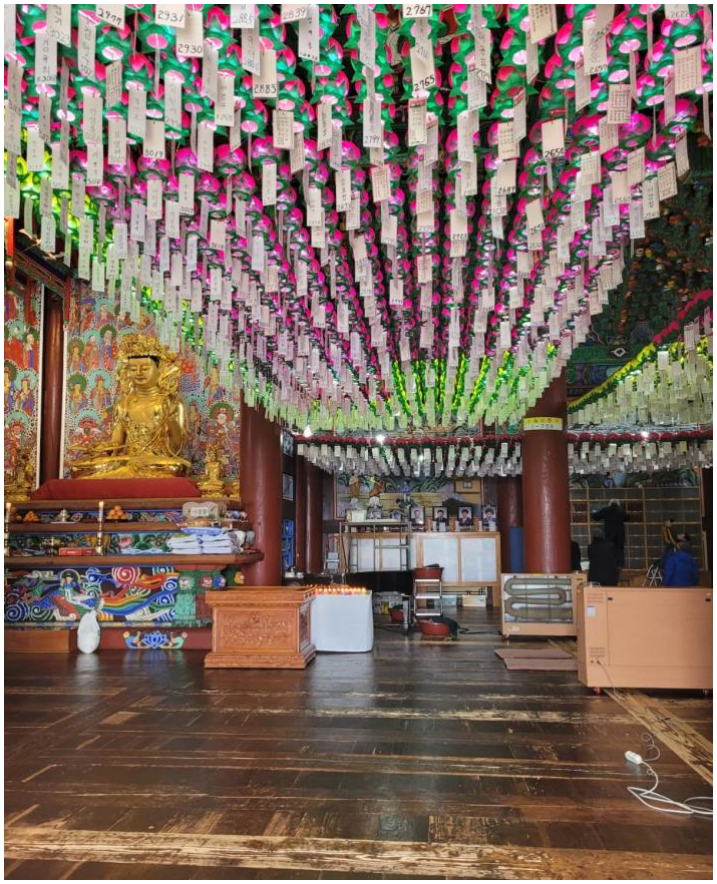

RESİM 8: Gakwonsa Tapınağı'nda ibadet edilen bölümden bir görüntü.

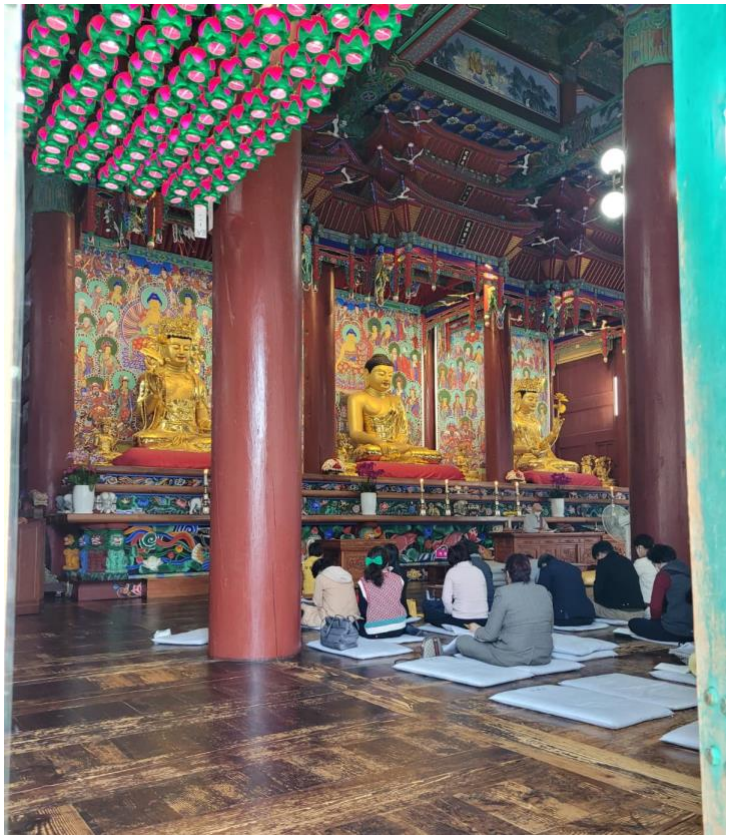

RESİM 9: Gakwonsa Tapınağı'nda ibadet eden Koreli Budistler.

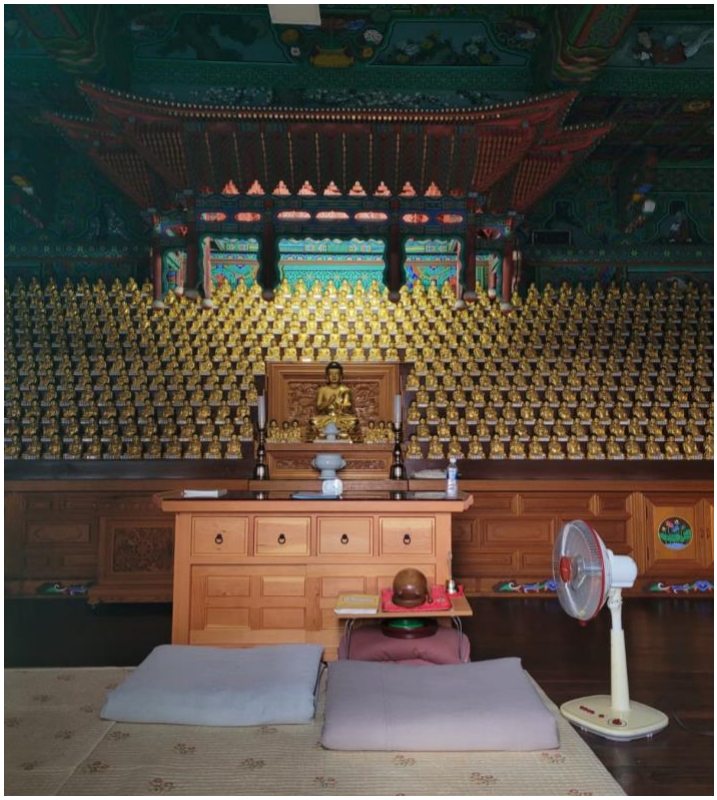

RESİM 10: Gakwonsa Tapınağı'nda Buda heykelleri ile dolu bir ibadet alanı.

RESİM 11: Gakwonsa Tapınağı'nın uzaktan bir görüntüsü.

RESİM 12: Busan şehrindeki Haedong Yonggungsa Tapınağı'nın dışarıdan bir görüntüsü.

RESİM 13: Haedong Yonggungsa Tapınağı'nın dışarıdan bir görüntüsü.

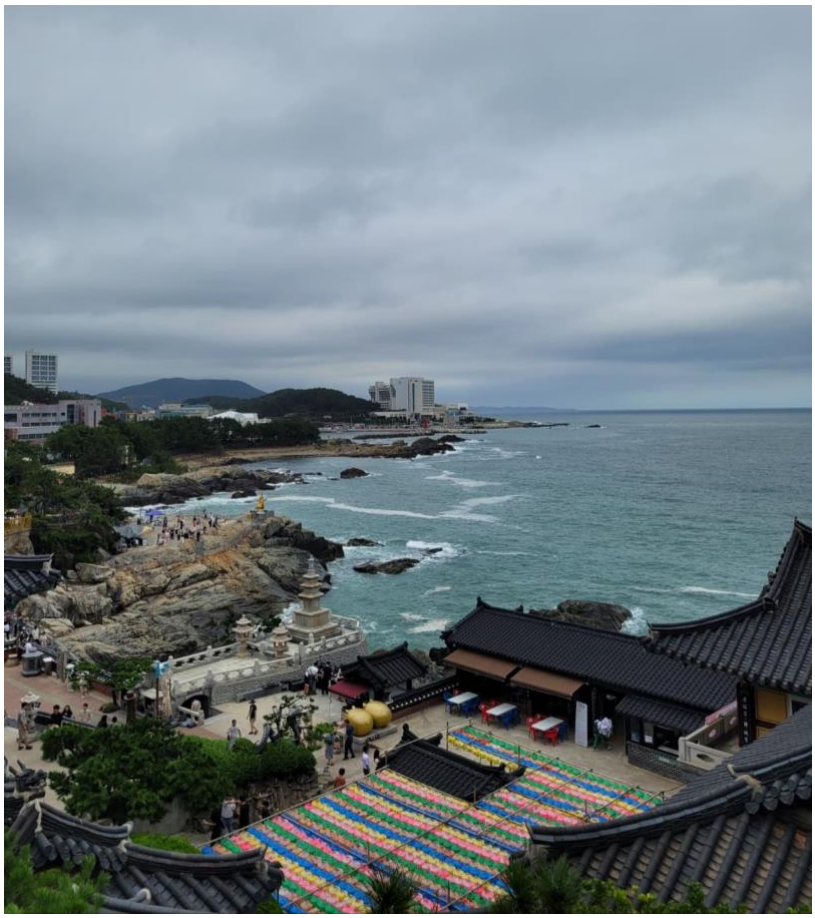

RESİM 14: Haedong Yonggungsa Tapınağı'nın manzarasından bir görüntü.

RESİM 15: Haedong Yonggungsa Tapınağı'nda Budist keşiş heykellerinin bulunduğu akademik başarı için dua edilen sembolik alandan bir görüntü.

RESİM 16: Haedong Yonggungsa Tapınağı'nın bahçesindeki Budistlerin önünde dilek diledikleri heykeller ile dolu yoldan bir görüntü.

RESİM 17: Haedong Yonggungsa Tapınağı'nın bahçesindeki Buda ve Budist keşiş heykelleri.

RESİM 18: Haedong Yonggungsa Tapınağı'nın bahçesinde yer alan, öğrencilerin derslerde başarı dileklerini sunduğu çocuk keşiş heykeli.

RESİM 19: Haedong Yonggungsa Tapınağı'nda önünde bağış kutusu bulunan bir Buda heykeli.

RESİM 20: Hayatın içinden: Buddha isimli bir restoran.

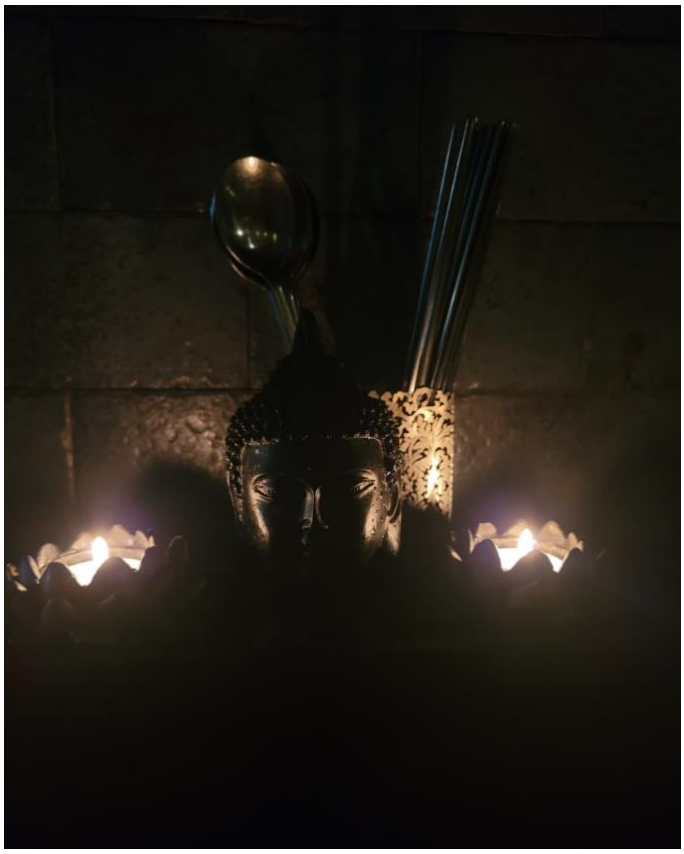

RESİM 21: Restoranın dekorasyonunda kullanılan Buda ikonografileri.

RESİM 22: Restoranda Buda temalı bir materyal (peçete).

RESİM 23: UNESCO Dünya Miras Listesi'nde olan Hwaseong Kalesi'nin tepesinde bulunan Buda heykelinin uzaktan bir görüntüsü.

RESİM 24: Hwaseong Kalesi'nde Buda heykeline doğru giden yoldan bir görüntü.

RESİM 25: Hwaseong Kalesi'ndeki altın malzemeden yapılmış bir Buda heykeli.

RESİM 26: Hayatın içinden: Budist etkinliklere davetiye niteliğinde, yol kenarında Buda'yı anımsatan dikkat çekici bir balon görüntüsü.

ÖZGEÇMİŞ

İlk ve orta öğrenimini Batman'da tamamladı. 2019 yılında Batman Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi'nden mezun oldu. 2022 yılında Yalova Üniversitesi Felsefe ve Din Bilimleri, Dinler Tarihi alanında tezli yüksek lisans programına başladı.

TEZDEN TÜRETİLEN YAYIN VE ESERLER

R.S. Parlar, "Kore Budizmi'nin Tarihi Gelişimi", *Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi 3. Dinler Tarihi Lisansüstü Sempozyumu 2-3 Mayıs 2025*, Ankara, 2025. (Sözlü Bildiri)